

การพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตร

วิทยานิพนธ์
ของ
กุลรวิ ศรีวรรณ

พหุ ประถม โศ สิว

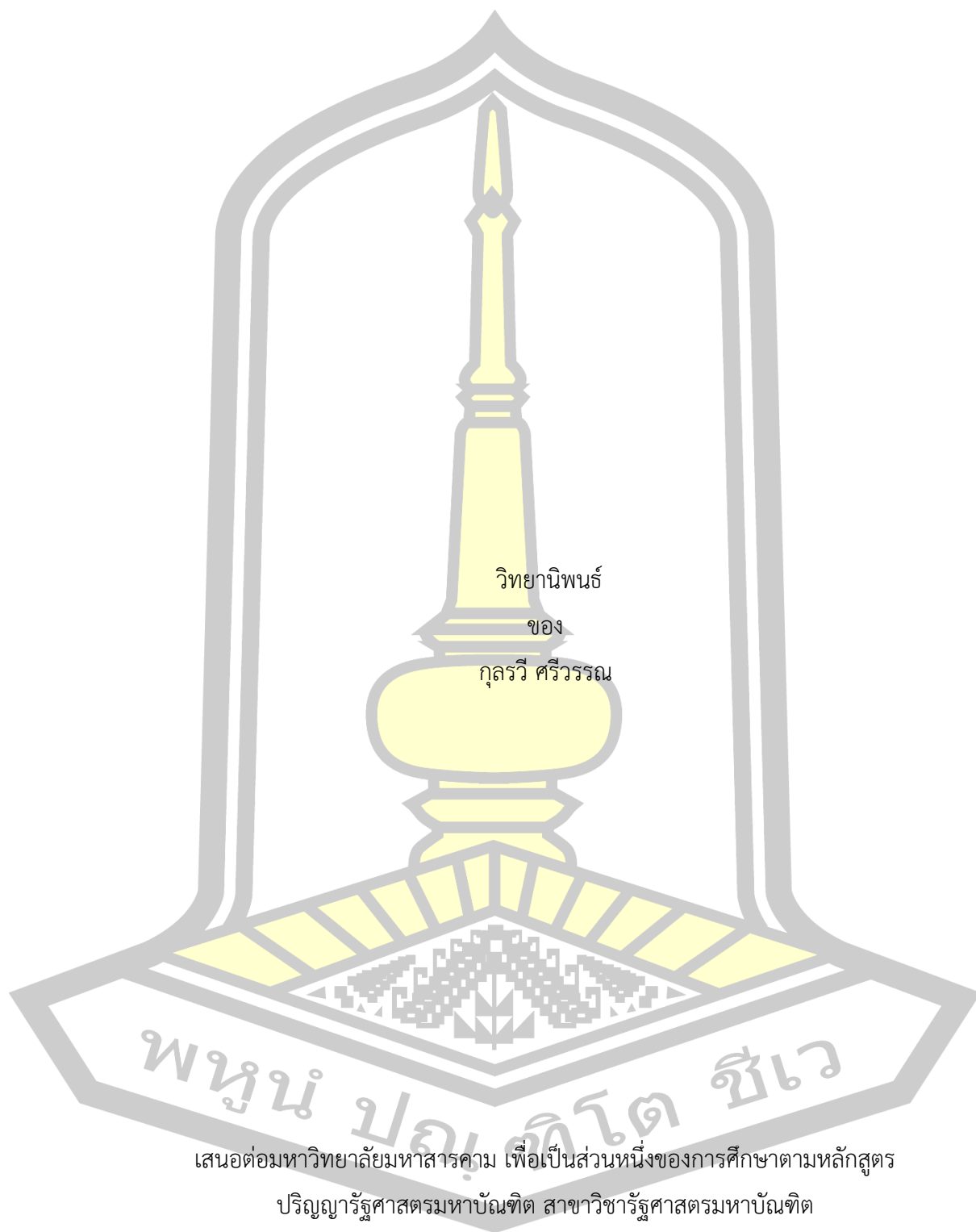
เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

ธันวาคม 2566

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

การพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตร

วิทยานิพนธ์
ของ
กุลรวี ศรีวรรณ

พูน ปลูกดีโต ชีเว

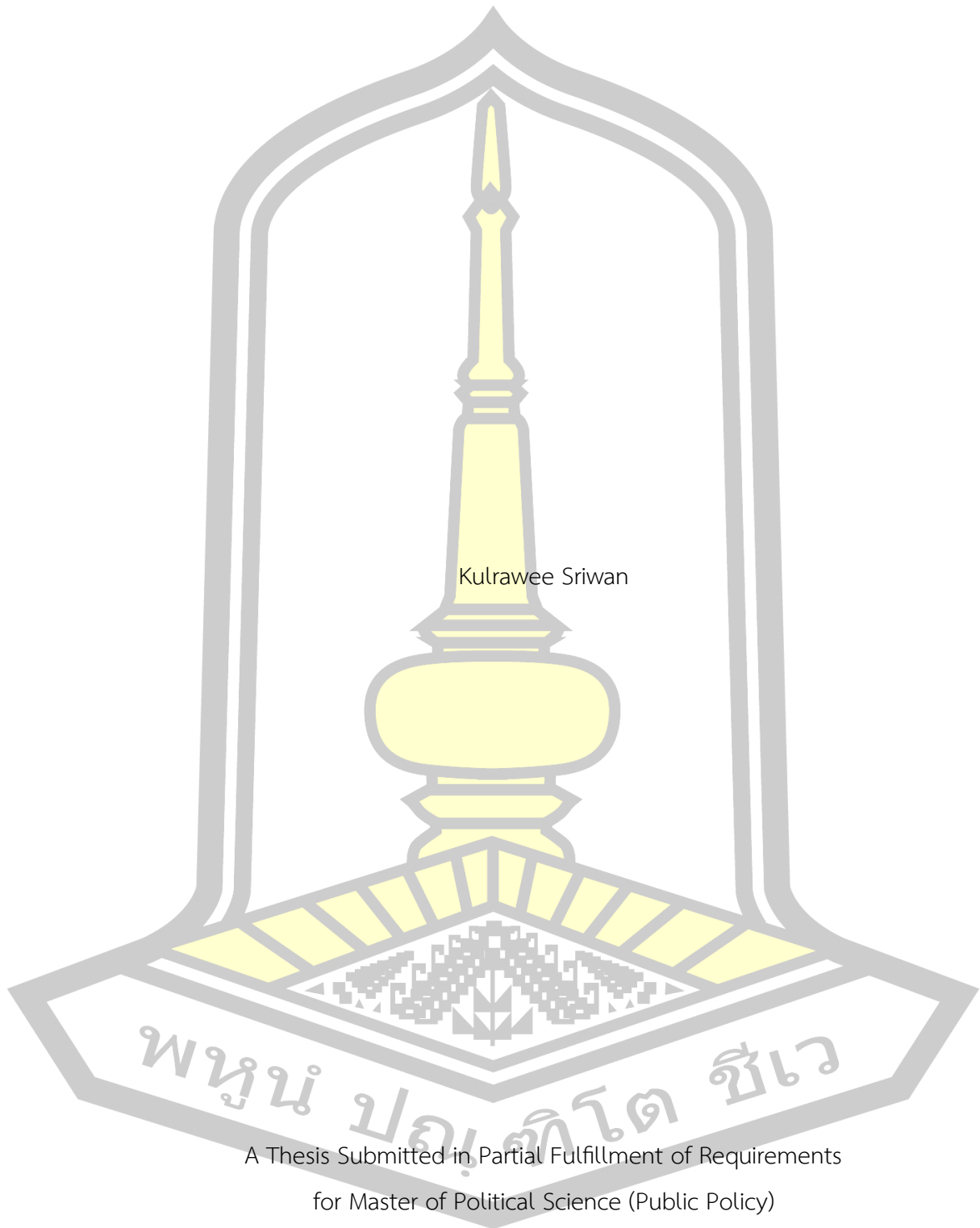
เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

ธันวาคม 2566

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

The development of Amnatcharoen Province to Buddhism Agriculture City

Kulrawee Sriwan

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for Master of Political Science (Public Policy)

December 2023

Copyright of Mahasarakham University

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนางสาวกุลรวิ ศรีวรรณ
แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(รศ. ดร. อลงกรณ์ อรรคแสง)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผศ. ดร. วนิตา พรหมหล้า)

..... กรรมการ

(ดร. ประสงค์ชัย เศรษฐสุริวิชัย)

..... กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(ดร. ทักษวัฒน์ เหล่าสุวรรณ)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญา รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

.....
(ผศ. เขิงชาญ จงสมชัย)

คณบดีวิทยาลัยการเมืองการปกครอง

(รศ. ดร. กฤษณ์ ชัยมูล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

พญานาคบัณฑิต

ชื่อเรื่อง	การพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตร		
ผู้วิจัย	กุลรวิ ศรีวรรณ		
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วนิดา พรหมกล้า		
ปริญญา	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต	สาขาวิชา	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	ปีที่พิมพ์	2566

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ และเพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญสู่การเป็นเมืองธรรมเกษตร การวิจัยนี้ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ที่ประกอบไปด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสัมภาษณ์กลุ่มเฉพาะ ผู้ให้ข้อมูลแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ภาครัฐ ได้แก่ รองผู้ว่าราชการจังหวัดอำนาจเจริญ, เกษตรจังหวัดอำนาจเจริญ, รองเจ้าคณะจังหวัด กำนันตำบลห้วยไร่ และผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองเม็ก ส่วนที่สองภาคประชาชน ได้แก่ สมาชิกสภาพัฒนาการเมืองจังหวัดอำนาจเจริญ เลขาธิการคณะกรรมการสภาการศึกษาจังหวัด ประธานสภาองค์กรเกษตรอินทรีย์ตำบลโนนหนามแท่ง และผู้ประสานงานขบวนองค์กรชุมชน วิจัยนี้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ในการเลือกผู้ให้ข้อมูลและใช้แบบสัมภาษณ์ในการสัมภาษณ์เชิงลึก และนำประเด็นอภิปรายสำหรับการสัมภาษณ์ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์จะนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเป็นเมืองธรรมเกษตร คือ ประชาชนยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองเท่าที่ควร จึงไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางและนโยบายในการพัฒนาจังหวัดไปสู่เมืองธรรมเกษตรโดยตรง แต่เป็นการกำหนดนโยบายผ่านผู้แทนเข้ามาขับเคลื่อนในระดับจังหวัด เกิดการรวมศูนย์อำนาจของรัฐทำให้เกิดปัญหาที่ไม่ได้รับการแก้ไข จึงทำให้มีการตั้งกลุ่มของคนในชุมชนที่นำเสนอสิ่งที่ดีงามของแต่ละท้องถิ่น มานำเสนอเพื่อแก้ไขปัญหาและพยายามทำให้จังหวัดอำนาจเจริญเป็นจังหวัดจัดการตนเอง จนกลายเป็นการประกาศใช้ธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญเป็นจังหวัดแรกในประเทศไทย

คำสำคัญ : เมืองธรรมเกษตร, ธรรมนูญประชาชน, จังหวัดจัดการตนเอง

TITLE The development of Amnatcharoen Province to Buddhism
Agriculture City

AUTHOR Kulrawee Sriwan

ADVISORS Assistant Professor Wanida Phomlha

DEGREE Master of Political Science **MAJOR** Public Policy

UNIVERSITY Mahasarakham University **YEAR** 2023

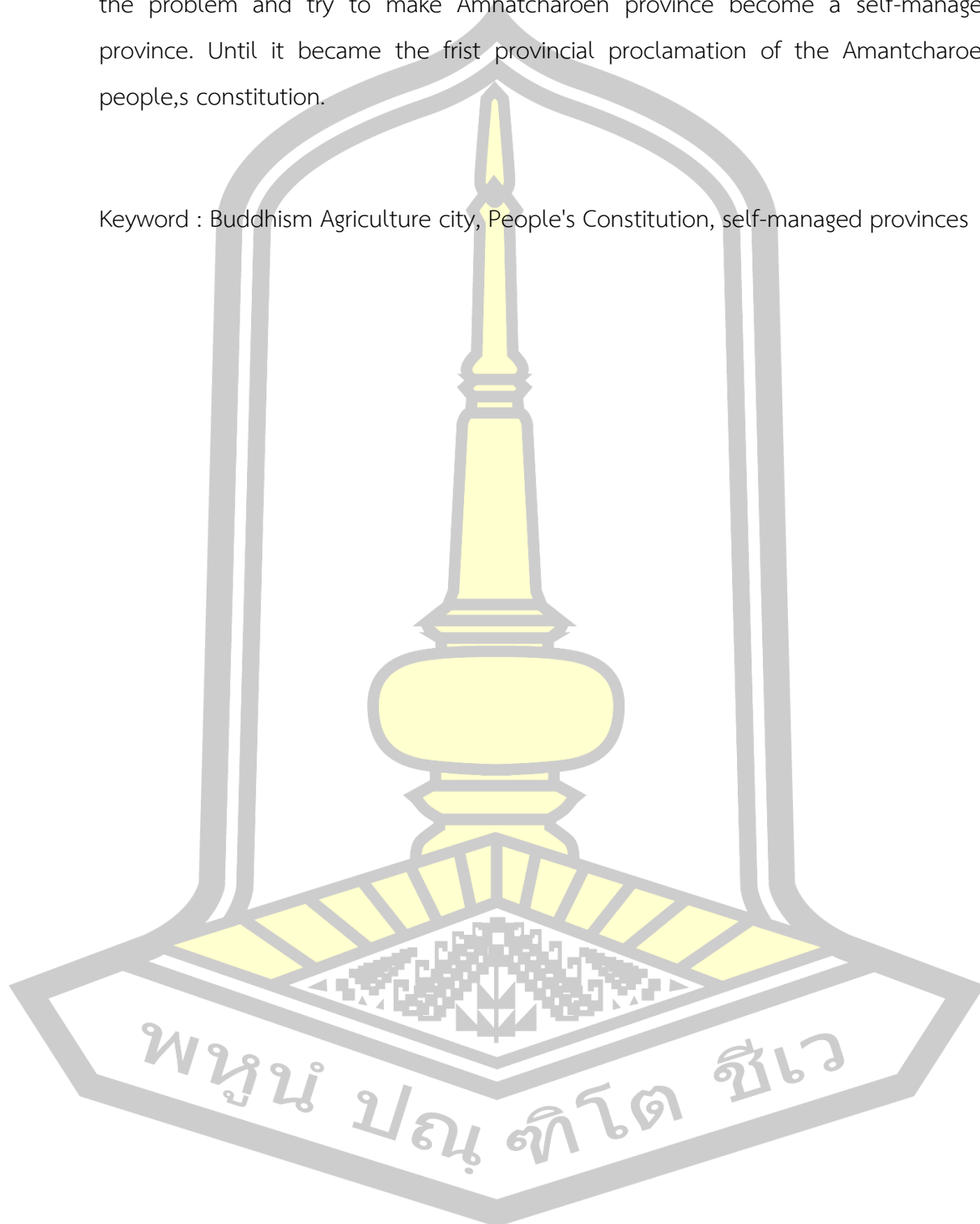
ABSTRACT

This research has two objectives: to analyze the factors that hinder the uebanization of Amnatcharoen province to Buddhism agriculture city; and to suggest ways to develop Amnatcharoen province into a Buddhism agriculture city. This research used a qualitative research method consisting of in-depth interviews and focus group interviews. The informations were divided into 2 groups: the government sector, namely vice-governor of Amnatcharoen province, Amnatcharoen provincial agriculture, Chief monk of an administrative sub division, Huai Rai sub-district chief and the headman of Ban nong Mek. The sector part, the people's sector, is member of province education council committee chairman of Non Nam Tang subdistrict, Organic agriculture organization council and the coordinator of the community organization procession in this research, purposive was used to select informants and in-depth interviews were used. And bring discussion points for the interview data from intervoew will be analyzed by content analysis.

The results showed that factors that hinder the city of Buddhism agriculture city are that people do not understand their roles as they should. Therefore, they aer not directly involved in srtting guidelines and policies for the development of the province towards Buddhism agriculture city. But the policy is set through representatives to drive at the provincial level. The centralization of state power led to unresolved problems. As a result, there is a group of people in the

community who present the good things of each locality. Come to present to solve the problem and try to make Amnatcharoen province become a self-managed province. Until it became the first provincial proclamation of the Amantcharoen people,s constitution.

Keyword : Buddhism Agriculture city, People's Constitution, self-managed provinces

กิตติกรรมประกาศ

แรงบันดาลใจในการศึกษาวิจัยหัวข้อเรื่องนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าภาคการเกษตรยังคงเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ซึ่งชีวิตของเกษตรกรไทยในฐานะเป็นผู้ผลิตยังเร้นแค้น การพัฒนาช้ากว่าภาคการผลิตอื่นในทุกด้าน มีหนี้สินในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นทุกปี ทำให้ชีวิตของเกษตรกรต้องทนกับความทุกข์ยาก ขาดความภาคภูมิใจและความคาดหวังถึงอนาคตที่ดีของครอบครัว ซึ่งในประเทศไทยเกษตรกรถือเป็นคนกลุ่มใหญ่ สังคมเกษตรในชนบทเป็นรากฐานของสังคมไทย และเศรษฐกิจภาคการเกษตรเป็นพื้นฐานของการพัฒนาของภาคการผลิตอื่นในระบบเศรษฐกิจ ปัจจุบันนี้ปัญหาการดำรงชีพของเกษตรกรยังคงไม่คลี่คลายลง แต่กลับมีการพัฒนายกระดับความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น จึงมีแรงบันดาลใจให้ทำการศึกษาด้วยความใฝ่ฝันว่าจะให้รายงานวิจัยฉบับนี้ได้มีส่วนช่วยให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดี ความเป็นอยู่ของเกษตรกรและให้สังคมชนบทเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญา อันเป็นพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจภาคการเกษตรของประเทศ เพื่อการบรรลุเป้าหมายสูงสุด คือ ประเทศของเรานั้นคงและสังคมไทยของเราจะได้อยู่เย็นเป็นสุข

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งสำหรับ ผศ.ดร.วนิดา พรมหล้า อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ผู้คอยปลุกฝังความคิด สร้างความมุ่งหวัง วางแนวทาง กำกับดูแล และแต่งเติมสร้างสรรค์งานศึกษาวิจัยชิ้นนี้ ด้วยความเมตตาอย่างเสมอต้นเสมอปลายตลอดระยะเวลาของการศึกษา

ขอขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ส่งเสริมสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณ โอกาส กำลังใจในการศึกษาจนสำเร็จด้วยดี

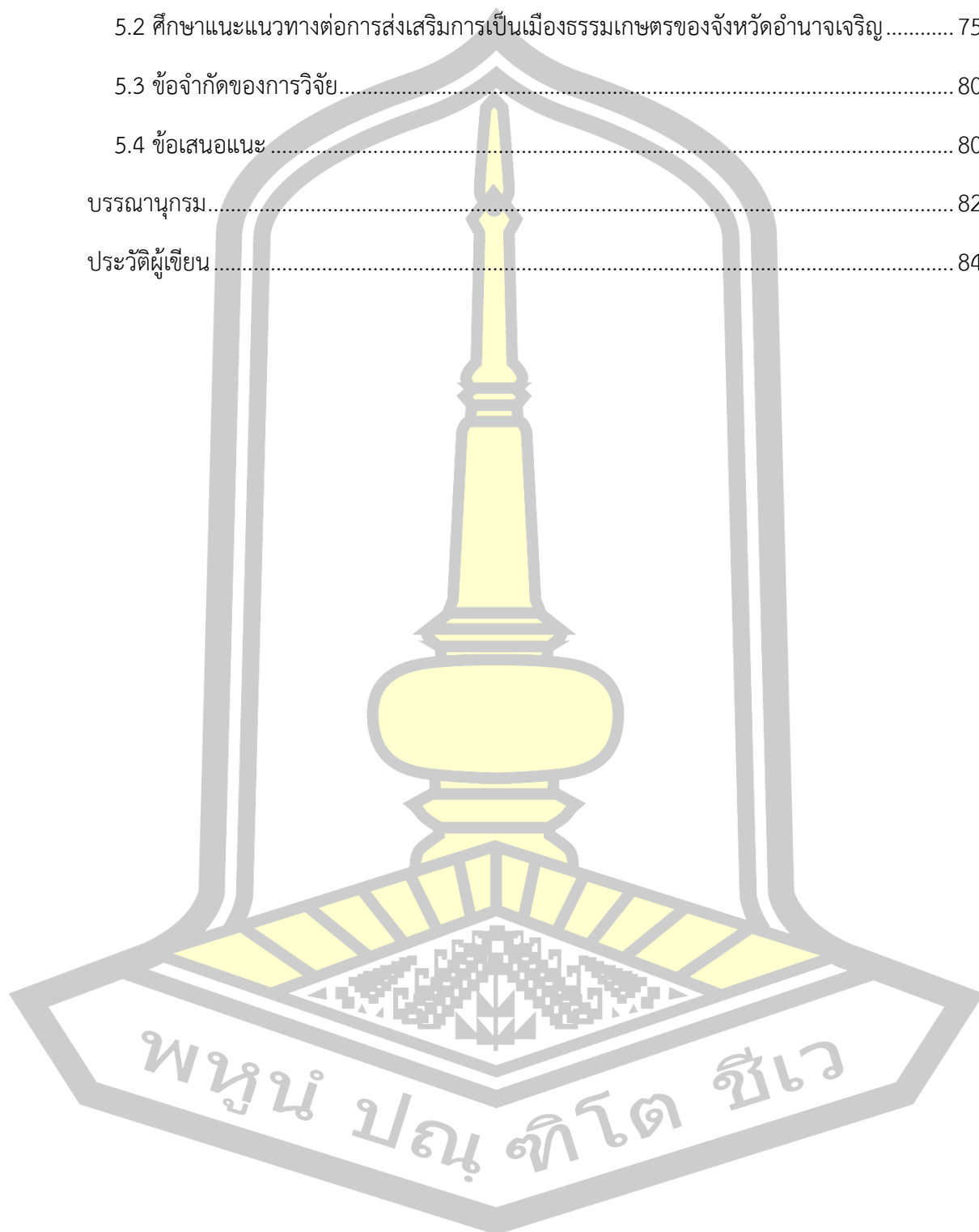
กุลรวิ ศรีวรรณ

พูน ปรณ ทิโต ชีเว

สารบัญ

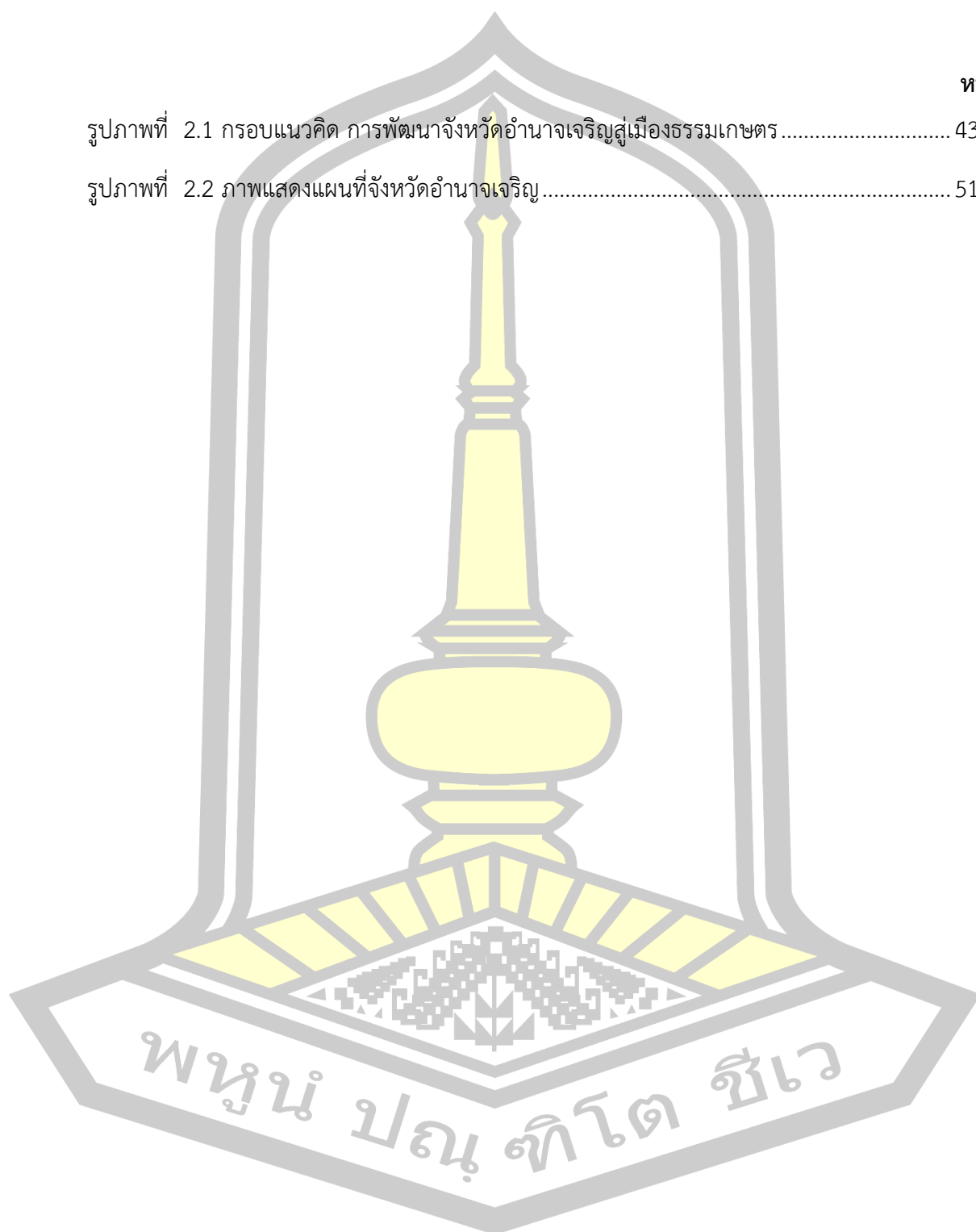
	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ช
สารบัญรูปภาพ.....	ญ
บทที่ 1	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ.....	1
1.2 คำถามการวิจัย.....	3
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	3
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	3
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
1.6 นิยามศัพท์	3
บทที่ 2	6
2.1 แนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง.....	6
บทที่ 3	56
3.1 ขอบเขตและประเด็นการศึกษา	57
3.2 วิธีการศึกษา.....	57
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	58
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	58
บทที่ 4	60
บทที่ 5	75

5.1 ศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ.....	75
5.2 ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ.....	75
5.3 ข้อจำกัดของการวิจัย.....	80
5.4 ข้อเสนอแนะ.....	80
บรรณานุกรม.....	82
ประวัติผู้เขียน.....	84

สารบัญรูปร่าง

	หน้า
รูปภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิด การพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตร	43
รูปภาพที่ 2.2 ภาพแสดงแผนที่จังหวัดอำนาจเจริญ.....	51

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

แนวคิดของเมืองธรรมเกษตรนั้น เป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองที่เป็นแนวความคิดที่ถูกหยิบยกขึ้นมา เพื่อแก้ไขปัญหาที่ทำให้การกระจายอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ผ่านมาไม่ประสบความสำเร็จ โดยแนวความคิดเรื่องจังหวัดจัดการตนเองนี้ เริ่มต้นขึ้นใน พ.ศ. 2551 จากแนวความคิด “การพึ่งพาตนเอง” ในเรื่องเกษตรชุมชน เช่น ป่าชุมชนและเกษตรทางเลือก ซึ่งเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นมายาวนานและกระจายอยู่ทั่วประเทศร่วมกับการนำทฤษฎีวิถิตทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2547–2549 เข้ามาเป็นประเด็นการพูดคุย ในเวทีของภาคส่วนต่าง ๆ ที่เคลื่อนไหวเพื่อพัฒนาสังคม ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2552 ได้เริ่มมีการนำแนวความคิด “จังหวัดจัดการตนเอง” มาเป็นประเด็นแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นของการเมืองท้องถิ่น แนวคิดในการปฏิรูปประเทศเพื่อปรับเปลี่ยนโครงสร้างการปกครองท้องถิ่น โดยนำแนวความคิดการพึ่งพาตนเองมาบูรณาการในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว (ลัดดาวัลย์ ต้นติวิทยาพิทักษ์ และเนติลักษณ์ นิระพล, 2555, น. 37)

ในการประยุกต์ใช้แนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง จังหวัดอำนาจเจริญได้ประกาศใช้ธรรมนูญมุ่งสู่การจัดการตนเองเป็นจังหวัดแรกของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2555 และส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองนี้ จังหวัดอำนาจเจริญได้ขับเคลื่อนจังหวัดสู่การเป็นเมืองธรรมเกษตร โดยเครือข่ายประชาชนคนอำนาจเจริญร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดอำนาจเจริญได้ประกาศทิศทางการพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญสู่ “เมืองธรรมเกษตร” เมื่อวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2556 เพื่อนำไปรับฟังความเห็นของประชาชนในทุกพื้นที่ เพื่อขับเคลื่อนให้เป็นวาระของจังหวัดต่อไป เครือข่ายประชาชนคนอำนาจเจริญได้เสนอแนวทางการพัฒนาอำนาจเจริญ ให้พ้นจากความทุกข์ยาก ความขัดสน และความขาดแคลนไปสู่ความมั่นคงและความอยู่ดีมีสุข เป็นเมืองธรรมเกษตร โดยจำกัดความว่า “เมืองธรรมเกษตร คือ เมืองที่ประชาชนปกครองตนเอง ด้วยความเสมอภาคเสมอธรรม ดำรงวิถีเกษตรอินทรีย์ การศึกษาที่เกื้อหนุน บุญฮีตคองนำชีวิตให้มั่นคง” ให้เป็นแผนภาคประชาสังคม 20 ปี โดยเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2557 ให้บรรลุตัวชี้วัดเมืองธรรมเกษตรในปี พ.ศ. 2576 หรือในอีก 17 ปีข้างหน้า

ในการพัฒนาสู่การเป็นเมืองธรรมเกษตรนั้น จังหวัดอำนาจเจริญได้ดำเนินโดยทุกภาคส่วนในจังหวัด ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคสาธารณะของจังหวัดอำนาจเจริญ ได้ขับเคลื่อนเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาที่ชุมชนท้องถิ่นเป็นแกนหลัก ในเวลาสิบปีที่ผ่านมา มีชุมชนจำนวนมากที่มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการมีส่วนร่วม ตลอดจนการคิดค้น ออกแบบ

จัดการปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน และพบว่าเครื่องมือที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนมีหลากหลายวิธีการและกลไกซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน และบริบทปัจจัยเงื่อนไขแวดล้อม จนกล่าวได้ว่าพัฒนาการที่เกิดขึ้นของชุมชนท้องถิ่นที่เข้มแข็ง คือ ขบวนการองค์กรชุมชน (เดโชชัย & ทองทศ, 2018)

ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ กำลังเดินทางไปเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเมือง มีทิศทางแผนงาน แนวทาง และกระบวนการขั้นตอนที่ชัดเจนในการขับเคลื่อนพัฒนาสู่เมืองธรรมเกษตร เช่น ใช้ธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญเป็นกรอบกำกับทิศทางการทำงานขับเคลื่อนสังคมของภาคประชาชนในพื้นที่ต่อไป การเชื่อมโยงเครือข่ายขับเคลื่อนอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตรนั้นได้ขยายไปสู่การร่างทิศทางนโยบายสาธารณะเพื่อพัฒนาเป็นนโยบายสาธารณะ แผนงาน และโครงการที่จะพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญให้เป็นเมืองธรรมเกษตรต่อไป

จังหวัดอำนาจเจริญเปลี่ยนสถานะจากการเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดอุบลราชธานีมาเป็นจังหวัดมากกว่า 30 ปี มีพื้นที่การปกครองทั้งสิ้นคิดเป็น 1,975,780 ไร่ หรือ 3,161.248 ตารางกิโลเมตร แบ่งออกเป็น 7 อำเภอ 63 ตำบล คือ อำเภอเมืองอำนาจเจริญ อำเภอหัวตะพาน อำเภอเสนางคนิคม อำเภอชานุมาน อำเภอพนา อำเภอสิรินธร อำเภอเมือง และอำเภอปทุมราชวงศา ประชากรในจังหวัดอำนาจเจริญมีจำนวน 376,350 คน ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ได้แก่ ปลูกข้าวในปี 68,158 คน คิดเป็นร้อยละ 18.11 ปลูกปาล์มน้ำมัน 334 คน คิดเป็นร้อยละ 0.08 ปลูกยางพารา 4,934 คน คิดเป็นร้อยละ 1.31 ปลูกมันสำปะหลังโรงงาน 9,096 คน คิดเป็นร้อยละ 2.41 ปลูกอ้อยโรงงาน 9,897 คน คิดเป็นร้อยละ 2.62 ปลูกยูคาลิปตัส 8,776 คน คิดเป็นร้อยละ 2.33 รวมเกษตรกรผู้ทำการเกษตรทั้งหมด 101,195 คน คิดเป็นร้อยละ 26.88 ของประชากรทั้งหมด (สำนักงานเกษตรจังหวัดอำนาจเจริญ, 2563)

การเปลี่ยนสถานะจากการเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดอุบลราชธานีนั้น ถือเป็นช่วงการเปลี่ยนผ่านที่สำคัญของจังหวัดอำนาจเจริญในการประสบความสำเร็จในการพัฒนาสู่การเป็นจังหวัดจัดการตนเอง การเป็นเมืองธรรมเกษตรถูกขับเคลื่อนโดยคนจังหวัดอำนาจเจริญผ่านธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญเพื่อนำไปสู่การเป็นจังหวัดจัดการตนเองของจังหวัดอำนาจเจริญ ซึ่งการประสบความสำเร็จในการเป็นเมืองธรรมเกษตรนั้น บริบทที่เป็นอยู่ในทุก ๆ มิติของจังหวัดอำนาจเจริญถือเป็นเงื่อนไขที่สำคัญสู่การออกแบบเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จในการเป็นเมืองธรรมเกษตรของชาวอำนาจเจริญ คือปัญหาของการพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญ ดังนั้นการพิจารณาถึงบริบทที่เป็นอยู่ในทุก ๆ มิติของจังหวัดอำนาจเจริญ สู่การนำไปสู่การออกแบบการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญจึงเป็นประเด็นความท้าทายที่สำคัญของงานวิจัยนี้

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 ในการพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตรมีแนวทางอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ

1.3.2 เพื่อเสนอแนะแนวทางต่อการส่งเสริมการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1) ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญสู่การเป็นเมืองธรรมเกษตร

2) ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมพื้นที่ 7 อำเภอ ได้แก่ 1. อำเภอเมืองอำนาจเจริญ 2. อำเภอหัวตะพาน 3. อำเภอเสนางคนิคม 4. อำเภอชานุมาน 5. อำเภอพนา 6. อำเภอลืออำนาจ และ 7. อำเภอปทุมราชวงศา ของจังหวัดอำนาจเจริญ

3) ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ตั้งแต่ เดือนเมษายน 2564 ถึง เดือนเมษายน 2566

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ

1.5.2 ทำให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญสู่การเป็นเมืองธรรมเกษตร

1.6 นิยามศัพท์

เมืองธรรมเกษตร หมายถึง เมืองที่ประชาชนปกครองตนเองด้วยความเสมอภาค เสมอธรรม ดำรงวิถีเกษตรอินทรีย์ การศึกษาที่เกื้อหนุน บุญฮีตคองนำชีวิต (การขับเคลื่อนธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตร, 2556, น.32)

จังหวัดจัดการตนเอง หมายถึง แนวคิดการปกครองรูปแบบใหม่ ที่ประชาชน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดทิศทางการพัฒนา การจัดการทรัพยากร การบริหารจัดการในจังหวัดตนเอง ทุกด้าน ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชน รวมทั้งเมื่อเกิดปัญหาขึ้นสามารถจัดการแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง เท้าทับกับสถานการณ์ปัญหา (สภาพัฒนาการเมือง, 2555, น.6)

ความเสมอภาค หมายถึง สังคมที่เท่าเทียมกัน คือ มีความเท่ากันในหลาย ๆ เรื่องและพยายามที่จะทำให้ความต่างลดลง แม้หลักความเท่ากันจะไม่มีเนื้อหา คือ เป็นรูปแบบ (form) แต่น่าจะอยู่ในรูปแบบดังกล่าวได้ เช่น สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาหรือการคำนึงถึงจากรัฐเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นการตัดอคติหรือความลำเอียงในการปฏิบัติของสังคมต่อบุคคลในสังคมเรื่องอื่น เช่น ความเท่าเทียมกันที่จะได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต แม้ไม่อาจจัดความเท่าเทียมกันได้แม้เพียงในเรื่องการอุปโภคบริโภค แต่ก็เป็นการพูดถึงโอกาสที่จะเท่ากันในระดับหนึ่ง คือ อย่างน้อยสังคมรับประกันว่าบุคคลในสังคมจะได้รับสิ่งจำเป็นพื้นฐานเท่ากันถึงระดับที่กำหนด (ศ.ปรีชา ช่างขวัญยืน ราชบัณฑิต ประเภทปรัชญา สาขาวิชาอักษวิทยา สำนักธรรมศาสตร์และการเมือง)

วิถีเกษตรอินทรีย์ คือ ระบบการเกษตรที่ผลิตอาหารและเส้นใยด้วยความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อมและนิเวศการเกษตร ลดการใช้ปัจจัยจากภายนอก และหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีสังเคราะห์ เช่น ปุ๋ย, สารกำจัดศัตรูพืช, และเวชภัณฑ์สำหรับสัตว์ แต่ขณะเดียวกันก็ประยุกต์ใช้ธรรมชาติในการเพิ่มผลผลิต และพัฒนาความต้านทานต่อโรคของพืชและสัตว์เลี้ยง (สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movement: IFOAM))

การศึกษาตลอดชีวิต คือ การศึกษาที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 4 (2545) (พิจัย, 2023)

ฮีตสิบสองคองสิบสี่ คือ ประเพณีการทำบุญที่มีประจำทุกเดือนของชาวอีสาน ประสมประสานระหว่างแนวคิดของพระพุทธเจ้า พราหมณ์และผี ก่อนที่ศาสนาพุทธเข้าสู่ประเทศไทย โดยเฉพาะดินแดนอีสานนั้นประเพณีตามฮีตคองเดือนต่าง ๆ มีมาอย่างยาวนาน สมัยก่อนจะเน้นพิธีทางของผีและพราหมณ์มากกว่าเพราะเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภูตผี วิญญาณ เทวดาอารักษ์ต่าง ๆ ภูตผีที่มองไม่เห็นตัวจะมีอิทธิพลต่อชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นภูมิปัญญามรดกอันล้ำค่าของปราชญ์อีสาน เป็นส่วนที่ทำให้ชาวอีสานมีความสุขร่มเย็นมาโดยตลอด มีการยึดมั่นที่เปรียบเหมือนธรรมเนียมชีวิตชาวอีสานตราบเท่าจนปัจจุบัน ฮีตสิบสองคองสิบสี่นี้ ประกอบไปด้วย ฮีต 12 ฮีต และ

คอง 14 คอง ได้แก่ ฮีตบุญเข้ากรรม (บุญเดือนอ้าย) ฮีตบุญคุณลาน (เดือนยี่) ฮีตบุญข้าวจี (เดือนสาม) ฮีตบุญเผาหรือบุญมหาชาติ (เดือนสี่) ฮีต บุญสงกรานต์ (บุญเดือนห้า) ฮีตบุญบั้งไฟ (บุญเดือนหก) ฮีตบุญซำฮะ (บุญเดือนเจ็ด) ฮีตบุญเข้าพรรษา ฮีตบุญข้าวประดับดิน ฮีตบุญข้าวสาก ฮีตบุญออกพรรษา ฮีตบุญกฐิน ฮีตสิบสอง (ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น)

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่อง การพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตรเพื่อเป็นข้อมูลและแนวทางในการพัฒนาจังหวัด โดยได้ศึกษากรอบแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้ลำดับนำเสนอ ดังนี้

2.1 แนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง

- 2.1.1 แนวคิดการปกครองตนเองด้วยความเสมอภาค
- 2.1.2 แนวคิดการปกครองตนเองด้วยการดำรงวิถีชีวิตเกษตรอินทรีย์
- 2.1.3 แนวคิดการปกครองตนเองด้วยการมีธรรมชาติที่สมบูรณ์
- 2.1.4 แนวคิดการปกครองตนเองด้วยการศึกษาที่เกื้อหนุน
- 2.1.5 แนวคิดการปกครองตนเองด้วยบุญฮีตคอง

2.1 แนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง

ในการอยู่ร่วมกันของประชาชนเป็นสังคมใหญ่ย่อมมีกฎระเบียบที่กำหนดขึ้น ไม่ว่าจะด้วยฝ่ายมีอำนาจที่เรียกว่าเผด็จการ หรือร่วมกันกำหนดขึ้นที่เรียกว่าประชาธิปไตย การปกครองที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมจะได้รับการยอมรับจากประชาชนในสังคมนั้น และจากประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายว่าด้วยเรื่องอะไรที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้ร่วมกันของประชาชน จะต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยทางตรงหรือทางอ้อม ตามขนาดและรูปแบบของสังคมนั้น ๆ การดำรงชีวิตของประชาชนต้องเป็นไปตามปัจจัยพื้นฐาน กล่าวคือ การประกอบอาชีพที่จะให้ได้มาประกอบอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ต้องเป็นไปด้วยฉันทามติของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน เมื่อนำกฎหมายที่ผ่านความเห็นชอบของประชาชนแล้วย่อมได้รับความร่วมมือและปฏิบัติตามอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเกี่ยวข้องในการดำรงชีวิตของประชาชนมากที่สุด

จังหวัดอำนาจเจริญได้กำหนดธรรมนูญที่นำไปสู่เมืองธรรมเกษตรได้อย่างสมบูรณ์ ธรรมนูญจังหวัดอำนาจเจริญได้ผ่านกระบวนการลงประชามติ และประชาพิจารณ์ครบทุกขั้นตอน โดยมีคณะกรรมการสภาพัฒนาการเมืองจังหวัดอำนาจเจริญเป็นฝ่ายอำนวยความสะดวก ซึ่งมุ่งเน้นให้ประชาชนชาวจังหวัดอำนาจเจริญ มีโอกาสและมีอำนาจในการตัดสินใจในการประกอบสัมมาชีพ ตามความถนัดและความต้องการภายใต้บริบทสภาพพื้นที่ ไม่ว่าจะประกอบอาชีพใดๆต้องถือเอาธรรมนูญเป็นหลัก คุณลักษณะของการบริหารหรือการปกครองเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจ มีคุณภาพและเกิดความคุ้มค่า ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น มีการปรับปรุง

ภารกิจให้ทันต่อสถานการณ์ ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวก ตอบสนองความต้องการของประชาชน และมีการประเมินผลการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ การดำเนินการตามหลักธรรมาภิบาล ตี้นยึดหลักการมีส่วนร่วม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ และตรวจสอบได้ หลักประสิทธิภาพ และประสิทธิผลและหลักนิติธรรม สร้างเสริมประชาธิปไตยชุมชน โดยสนับสนุนพฤติกรรมบุคคลและการจัดการชุมชน สภาพแวดล้อม เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยมีคณะกรรมการปกครองตนเองของทุกชุมชนทุกระดับ ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ตามธรรมนูญจังหวัดอำนาจเจริญ

จากการดำเนินการดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการเมืองที่ประชาชนปกครองตนเองมีความเชื่อมโยงกับเมืองธรรมเกษตรได้อย่างยั่งยืน เพราะการดำเนินการทุกขั้นตอนของระเบียบ กฎ กติกา ข้อบังคับต่างมาจากความต้องการจำเป็นพื้นฐานของประชาชนส่วนรวมเป็นหลัก

ประชาธิปไตยที่ประชาชนปกครองดูแลตนเอง (Self-Government Democracy) นั้น ให้ความหมายว่า การเมืองคือการร่วมกันกระทำการเพื่อส่วนรวมหรือแก้ปัญหาให้ส่วนรวม โดยคำว่าส่วนรวมนี้อาจจะหมายถึงชุมชน ชุมชน ชุมชน สมาคม ท้องถิ่น ภูมิภาค หรือประเทศชาติได้ การเมืองจะมีใช้การที่บุคคลหรือหมู่คณะแก่งแย่งแข่งขันหรือช่วงชิงแย่งกันเอาตำแหน่งหน้าที่ งบประมาณ โครงการ แผนงาน ของรัฐเท่านั้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือการเมืองในความหมายที่ประชาชนไทยส่วนใหญ่ ทุกวันนี้เข้าใจการเมืองในความเห็นของระบอบที่มุ่งเน้นประชาชนปกครองดูแลตนเอง (Self-Government Democracy) นั้น ให้ความสำคัญกับประโยชน์ส่วนรวม เน้นที่บุคคลหรือหมู่คณะจะร่วมกันเสียสละ หรือสมัครสมานกันและร่วมใจกันทำประโยชน์ให้กับส่วนรวม อาศัยการเสียสละ ผลประโยชน์เฉพาะตน เฉพาะกลุ่มเพื่อส่วนรวมหรือการประสานผลประโยชน์เฉพาะตน เฉพาะกลุ่ม เข้ากับผลประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งการเน้นส่วนรวมเป็นหลักนี้จะได้มาด้วยการปลูกฝังจิตสำนึกหรือคุณธรรมแห่งความเป็นพลเมือง (civic virtue) ให้ประชาชน ต้องมีความเชื่อมโยง หรือต้องร้อยรัดชัดเจนกับคุณธรรมหรือจริยธรรม การเมืองจะขาดคุณธรรมหรือจริยธรรมไม่ได้ แต่คุณธรรมนั้นต้องมีไว้เพื่อการทำประโยชน์ให้ส่วนรวมเป็นหลัก มิใช่เป็นเพียงคุณธรรมหรือจริยธรรมเพื่อให้ปัจเจกบุคคลมีความเจริญก้าวหน้าเฉพาะตัวเท่านั้น (เอนก เหล่าธรรมทัศน์ 2554)

หัวใจของการให้ที่ประชาชนปกครองดูแลพึ่งพาตนเอง (Self-Government Democracy) คือ การย่ำว่าประชาธิปไตยนั้นคือการปกครองโดยประชาชน มากกว่าการปกครองเพื่อประชาชน และคำว่า “โดย” นี้หมายถึงโดยตนเอง ไม่ใช่โดยการเลือกผู้แทนเข้าไปทำการแทนตนเอง ยิ่งกว่านั้นยังเชื่อว่าการทำอะไร โดยตนเองนั้นอาจจะไม่นำมาซึ่งนโยบายที่ดี หรือนำไปการปฏิบัติที่ดีเสมอไป ถ้าจะให้ดีที่สุด คือ การกระทำอะไรโดยตนเองแล้วนำมาซึ่งผลหรือนโยบายที่ดี

หลักการดังกล่าวเป็นการแสดงให้เห็นถึงหลักการในการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ในกรณีของท้องถิ่นเช่นเดียวกัน ต้องการให้ประชาชนใน

ท้องถิ่นนั้นมีส่วนร่วมในการปกครองในท้องถิ่นตน เป็นการแสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนุญที่ยอมรับสิทธิทาง การเมืองของประชาชนในระดับท้องถิ่น เช่น ในการเลือกตั้งผู้แทนท้องถิ่น การถอดถอนผู้บริหารและสภาท้องถิ่น การเสนอกฎหมาย เป็นต้น ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

2.1.1 แนวคิดการปกครองตนเองด้วยความเสมอภาค

ความเสมอภาคเป็นหลักการพื้นฐานประการหนึ่งที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตย เป็นการยอมรับว่ามนุษย์ทุกคนนั้นต่างมีความเท่าเทียมกันและห้ามมิให้รัฐในฐานะที่เป็นองค์กรใช้อำนาจปกครองเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพสถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นในทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ประชาชนทุกคนในสังคมย่อมได้รับสิทธิและเสรีภาพของบุคคลหากเป็นการเลือกปฏิบัติด้วยการให้ประโยชน์แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคลใดโดยเฉพาะ รัฐจะต้องสามารถให้คำอธิบายอันสมเหตุสมผลได้ว่าเพราะเหตุใดจึงดำเนินการเช่นนั้น หากเหตุผลที่ไม่สามารถรับฟังได้ อาจแสดงให้เห็นได้ว่ารัฐกำลังใช้อำนาจอธิปไตยตามอำเภอใจและเป็นการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลด้วยความไม่เป็นธรรม

เมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญได้ให้ความสำคัญกับความเสมอภาคในเรื่องของการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมใด ๆ ในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลายหรือรูปแบบอื่น โดยมีอัตราส่วนของประชากรชายและหญิงใกล้เคียงกัน

จากการดำเนินการดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ความเสมอภาคเชื่อมโยงกับเมืองธรรมเกษตร เพราะความเสมอภาคเป็นส่วนหนึ่งในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนที่ต้องอาศัยพึ่งพาอาศัยกัน โดยทุกหน่วยงานจะต้องปฏิบัติต่อประชาชนอย่างเสมอภาค

รากฐานแนวคิดเรื่องหลักความเสมอภาคนั้นปรากฏตั้งแต่สมัยกรีกและโรมัน ซึ่งในยุคนั้นยังมิได้มีการยอมรับหลักเรื่องความเสมอภาคมากนัก วัฒนธรรมและกฎหมายยุคนั้นเป็นระบบศักดินาชนชั้น และทาส นักคิดในยุคนั้นได้เรียกร้องให้มีการปฏิบัติต่อบุคคลอย่างเท่าเทียม อาทิ อริสโตเติลกล่าวถึงความยุติธรรมว่า การให้สิ่งที่เท่ากันแก่ผู้ที่มีความสามารถหรือคุณธรรมต่างกันและการให้สิ่งที่เท่ากันแก่ผู้ที่มีความสามารถหรือคุณธรรมต่างกันและการให้สิ่งที่ไม่เท่ากันแก่ผู้ที่มีความสามารถหรือคุณสมบัติเท่ากันย่อมไม่เป็นธรรม ต่อมาในศตวรรษที่ 18 ซึ่งเป็นยุคแห่งการอาศัยหลักเหตุผลตาม

ธรรมชาติวิพากษ์วิจารณ์การกระทำที่ไม่ชอบ ปกครองรัฐมิให้อำนาจตามอำเภอใจ หลักกฎหมายธรรมชาติจึงได้กลายมาเป็นหลักการที่นักกฎหมายยกขึ้นปกป้องสิทธิพื้นฐานของมนุษย์ และความรู้รู้ในเรื่องความเสมอภาคนั้นแสดงให้เห็นว่า การให้หรือรับรองสิทธิพิเศษแก่บุคคลในกรณีใด ๆ ในระบบกฎหมายนั้น จะทำได้ต่อเมื่อมีเหตุผลอันสมควรเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเท่านั้นแนวความคิดเรื่องความเสมอภาค ในสมัยดั้งเดิมนั้นเกิดจากคำสอนของศาสนาคริสต์ที่ส่งผลกระทบต่อระบบโครงสร้างทางเศรษฐกิจและระบบทาสที่มีอยู่ในยุคโรมันและต่อมาในสมัยกลางระบบศักดินาได้ยกเลิกแนวคิดเรื่องความเสมอภาค โดยสร้างลำดับชั้นของสังคมขึ้น ซึ่งแปรผันตามที่ดินและเจ้าของที่ดินเจ้าศักดินาแต่อย่างไรก็ตาม ความไม่เสมอภาคกันในสมัยกลางค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไป เมื่อเกิดชนชั้นกลางที่เข้มแข็งขึ้น จนนำไปสู่การเรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงความไม่เสมอภาค ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งต่อมาได้มีเอกสารที่แสดงออกถึงหลักความเสมอภาคที่ดีที่สุด เช่น ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองฝรั่งเศสลงวันที่ 26 สิงหาคม ปี ค.ศ.1789 โดยบัญญัติรับรองไว้ถึง 3 มาตรา ได้แก่ มาตรา 1, มาตรา 6, มาตรา 13 มีสาระสำคัญ คือ มนุษย์ทุกคนล้วนเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็นการคุ้มครองหรือลงโทษและการจำกัดสิทธิจะกระทำได้เพียงเพื่อส่วนรวมเท่านั้นหลักความเสมอภาคกันตามกฎหมายนี้มีปัญหาในต่างประเทศเรื่องเชื้อชาติและสีผิว ซึ่งเป็นปัญหาระดับประเทศจนรัฐบาลในประเทศต่าง ๆ ต้องออกกฎหมายมาเพื่อคุ้มครองความเสมอภาคของประชาชนและขยายแนวความคิดนี้ไปยังองค์กรสหประชาชาติเพื่อปกป้องการเหยียดผิวอย่างรุนแรง

ความไม่เสมอภาคในทางกฎหมายและกระบวนการพิจารณาของศาลในข้อพิพาทต่าง ๆ ทั้งทางแพ่งและทางอาญาเกี่ยวกับสิทธิของคนผิวขาวในกระบวนการยุติธรรมซึ่งดีกว่าหรือเหนือกว่าคนผิวดำ เป็นปัจจัยในการขัดแย้งของประชาชนจนลุกลามเป็นความเสียหายของประเทศชาติ ฉะนั้น แม้ว่าในประเทศไทยไม่มีความแตกต่างของสีผิวและชนชั้นมากนัก แต่ยังคงมีความแตกต่างและความไม่เท่าเทียมในทางสังคม เศรษฐกิจ ในกระบวนการยุติธรรมอยู่

ความหมายความเสมอภาค

บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันชายและหญิงต่างมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าจะด้วยความแตกต่างในเรื่องต่อไปนี้จึงกระทำมิได้ คือถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใด (มาตรา 27 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560) หลักความเสมอภาคเป็นหลักที่ทำให้ประชาชนทุกคนได้รับการปฏิบัติจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน โดยองค์กรต่าง ๆ ของรัฐ ต้องปฏิบัติต่อบุคคลที่เหมือนกันในสาระสำคัญอย่างเดียวกัน และปฏิบัติต่อบุคคลที่ต่างกันในสาระสำคัญที่แตกต่างออกไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละ

ละคน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำบทบัญญัติตามกฎหมายที่ได้บัญญัติเรื่องความเสมอภาคประกอบกับ ความเห็นของนักวิชาการต่าง ๆ มาอธิบายความหมายของหลักความเสมอภาคเพื่อให้เข้าใจหลักเกณฑ์ พื้นฐานมากยิ่งขึ้น เช่น บทบัญญัติในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วย สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

ต่อมาเมื่อนักวิชาการได้อธิบายความหมายของคำว่าความเสมอภาคไว้ว่า หมายถึง หลักการที่ว่า ด้วยการปฏิบัติต่อบุคคลที่เหมือนกันในสาระสำคัญอย่างเดียวกัน และปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างกันใน สาระสำคัญ แตกต่างกันอย่างออกไป ตามลักษณะเฉพาะของแต่ละคน (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์)

ดังที่กล่าวไปแล้ว แนวคิดเรื่องความเสมอภาคนี้ ได้รับการยอมรับว่าเป็นหลักกฎหมายทั่วไป ที่มีคุณค่าเทียบเท่ารัฐธรรมนูญ ซึ่งถือเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนว่าต้องได้รับการ ปฏิบัติจากรัฐอย่างเท่าเทียม แม้ว่าหลักกฎหมายทั่วไปจะมีความเป็นนามธรรมและไม่มีขอบเขต ตายตัว แต่หลักกฎหมายทั่วไป ถือเป็นหลักการที่ใช้ควบคุมหรือจำกัดการใช้อำนาจรัฐ โดยศาลจะใช้ หลักกฎหมายทั่วไปเพื่ออุดช่องว่างของกฎหมายลายลักษณ์อักษรตลอดจนใช้หลักกฎหมายทั่วไปเป็น พื้นฐานในการตีความกฎหมาย ดังนั้น หลักความเสมอภาคจึงมีผลผูกพัน และศาลย่อมนำมาใช้ได้เลย โดยไม่ต้องอ้างอิงกฎหมายลายลักษณ์ใด ๆ สรุปได้ว่าความเสมอภาค หมายถึง ความเท่าเทียมกันของ มนุษย์ทุกคนในการได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานหรือสิทธิของราษฎรที่จะได้รับการปฏิบัติจากรัฐอย่างเท่า เทียมกัน บทบัญญัติ ดังกล่าวได้มีการรับรองเป็นกฎหมายภายใน เช่น รัฐธรรมนูญในหลาย ๆ ประเทศ รวมถึงประเทศไทยด้วย

หลักความสำคัญของหลักความเสมอภาค

หลักความเสมอภาค ได้รับการยอมรับว่าเป็นหนึ่งในหลักการพื้นฐานของสิทธิและเสรีภาพที่มี ความสำคัญมากที่สุดประการหนึ่งต่อมนุษย์ทุกคนที่จะดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี และย่อม ต้องการการเคารพและคุ้มครองจากรัฐและปัจเจกชนผู้อื่นด้วย ถึงแม้ว่ารัฐจะได้รับการรับรองไว้ทั้งสิทธิและ เสรีภาพในชีวิตร่างกายทรัพย์สินและสิทธิหรือเสรีภาพอื่นของบุคคลไว้ก็ตาม แต่หากบุคคลนั้น ๆ ไม่อาจใช้สิทธิและเสรีภาพนั้นได้เท่าเทียมกับผู้อื่น ต้องถูกปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกับบุคคลอื่นในสังคม หรือถูกเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมจากองค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐ สิทธิและเสรีภาพที่ได้รับการรับรองไว้ นั้นย่อมไร้ความหมาย เพราะฉะนั้นสิทธิทุกสิทธิจึงต้องมีความเสมอภาค และจะต้องได้รับการยอมรับ นับถือจากรัฐ ตลอดจนรัฐจะต้องคุ้มครองมิให้ผู้ใดมาล่วงละเมิดต่อหลักความเสมอภาคหลักความเสมอ ภาคหรือสิทธิในความเสมอภาคของบุคคลได้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น อาจกล่าวโดยสรุปสำหรับ ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ว่าเป็นคุณค่าที่มีลักษณะเฉพาะอันสืบเนื่องมาจากความเป็น มนุษย์และผูกพันกับความเป็นมนุษย์เท่านั้นเป็นคุณค่าที่มีอยู่เพื่อให้มนุษย์มีอิสระที่จะพัฒนา

บุคลิกภาพของบุคคลนั้นภายใต้ความรับผิดชอบของตนเอง นั่นคือบุคคลที่เป็นมนุษย์ทุกคนย่อมได้รับการคุ้มครองซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยไม่ต้องคำนึงถึงเพศ เชื้อชาติ ศาสนา หรือคุณสมบัติอื่นใดของบุคคลนั้น ซึ่งความเสมอภาคและการมีส่วนร่วมนั้น สร้างความเข้าใจ การเห็นคุณค่า และการปฏิบัติงานด้านความหลากหลายของผู้คน เพื่อให้เกิดความยุติธรรมและการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในงานของเรา ทำให้ไม่เลือกปฏิบัติส่งเสริมความเสมอภาคทางโอกาส รวมถึงการทำแบบประเมินผลกระทบ และการคัดกรองความเสมอภาคเชิงนโยบาย การทำงาน และแผนการดำเนินงานได้อย่างหลากหลาย

2.1.2 แนวคิดการปกครองตนเองด้วยการดำรงวิถีชีวิตเกษตรอินทรีย์

อาหารเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญและเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตของมนุษย์ แม้ว่าปัจจุบันผู้บริโภคหัน มาใส่ใจอาหารการกินเพื่อสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตามองค์การอนามัยโลกยังมีรายงานว่า อาหารและน้ำเป็นสาเหตุทำให้เกิดการป่วย (Foodborne Illness) อันเกิดจากการได้รับเชื้อโรคสารพิษทางเคมี ทั้งในธรรมชาติ และการปนเปื้อน รวมทั้งสิ่งปลอมปนที่ไม่พึงประสงค์ในอาหาร การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป

เกษตรกรในจังหวัดอำนาจเจริญถือเป็นตัวแปรสำคัญในการเป็นผู้ผลิตพืชผลทางการเกษตร ออกสู่ตลาด จึงต้องตระหนักเห็นความสำคัญของพืชผักที่ปลอดภัยปราศจากสารเคมี ทุกครอบครัวต้องปลูกพืชผักสวนครัวให้พอเพียงสำหรับบริโภค และแบ่งปันเพื่อนบ้าน ชุมชนต้องทำการเกษตรอินทรีย์ โดยรัฐส่งเสริมและประกันราคาซื้อในราคาสูงกว่าเกษตรเคมี รัฐเป็นกลไกหนุนส่งเสริมในการปกป้องคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรมเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารและปกป้องการคุกคามจากระบบการผลิตเชิงอุตสาหกรรมต่อระบบการผลิตดั้งเดิมของชุมชน โดยมีสภากลางเป็นผู้มีบทบาทปฏิบัติตามธรรมนูญของจังหวัด

ในการดำเนินการดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่าเมืองธรรมเกษตรจะดำเนินไปได้ ต้องมีปัจจัยทางด้านการดำรงวิถีชีวิตเกษตรอินทรีย์ เพราะถือได้ว่าจังหวัดอำนาจเจริญเป็นเมืองแห่งเกษตรกรรม ประชาชนโดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรจึงมีความเชื่อมโยงกับเมืองธรรมเกษตร เพื่อให้ทั้งเกษตรกรและผู้บริโภคปลอดภัยจากสารเคมี

แนวคิดทฤษฎีเกษตรอินทรีย์ คือ การบริหารจัดการการผลิตทางการเกษตรแบบองค์รวม ซึ่งแตกต่างอย่างชัดเจนจากการเกษตรแผนใหม่ที่มีมุ่งเน้นการเพิ่มผลผลิตชนิดใดชนิดหนึ่งสูงสุด โดยการพัฒนาเทคนิคต่างๆ เกี่ยวกับการใช้ธาตุอาหารพืชและป้องกันกำจัดสิ่งมีชีวิตอื่นที่อาจมีผลในการทำให้พืชที่ปลูกมีผลผลิตลดลง แนวคิดเช่นนี้เป็นแนวคิดแบบแยกส่วน เพราะแนวคิดนี้ตั้งอยู่บนฐานการมอง

ว่า การเพาะปลูกไม่ได้สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ ดังนั้น การเลือกชนิดและวิธีการใช้ปัจจัยการผลิตต่างๆ มุ่งเฉพาะแต่การประเมินประสิทธิผลต่อพืชหลักที่ปลูก โดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบต่อทรัพยากรการเกษตรหรือนิเวศการเกษตร สำหรับเกษตรอินทรีย์ซึ่งเป็นเกษตรแบบองค์รวม จะให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน การรักษาแหล่งน้ำให้สะอาด และการฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพของฟาร์มเกษตร ทั้งนี้ เพราะแนวทางเกษตรอินทรีย์อาศัยกลไกและกระบวนการของระบบนิเวศในการทำการผลิต ดังนั้น เกษตรอินทรีย์จะประสบความสำเร็จได้ เกษตรกรจำเป็นต้องเรียนรู้กลไกและกระบวนการของระบบนิเวศ (Thai Organic land, 2553)

หลักการเกษตรอินทรีย์

หลักการสำคัญ 4 ข้อของเกษตรอินทรีย์ คือ สุขภาพ นิเวศวิทยา ความเป็นธรรม และการดูแลเอาใจใส่ (health, ecology, fairness and care)

(ก) มิติด้านสุขภาพ เกษตรอินทรีย์ควรจะต้องส่งเสริมและสร้างความยั่งยืนให้กับสุขภาพอย่างเป็นองค์รวมของดิน พืช สัตว์ มนุษย์ และโลก

สุขภาพของสิ่งมีชีวิตแต่ละปัจเจกและของชุมชน เป็นหนึ่งเดียวกันกับสุขภาพของระบบนิเวศ การที่ผืนดินมีความอุดมสมบูรณ์จะทำให้พืชพรรณต่าง ๆ แข็งแรง มีสุขภาพะที่ดี ส่งผลต่อสัตว์เลี้ยงและมนุษย์ที่อาศัยพืชพรรณเหล่านั้นเป็นอาหาร

สุขภาพเป็นองค์รวมและเป็นปัจจัยที่สำคัญของสิ่งมีชีวิต การมีสุขภาพที่ดีไม่ใช่การปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ แต่รวมถึงภาวะแห่งความเป็นอยู่ที่ดีของกายภาพ จิตใจ สังคม และสภาพแวดล้อมโดยรวม ความแข็งแรง ภูมิคุ้มกัน และความสามารถในการฟื้นตัวจากความเสื่อมถอยเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสุขภาพที่ดี

บทบาทของเกษตรอินทรีย์ ไม่ว่าจะเป็นการผลิตในไร่นา การแปรรูป การกระจายผลผลิตหรือการบริโภค ต่างมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างสุขภาพที่ดีของระบบนิเวศและสิ่งมีชีวิตทั้งปวง ตั้งแต่สิ่งมีชีวิตขนาดเล็กสุดในดินจนถึงตัวมนุษย์เราเอง เกษตรอินทรีย์จึงมุ่งที่จะผลิตอาหารที่มีคุณภาพสูงและมีคุณค่าทางโภชนาการ เพื่อสนับสนุนให้มนุษย์ได้มีสุขภาพที่ดีขึ้น ด้วยเหตุนี้ เกษตรอินทรีย์จึงเลือกที่จะปฏิเสธการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เวชภัณฑ์สัตว์ และสารปรุงแต่งอาหาร ที่อาจมีอันตรายต่อสุขภาพ

(ข) มิติด้านนิเวศวิทยา เกษตรอินทรีย์ควรจะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของระบบนิเวศวิทยาและวัฏจักรแห่งธรรมชาติ การผลิตการเกษตรจะต้องสอดคล้องกับวิถีแห่งธรรมชาติและช่วยทำให้ระบบและวัฏจักรธรรมชาติเพิ่มพูนและยั่งยืนมากขึ้น

หลักการเกษตรอินทรีย์ ตั้งอยู่บนกระบวนทัศน์ที่มองเกษตรอินทรีย์ในฐานะองค์ประกอบหนึ่งของระบบนิเวศที่มีชีวิต ดังนั้น การผลิตการเกษตรจึงต้องพึ่งพาอาศัยกระบวนการทางนิเวศวิทยาและวงจรของธรรมชาติ โดยการเรียนรู้และสร้างระบบนิเวศสำหรับให้เหมาะสมกับการผลิตแต่ละชนิด ในกรณีของการปลูกพืช เกษตรกรจะต้องปรับปรุงดินให้มีชีวิต หรือในการเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรต้องใส่ใจกับระบบนิเวศโดยรวมของฟาร์มหรือในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เกษตรกรต้องใส่ใจกับระบบนิเวศ

การเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ หรือแม้แต่การเก็บเกี่ยวผลผลิตจากป่า จะต้องสอดคล้องกับวัฏจักรและสมดุลทางธรรมชาติ แม้ว่าวัฏจักรธรรมชาติจะเป็นสากล แต่อาจจะเป็นสากล แต่อาจจะมีลักษณะเฉพาะท้องถิ่นนิเวศได้ ดังนั้นการจัดการเกษตรอินทรีย์จึงจำเป็นต้องสอดคล้องกับเงื่อนไขท้องถิ่น ภูมินิเวศ วัฒนธรรม และเหมาะสมกับขนาดของฟาร์ม เกษตรกรควรใช้ปัจจัยการผลิตและพลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ เน้นการใช้ซ้ำ การหมุนเวียน เพื่อที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้มีความยั่งยืน

(ค) มิติด้านความเป็นธรรม เกษตรอินทรีย์ควรจะต้องอยู่บนความสัมพันธ์ที่มีความเป็นธรรมระหว่างสิ่งแวดล้อมโดยรวมและสิ่งมีชีวิต ความเป็นธรรมนี้รวมถึงความเท่าเทียม การเคารพ ความยุติธรรม และการมีส่วนร่วมในการปกป้องพิทักษ์โลกที่เราอาศัยอยู่ ทั้งในระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง และระหว่างมนุษย์กับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ

ในหลักการด้านนี้ ความสัมพันธ์ของผู้คนที่เกี่ยวกับกระบวนการผลิตและการจัดการผลผลิตเกษตรอินทรีย์ในทุกระดับควรมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นธรรม ทั้งเกษตรกร คนงาน ผู้แปรรูป ผู้จัดจำหน่าย ผู้ค้า และผู้บริโภค ทุกคนควรได้รับโอกาสมีคุณภาพที่ดีและมีส่วนช่วยในการรักษาอธิปไตยทางอาหาร และช่วยแก้ไขความยากจน เกษตรอินทรีย์ ควรมีเป้าหมายในการผลิตอาหารและผลผลิตการเกษตรอื่น ๆ ที่เพียงพอ และมีคุณภาพที่ดี

ในหลักการข้อนี้หมายรวมถึงการปฏิบัติต่อสัตว์เลี้ยงอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดสภาพการเลี้ยงสัตว์ให้สอดคล้องกับลักษณะและความต้องการทางธรรมชาติของสัตว์ รวมทั้งดูแลเอาใจใส่ความเป็นอยู่ของสัตว์อย่างเหมาะสม

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่นำมาใช้ในการผลิตและการบริโภคควรจะต้องดำเนินการอย่างเป็นธรรม ทั้งทางสังคมและทางนิเวศวิทยา รวมทั้งต้องมีการอนุรักษ์ปกป้องให้กับอนุชนรุ่นหลัง ความเป็นธรรมนี้จะรวมถึงว่า ระบบผลิต การจำหน่าย และการค้าผลผลิตเกษตรอินทรีย์จะต้องโปร่งใส มีความเป็นธรรม และมีการนำต้นทุนทางสังคมและสิ่งแวดล้อมมาพิจารณาเป็นต้นทุนการผลิตด้วย

(ง) มิติด้านการเอาใจใส่ การบริหารจัดการเกษตรกรอินทรีย์ควรจะต้องดำเนินการอย่างระมัดระวังและรับผิดชอบต่อ เพื่อปกป้องสุขภาพและความเป็นอยู่ของผู้คนทั้งในปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งพิทักษ์ปกป้องสภาพแวดล้อมโดยรวมด้วย

เกษตรกรอินทรีย์เป็นระบบที่มีพลวัตและมีชีวิตในตนเอง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นได้ทั้งปัจจัยภายในและภายนอก ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรอินทรีย์ควรดำเนินกิจการต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและเพิ่มผลผลิตในการผลิต แต่ในขณะเดียวกันจะต้องระมัดระวังอย่าให้เกิดความเสี่ยงต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น เทคโนโลยีการผลิตใหม่ๆ จะต้องมีการประเมินผลกระทบอย่างจริงจัง และแม้แต่เทคโนโลยีที่มีการใช้อยู่แล้ว ควรจะต้องมีการทบทวนและประเมินผลกันอยู่เนื่อง ๆ ทั้งนี้เพราะมนุษย์เรายังไม่ได้มีความรู้ความเข้าใจอย่างดีพอ เกี่ยวกับระบบนิเวศ การเกษตรที่มีความสลับซับซ้อน ดังนั้น เราจึงต้องดำเนินการต่างๆ ด้วยความระมัดระวังเอาใจใส่

ในหลักการนี้ การดำเนินการอย่างระมัดระวังและรับผิดชอบต่อเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารจัดการ การพัฒนา และการคัดเลือกเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้ในเกษตรกรอินทรีย์ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อสร้างหลักประกันความมั่นใจว่า เกษตรอินทรีย์นั้นปลอดภัยและเหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม แต่อย่างไรก็ตาม ความรู้ทางวิทยาศาสตร์แต่เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอประสบการณ์จากการปฏิบัติ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สะสมถ่ายทอดกันมา อาจมีบทบาทในการแก้ปัญหาต่างๆ ได้เช่นกัน เกษตรกรและผู้ประกอบการควรมีการประเมินความเสี่ยง และเตรียมการป้องกันจากการนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ และควรปฏิเสธเทคโนโลยีที่มีความแปรปรวนมาก เช่น เทคโนโลยีพันธุวิศวกรรม การตัดสีนใจเลือกเทคโนโลยีต่าง ๆ ต้องพิจารณาถึงความจำเป็นและระบบคุณค่าของผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้ที่อาจได้รับผลกระทบ และจะต้องมีการปรึกษาหารืออย่างโปร่งใสและมีส่วนร่วม (Thai Organic land, 2553)

เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนให้ดำเนินไปในทางสายกลางของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนา การบริการประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันโลกในยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อนำมาซึ่งความเจริญเป็นสิ่งที่ทุกสังคมปรารถนา และพยายามหาหนทางไปสู่เป้าหมายด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามระบบความคิด ความเชื่อ และกำหนดอุดมการณ์ เป้าหมาย นโยบาย และกลยุทธ์การพัฒนาที่มีผลสืบเนื่องไปถึงวิถีการดำรงชีวิตต่างๆ ของคนในสังคม

ขบวนการองค์กรชุมชนได้นำแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่มาเป็นแนวทางในการพัฒนาเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ

เกษตรทฤษฎีใหม่

ทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางและวิธีการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำริสำหรับเกษตรกรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างความสมดุลในการดำเนินชีวิต พร้อมรับต่อความเปลี่ยนแปลงทั้งในมิติด้านวัตถุ เช่น ปัจจัยการผลิตและการบริโภคในมิติด้านสังคม เช่น การสร้างสัมพันธภาพที่ดีในชุมชนในมิติด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า การมีจริยธรรมสิ่งแวดล้อมโดยการดูแลใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณธรรม (ธงชัย นิลคำ, 2557 : 32) และในมิติด้านวัฒนธรรม เช่น การมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของสังคม (ประสพสุข ฤทธิเดช และปวีณา แก้วอาจ, 2559 : 189) ทั้งนี้เพื่อให้เกษตรกรรู้จักวิธีการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติที่ตนเองมีอยู่ในท้องถิ่น เช่น ที่ดิน น้ำ ต้นไม้ พืชผล สัตว์เลี้ยงต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจทำให้เกษตรกรพึ่งพาตนเองได้ เป็นแนวทางและวิธีการที่ จะทำให้ชนบทซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศมีความเข้มแข็งเป็นรากฐานที่มั่นคงของ ประเทศและสังคมไทย ซึ่งขั้นตอนการทำเกษตรทฤษฎีใหม่มี 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ในระดับบุคคลและครอบครัวโดยมุ่งเน้นแก้ปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ ห่างไกลแหล่งน้ำต้องพึ่งฝนและมีความเสี่ยงจากปริมาณน้ำฝนไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูก โดยมีข้อสมมติว่าเกษตรกรมีที่ดินพอเพียงในการขุดบ่อเพื่อแก้ไขปัญหาความเสี่ยงเรื่องน้ำ จะทำให้เกษตรกรมีข้าวเพื่อการบริโภคได้ระดับหนึ่งและใช้ที่ดินส่วนที่เหลือตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของครอบครัวและสร้างรายได้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ซึ่งไม่สามารถผลิตได้เอง ซึ่งเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้เกิดขึ้นในระดับครอบครัว ในเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นแรกจะเห็นได้ว่าการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรเป็นหลัก ให้สามารถอยู่ได้ด้วยตนเองจากการปลูกพืชหลากหลายชนิด การมีแหล่งน้ำใช้ทาง การเกษตรการเลี้ยงสัตว์ต่างๆ ตลอดจนกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย เพื่อไม่ให้ได้รับความเดือดร้อน หรือได้รับความเดือดร้อนน้อยที่สุดจากผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมภายนอก เปลี่ยนการปลูกพืชชนิดเดียว มาเป็นการทำเกษตรที่หลากหลาย เพื่อเป็นการกระจายความเสี่ยงจากราคาตลาดโลกที่ไม่สามารถควบคุมได้ซึ่งมีความผันผวนและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

ขั้นที่ 2 ในระดับชุมชนและระดับองค์กร ซึ่งสนับสนุนให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มสหกรณ์ หรือเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่มีความพอเพียงขั้นพื้นฐานแล้ว เพื่อร่วมมือกัน สร้างประโยชน์ให้แก่กลุ่มและส่วนรวมบนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามกำลังและความสามารถของตนเอง ทำให้ชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจ ชุมชนเกิดความพอเพียงในวิถีการปฏิบัติงานร่วมกันเป็นการรวมพลัง เน้นการพึ่งพาตนเอง สามารถสร้างรายได้ได้ซึ่งการที่จะทำการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็งต้องอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชน (เสาวลักษณ์ นิก

พิทยา เสาวลักษณ์ โภศลกิตติอัมพร วัชรินทร์ สุทธิชัย และสมเจตน์ ภูศรี, 2558 : 54-55) เพื่อทำการผลิต การตลาด การจัดการ การพัฒนาสังคม ฯลฯ ไปสู่ความเข้มแข็ง เกิดการรวมพลังภูมิปัญญา แรงงานทุนหรือทรัพยากร สามารถดำรงอยู่ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาจากภายนอกและถ้ามีความสัมพันธ์กับภายนอกที่จะต้องพึ่งพาทำให้มีพลังอำนาจในการต่อรองมีความเป็นธรรมในสังคมเกิดขึ้นในเกษตรทฤษฎีใหม่ขั้นนี้ จะช่วยให้เกษตรกรมีการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง สามารถช่วยเหลือพึ่งพาและพัฒนาผลิตผลทางการเกษตรให้มีคุณภาพ มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น ด้วยการแปรรูปเป็นสินค้าต่าง ๆ รวมถึงยังเป็นการเพิ่มอำนาจในการต่อรองในตลาดซื้อขายสินค้าการเกษตรได้อีกด้วย

ขั้นที่ 3 ในระดับประเทศและระดับสังคม โดยการสร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพและการขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้มีความหลากหลายขั้นนี้เป็นขั้นเชื่อมโยงกับขั้นที่ 2 คือ ขั้น การเชื่อมโยงกับภายนอกเช่นภาคธุรกิจภาคราชการและภาคองค์กรพัฒนาเอกชนหรือเอ็นจีโอ (Non-Government Organization: NGO) ในด้านงานทุน การตลาด การผลิต การจัดการและข้อมูลข่าวสารเพื่อการขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้มีความหลากหลายมากขึ้น พึ่งพากันเองและพึ่งพาตนเองได้ในระดับที่สูงขึ้น เช่น การประยุกต์ในการสร้างระบบพันธสัญญากับทางบริษัทต่างๆ ควบคู่ไปกับการเกษตรทฤษฎีใหม่ในการร่วมกันพัฒนาสินค้าทางการเกษตร การเป็นแหล่งตลาดส่งออก ทั้งนี้เกษตรกรต้องยึดพื้นฐานการทำเกษตร ทฤษฎีใหม่ในขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 ไว้เป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างระบบพันธสัญญาเพื่อให้ยังคงสามารถพึ่งพาตนเองได้ ชุมชนยังเข้มแข็ง ป้องกันการถูกเอาเปรียบจากนายทุนและสินค้าทางการเกษตรได้รับการพัฒนาและส่งออกสู่ตลาดได้อย่างครบวงจร (สุบรรณ เอี่ยมวิจารณ์, 2558 : 5-6) สำหรับเกษตรทฤษฎีใหม่ในขั้นสุดท้ายนี้ จะช่วยส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน และเครือข่ายต่าง ๆ ในการพัฒนานวัตกรรมการแปรรูปสินค้าการเกษตร การเป็นแหล่งทุนการพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ ทางการเกษตรและเทคโนโลยีการเกษตรที่จำเป็น การสร้างผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชนต่าง ๆ หากเกษตรกรสามารถการนำเกษตรทฤษฎีใหม่มาใช้ได้อย่างเข้าใจ และถูกต้องแล้ว นั้นจะส่งผลให้เกิดประโยชน์หลายประการต่อเกษตรกร ดังนี้

1. เกษตรกรพออยู่พอกินสมควรแก่อัตภาพในระดับที่ประหยัดไม่อดอยากและเลี้ยงตนเองได้ไม่เดือดร้อนจนเกิดปัญหาชีวิต
2. ในหน้าแล้งมีน้ำน้อยเกษตรกรสามารถเอาน้ำที่เก็บไว้ในสระมาปลูกพืชผักต่าง ๆ ที่ใช้น้ำน้อยไม่ต้องพึ่งพาระบบชลประทานซึ่งอาจจะไม่ทั่วถึงและล่าช้าเกษตรกรยังมีกินมีรายได้
3. ฝนตกต้องตามฤดูกาลมีน้ำดีตลอดปีแนวทางทฤษฎีใหม่ สามารถสร้างรายได้ให้เกษตรกรร่ำรวยขึ้นได้

4. กรณีที่เกิดอุทกภัยเกษตรกรสามารถฟื้นตัวและช่วยเหลือตนเองได้ในระดับหนึ่งไม่ต้องให้ราชการช่วย เหลือมากเกินไปเป็นการประหยัดงบประมาณเพราะเกษตรกรปลูกพืชหลายอย่างเลี้ยง สัตว์ไว้หลายชนิดไม่ได้ทำเพียงอย่างเดียวในปริมาณมาก ซึ่งอาจเสียหายจากอุทกภัยและไม่มีอย่างอื่น มาชดเชย

2.1.3 แนวคิดการปกครองตนเองด้วยการมีธรรมชาติที่สมบูรณ์

ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญเป็นต้นทุนหรือวัตถุดิบที่มนุษย์นำมาใช้เพื่อความเจริญทาง เศรษฐกิจ ประเทศใดที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ประเทศนั้น จะมีความร่ำรวยและม ีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ แต่เมื่อใดที่มนุษย์นำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ไม่ถูกวิธีทำให้ ทรัพยากรธรรมชาติบางชนิดหมดสิ้นไปจากโลกนี้ได้ ดังนั้น จึงควรที่จะเรียนรู้ถึงความสำคัญของ ทรัพยากรธรรมชาติ เรียนรู้ถึงประเภทของทรัพยากรธรรมชาติและเข้าใจถึงทรัพยากรธรรมชาติ เหล่านั้น เพื่อการวางแผนการจัดการที่มีคุณภาพ ทั้งนี้ เกษม จันทรแก้ว (2541) ให้ความหมายของ ทรัพยากรธรรมชาติ (natural resources) ว่าหมายถึง “สิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ และให้ ประโยชน์ต่อมนุษย์ไม่ทางใดทางหนึ่ง” ส่วน ชัยศรี ธาราสวัสดิ์พิพัฒน์ (2548) ให้ความหมายของ ทรัพยากรธรรมชาติ ว่าหมายถึง “สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีประโยชน์สามารถสนองความ ต้องการของมนุษย์ได้ หรือมนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น บรรยากาศ ดิน น้ำ ป่า ไม้ พืง หล้า สัตว์ป่า แร่ธาตุ พลังงาน รวมทั้ง กำลังจากมนุษย์ด้วย” ทรัพยากรธรรมชาติคือสิ่งที่เป็ นประโยชน์ต่อมนุษย์ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม และเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเอง ดังนั้น ทรัพยากรธรรมชาติจึงมีความสำคัญต่อมนุษย์ในด้านต่าง ๆ (สิ่งแวดล้อมท้องถิ่น, 2543) ไม่ว่าจะเป็น แหล่งของปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในการก่อสร้างที่อยู่อาศัยมนุษย์ เป็นแหล่งอาหาร ที่มาของยารักษาโรค รวมไปถึงเป็นปัจจัยที่สำคัญในการผลิต หรือเป็นวัตถุดิบในกระบวนการผลิตของ อุตสาหกรรม ความต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติบ่งชี้ถึงความเจริญทางเศรษฐกิจ และความเจริญ ของสังคมมนุษย์มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศทั้งทางตรงหรือทางอ้อม ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศทั้งระบบนิเวศบนบก ระบบนิเวศทางน้ำ เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ประเภทป่าไม้มีประโยชน์ต่อองค์ประกอบของผู้ผลิตที่ต้องสร้างอาหารเลี้ยงสิ่งมีชีวิตบนโลกใบนี้

นอกจากนี้ ป่าไม้ยังเป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธารเพราะต้นไม้จำนวนมากในป่าจะทำให้หน้าฝน ที่ตกลงมาค่อย ๆ ซึมซับลงในดินกลายเป็นน้ำใต้ดินซึ่งจะไหลซึมมาหล่อเลี้ยงให้แม่น้ำ ลำธารมีน้ำไหล อยู่ตลอดปี นอกจากนั้นป่าไม้ยังเป็นที่ยรวมของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์จำนวนมาก จึงเป็นแหล่งให้มนุษย์ ได้ศึกษา หาความรู้ และที่สำคัญป่าไม้ช่วยป้องกันการกัดเซาะและพัดพาหน้าดิน จากน้ำฝนและ ลมพายุโดยลดแรงปะทะลง การ หลุดเลื่อนของดินจึงเกิดขึ้นน้อย และยังเป็น การช่วยให้แม่น้ำลำธาร

ต่าง ๆ ไม่ตื่นเขินอีกด้วย ประเทศที่กำลังพัฒนาและประเทศที่พัฒนาแล้ว ต่างมีความวิตกกังวลในกรณี que เนื้อที่ป่าไม้ในประเทศและในโลกได้เริ่มลดลงอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและขาดความสมดุลธรรมชาติ ก่อเหตุให้เกิดภัยพิบัติอันเนื่องมาจากธรรมชาติเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ประเทศ ที่พัฒนาแล้วเริ่มวิตกกังวลถึงวัตถุดิบจากป่าที่จะนำมาเป็นวัตถุดิบสำคัญประกอบการด้านอุตสาหกรรมหลายประเภท ดังนั้นป่าไม้จึงเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมประเภทอื่น ๆ สำหรับประเทศไทยระบบป่าชุมชน (Community Forest) เป็นแนวทางหนึ่งที่ได้รับการตอบสนองขึ้นมา เพื่อเป็นทางออกในการแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรป่าไม้ โดยยึดหลักที่ว่าป่าไม้ควรเป็นของชุมชนจัดการโดยชุมชน เพื่อประโยชน์ของชุมชนและทรัพยากรป่าไม้ดำรงอยู่ได้จากการให้ความร่วมมือในการดูแลรักษาของชุมชนที่เกี่ยวข้อง (อิริ จองตระกูล, 2543: 1

ป่าชุมชน Community Forest หรือ Social Forest ได้มีองค์กร หน่วยงาน และนักวิชาการ ให้นิยามความหมายที่หลากหลายดังนี้ รตยา จันทรเทียร (2544) กล่าวว่า ป่าชุมชน คือผืนป่าที่ชุมชนช่วยกันจัดการฟื้นฟูดูแลรักษาทั้งจากปัญหาไฟป่า การบุกรุกแผ้วถางทำลาย การป้องกันการหาของป่าจนเกินกำลังที่ป่าจะรับได้ โดยมีลักษณะคล้ายกันคือ ชุมชนที่ดูแลป่าชุมชนใดจะมีกฎระเบียบในการดูแลและใช้ประโยชน์ เป็นต้นว่า การร่วมกันทำแนวกันไฟ การจัดเวรยามเดินลาดตระเวน กติกาในการเก็บเห็ด เก็บหน่อไม้ ฯลฯ ป่าชุมชนจะแบ่งพื้นที่ออกเป็นสองส่วนคือ บริเวณพื้นที่อนุรักษ์ และบริเวณพื้นที่ใช้สอย ส่วนสถานะทางกฎหมายของพื้นที่ที่จัดตั้งเป็นป่าชุมชน อาจเป็นป่าสงวนแห่งชาติ พื้นที่สาธารณประโยชน์ และอาจอยู่ในพื้นที่ของเขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า สมหัญสุนทรวงษ์ (2557) ให้นิยามความหมายของคำว่า “ป่าชุมชน (Community Forest)” เป็นวิถีปฏิบัติ และเป็นการปรับตัวของการจัดการทรัพยากรภายในชุมชนในการช่วยลดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคมของคนในชุมชน จากการถูกแย่งชิงทรัพยากรเพื่อการพัฒนาประเทศ และเป็นแนวทางหนึ่งในการรักษาพื้นที่ป่าและความสมบูรณ์ของนิเวศป่าไม้ เพื่อให้ระบบนิเวศคงความสมดุล เนื่องจากป่าชุมชนเป็นกลไกที่สำคัญที่เป็นช่องทางให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์จัดการ ฟื้นฟูให้ป่ามีความสมบูรณ์เพิ่มขึ้น และมีการใช้ทรัพยากรและผลผลิตจากป่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ สมศักดิ์ สุขวงศ์ (2550) นิยาม “ป่าชุมชน” เป็นคำที่เกิดขึ้นในช่วงเกือบ 30 ปีที่ผ่านมา เป็นทางเลือกในการจัดการทรัพยากรนิเวศป่าไม้ โดยมีชุมชนเป็นฐาน หรือเป็นการจัดการทรัพยากรร่วมกันของชุมชนที่มีวิถีปฏิบัติเป็นระบบทรัพยากรร่วมของชุมชน ทั้งยังเป็นกิจกรรมของคนชนบทในการจัดการทรัพยากรต้นไม้และป่าไม้ เพื่อผลประโยชน์ของครอบครัวและชุมชน เป็นกิจกรรมที่สนับสนุนและมอบอำนาจให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปลูก การจัดการ การป้องกัน และการเก็บเกี่ยวหาผลประโยชน์จากป่าไม้ ภายใต้ระบบการจัดการที่ยั่งยืน

การจัดการป่าชุมชน คือ การรวบรวมเอาหลักวิชาการสาขาต่าง ๆ ทางวิทยาศาสตร์ ทางเทคนิค ทางเศรษฐศาสตร์ป่าไม้และทางสังคมศาสตร์มาใช้ดำเนินการในป่าชุมชน เพื่อผลลัพธ์เชิงบวก ในด้านการอนุรักษ์ การป้องกัน การปรับปรุงให้ดีขึ้นและให้ได้ผลผลิตสูงสุดและยั่งยืน นิยม ติวตานุภ (2531) ได้กล่าวว่า ตามพระราชบัญญัติป่าชุมชนที่มีการนำเสนอและจัดตั้งป่าชุมชนขึ้นจำเป็นต้องมีผู้ดูแล ซึ่งไม่ใช่เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้หรือหน่วยงานของรัฐ แต่เป็นคณะกรรมการป่าชุมชน โดยคัดเลือกมาจากผู้แทนชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน สภาตำบล และสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นผู้ขอให้มีการจัดตั้งป่าชุมชน ทั้งนี้จำนวนคณะกรรมการป่าชุมชนแต่ละชุดไม่ได้บัญญัติไว้ แต่ต้องเลือกจากคณะบุคคลดังกล่าวข้างต้น ตามคำแนะนำของคณะกรรมการตรวจสอบป่าชุมชนประจำจังหวัด ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า การกำกับดูแลป่าชุมชน เป็นอำนาจหน้าที่ของชุมชนเป็นส่วนใหญ่เพื่อให้สมกับเจตนารมณ์ที่จะให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่า ทั้งนี้โดยไม่ตัดอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ ซึ่งมีตามพระราชบัญญัติป่าไม้พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ และพระราชบัญญัติสงวนรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ในส่วนของชุมชนเมื่อมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่าแล้ว ต้องมีบทบาทบัญญัติให้ชุมชนมีสิทธิ์เกี่ยวกับทรัพยากรของป่า การบริหารจัดการป่าชุมชนเป็นกระแสหนึ่งในปัจจุบันที่ ชุมชนหันมาให้ความสำคัญเพราะความรัก และหวงแหนป่าเหมือน บ้านหลังที่สองโดยมีชุมชนหลายแห่งทั่วประเทศที่อาศัยอยู่ในป่า หรืออาศัยติดกับป่าไม้จนสามารถเรียกป่านั้นว่า “ป่าชุมชน” และได้ พยายามดำเนินกิจกรรมมากมายเพื่ออนุรักษ์และรักษาป่าไว้ให้คง อยู่แต่การบริหารจัดการป่าชุมชนจะประสบความสำเร็จ และสามารถดำเนินการต่อเนื่องอย่างมีประสิทธิภาพได้นั้น จำเป็นจะต้อง อาศัยความร่วมมือจากทั้งภาครัฐภาคเอกชน และประชาชนทั้งนี้แต่ ละท้องถิ่นจะมีรูปแบบ และวิธีดำเนินการเรื่องป่าชุมชนแตกต่างกัน ออกไป และมักจะไม่ค่อยประสบผลสำเร็จในการดำเนินการ เท่าที่ควรเพราะเป็นการดำเนินการในภาคประชาชนเพียงส่วนเดียว โดยไม่มีการประสานความร่วมมือจากภาครัฐบาลหรือเอกชน เท่าที่ควร (วัชรพงศ์ บุหลันพฤษ์, 2543, น. 2)

2.1.4 แนวคิดการปกครองตนเองด้วยการศึกษาที่เกื้อหนุน

1) การศึกษาที่เกื้อหนุนโดยเน้นการเรียนรู้ของชุมชน

การศึกษานอกจากเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมแล้วยังทำให้มีความคิดแนวคิดในกรอบที่กว้างและรอบคอบมากขึ้น มีเหตุมีผลมากขึ้น ดังนั้น ถ้าชุมชนใดมีการศึกษาอย่างต่อเนื่องจะทำให้คนในชุมชนมีเหตุมีผลในการเลือกแนวทางในการพัฒนาชุมชนที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกของชุมชน และยังสามารถนำพาชุมชนของตนเองพัฒนาได้อย่างยั่งยืน ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาตนเอง พัฒนาคอบครัวและพัฒนาชุมชน ชุมชนต้องปรับตัวให้อยู่รอดตลอดเวลา เนื่องจากสภาพแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นการเมือง เศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรมของประเทศและโลก

เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเช่นกัน ชุมชนที่ฉลาดในการปรับตัวเองนั้น ต้องเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community)

ในการกำหนดธรรมนูญของจังหวัดอำนาจเจริญนั้น ได้สร้างความรู้ด้านประชาธิปไตยชุมชน เพื่อเป็นการสร้างความรู้จากการปฏิบัติการจัดการ ความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การส่งสมความรู้ และประสบการณ์ การศึกษาวิจัย การสังเคราะห์ความรู้และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยชุมชน ผ่านการนำเสนอข้อมูล ที่หน่วยงานของรัฐและภาคส่วนต่าง ๆ จัดทำขึ้น เพื่อเผยแพร่และสื่อสารกับ ประชาชนด้วยรูปแบบและช่องทางต่าง ๆ มีการจัดการศึกษาให้เยาวชนโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ อย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรการศึกษาที่ตอบสนองต่อบริบทของชุมชน รวมทั้ง จัดการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติจริง นำไปใช้ในชีวิตได้ สถานศึกษา ต้องร่วมกันถอดองค์ความรู้ของชุมชนท้องถิ่น ตั้งแต่เกิดถึงตาย ที่ผู้สูงอายุมีความรู้ แล้วจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น ให้ผู้สูงอายุเป็นครูสอน ทั้งในและนอกสถานศึกษา โดยมีสภากลางเป็นผู้นำดำเนินงานร่วมกับสถานศึกษาในชุมชน

การดำเนินงานของสภากลาง แสดงให้เห็นถึงเมืองธรรมเกษตรที่ต้องอาศัยสถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทของจังหวัดอำนาจเจริญ เพราะความรู้ต่าง ๆ จะต้องได้รับความร่วมมือในการดำเนินงานจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับพื้นฐานของการศึกษาที่เกื้อหนุน

การเรียนรู้ของมนุษย์เป็นกระบวนการการศึกษาตลอดชีวิต ที่มีจุดเริ่มต้นจากการได้รับการอบรมสั่งสอนในครอบครัว ชุมชน จากการได้ฟังเรื่องเล่าสืบต่อกันมา กฎข้อห้าม ประเพณี วัฒนธรรมของสังคม ความคิดเห็นของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ และการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม ซึ่งการเรียนรู้ นอกจากจะมีความสำคัญต่อบุคคลทั่วไป ยังมีความสำคัญอย่างมากต่อมิติด้านการพัฒนา เพราะการเรียนรู้ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในการดำรงชีวิตส่วนตัวและร่วมกับบุคคลอื่นในชุมชน ก่อให้เกิด กลุ่ม องค์กร และเพิ่มพูนทักษะด้านต่าง ๆ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ เป็นต้น

คำว่า การเรียนรู้ มีผู้รู้ให้ความหมายไว้หลากหลายแตกต่างกันขึ้นอยู่กับศาสตร์ที่ต้องเรียนรู้ และสอดคล้องกับพื้นฐานความรู้ของผู้ให้ความหมาย เช่น ด้านจิตวิทยา ด้านการศึกษา เป็นต้น ซึ่งแต่ละท่านได้ให้ความหมายคล้ายกันและแตกต่างกัน ในการศึกษาครั้งนี้ จะให้ความสำคัญและเน้นของนักการศึกษาและนักพัฒนา ศุภสิทธิ์ ตะนะ (2555: 12) ได้กล่าวถึงการให้ความหมาย การเรียนรู้ของนักการศึกษา เช่น เบล เกรดเลอร์ (Bell-Gradler, 1994) ระบุว่า การเรียนรู้ หมายถึง เป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลได้มาซึ่งความสามารถ ความชำนาญ ทักษะ ทักษะผ่านประสบการณ์หรือผ่านการฝึกฝน มิใช่ได้มาโดยตรงจากวุฒิภาวะหรือจากเหตุปัจจัยอื่น

พรพิลो เลิศวิชา (2532:7) และศรีศักร วัลลิโภดม (2532:13, อ้างถึงใน ศุภสิทธิ์ ตีฆนา, 2555:12) ให้ความหมาย การเรียนรู้ ไว้ว่าการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์มีศักยภาพในการพัฒนา สามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยการพึ่งตนเอง ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ การเรียนรู้นั้นจะต้องจากรากฐานจากประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นและการเรียนรู้กับการดำเนินชีวิตจึงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และจะเป็นไปอย่างต่อเนื่องไม่มีจุดจบ トラบที่ดำรงอยู่ร่วมกันในสังคม และการเรียนรู้จะเป็นการสร้างสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ

สิริลักษณ์ ยิ้มประสาทพร (2548:12-13, อ้างถึงใน ศุภสิทธิ์ ตีฆนา, 2555:12) มีความเห็นต่างกัน โดยให้ความหมายของการเรียนรู้ว่า การเรียนรู้ (Learning) มีนัยทางความหมายอยู่ 2 ประการ นัยประการที่ 1 การเรียนรู้ในฐานะที่เป็นเนื้อหา กล่าวคือ ตัวของความรู้ ความคิดที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล และนัยประการที่ 2 การเรียนรู้ในฐานะที่เป็นวิธีการ กล่าวคือ กระบวนการที่ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้หรือได้มาซึ่งความรู้

ประเวศ วะสี (2542:31, อ้างถึงใน ศุภสิทธิ์ ตีฆนา, 2555:12) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้มีขอบเขตเพิ่มขึ้น โดยเห็นว่า การเรียนรู้ มีวัตถุประสงค์เพื่อตนเอง เพื่อสิ่งนอกตัวที่สัมพันธ์กับตัวเราทั้งที่ใกล้และไกล และเพื่อรู้การปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนกับสิ่งแวดล้อมนอกตัว และสามารถจัดความสัมพันธ์อย่างเกื้อกูล ดังนั้น การเรียนรู้มีความสำคัญและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงในด้านศักยภาพของผู้เรียนรู้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงถาวร อนึ่ง การเรียนรู้ด้วยการกระทำถือเป็นการเรียนรู้ที่ดีที่สุด ปาริชาติ วัลย์สเถียร (2549:5) เห็นว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางความคิดและการกระทำที่ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระของความรู้ และการปฏิบัติที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จึงเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์ที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หรือจากการฝึกหัด รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงปริมาณความรู้ของบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับการนึกคิด การวิเคราะห์ และการแก้ปัญหา โดยการเรียนรู้เรื่องใด ๆ คือ ความเข้าใจถึงความสัมพันธ์และการเชื่อมโยงกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันเรื่องนั้น ๆ

อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ (2535:3-5) ได้ขยายความหมายของการเรียนรู้ให้กว้างขวางออกไปอีกว่า การเรียนรู้ เป็นเรื่องของบุคคลหรือชุมชนที่พยายามเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารว่าจะเป็นการถ่ายทอดจากบุคคลอื่นในรูปแบบวิธีใด ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และทั้งการใช้สื่อที่ทันสมัยก้าวหน้าหรือล้าหลัง เพราะเป้าหมายของการเรียนรู้ คือความพยายามสร้างศักยภาพให้ตนเองสามารถประยุกต์ใช้ข้อมูลที่ได้รับให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองหรือชุมชนให้มากที่สุด ซึ่งโดยธรรมชาติแล้วคนหรือชุมชนย่อมเกิดการเรียนรู้ได้ แม้ว่าจะไม่มีการนำเอาระบบการศึกษาจาก

ภายนอกชุมชนเข้าไปเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้ เพราะบุคคลและชุมชนย่อมมีวิธีการจัดการการศึกษาให้แก่ตนเองและชุมชนทั้งในระบบพื้นฐานจนถึงความชำนาญ

ทั้งนี้ หากพิจารณาในเชิงสังคมวิทยาแล้ว สถาบันต่าง ๆ ในสังคมต่างมีบทบาทในการให้โอกาสการเรียนรู้แก่บุคคลและชุมชน ความรู้หรือประสบการณ์ดั้งเดิมของบุคคลในแต่ละท้องถิ่นได้รับการสืบทอดกันมาจากสถาบันต่าง ๆ ในชุมชน เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการปกครองส่วนท้องถิ่น เศรษฐกิจและวัฒนธรรมอื่น ๆ เป็นความรู้ทั้งรูปธรรมและนามธรรมที่มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและความจำเป็นในการดำรงชีวิต อำนวยความสะดวกให้ความเป็นอยู่ดีกว่าเดิม เช่น การประยุกต์ใช้พลังงาน สัตว์ และธรรมชาติ การเรียนรู้ของคนและชุมชนสามารถถ่ายทอดสืบทอด ไม่เฉพาะแต่เพียงชุมชนเดียวเท่านั้น แต่ถ้ายังถ่ายทอดข้ามชุมชนและข้ามชาติได้ด้วย ซึ่งเรียกว่า เครือข่ายการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งประเภทสื่อบุคคลและสื่อมวลชนต่าง ๆ เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ที่สามารถที่จะทำการรักษาหรือทำลายล้างภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ ถ้าบุคคลหรือชุมชนนั้น ๆ ไม่พยายามอนุรักษ์ความรู้ดั้งเดิมและเลือกรับความรู้ ทักษะ และความชำนาญใหม่ ๆ ไปใช้ในสังคมให้เหมาะสมและชาญฉลาด

สุพัตรา ขาดิปัญญาชัย (2548:92-96) ได้กล่าวเพิ่มเติมและสรุปว่า ภาพรวมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชุมชนว่า คนเรามีการพัฒนาทางการเรียนรู้ โดยเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางด้านสังคม มีการซึมซับความรู้เข้าไปโดยสัมพันธ์กับความรู้เดิมที่มีอยู่ การสร้างความรู้โดยการสร้างสรรค์งาน ซึ่งที่ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดและสร้างสรรค์งานขึ้นมาจากความคิดให้เป็นรูปธรรมจะเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและมีความหมาย สามารถชักนำให้เกิดการสร้างความรู้ต่อไป วิธีการปฏิบัติเพื่อให้การเรียนรู้ได้ดีมีการใช้สื่อที่เหมาะสม ซึ่งอาจเป็นสื่อที่มีอยู่ตามธรรมชาติหรือสื่อเทคโนโลยี เพื่อให้ผู้เรียนได้ลองปฏิบัติและเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และเน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยมีการเรียนรู้สำหรับตนเองและช่วยสมาชิกในกลุ่ม ให้เกิดการเรียนรู้ด้วย ซึ่งการเรียนรู้ดังกล่าวเหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ในชุมชน ที่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทำให้เกิดความรู้สึกร่วมกันและใส่ใจผู้อื่น ยอมรับความแตกต่างและนำสิ่งที่ดี ๆ ของผู้อื่นมาผสมผสานแลกเปลี่ยนกัน สิ่งสำคัญคือ การสร้างความร่วมมือ ท่ามกลางสังคมที่มีความแตกต่างทั้งวิถีคิด ประสบการณ์ และความเชื่อของผู้คนที่อยู่ปะปนกัน ก่อให้เกิดการพึ่งตนเอง และความพอเพียง จึงเป็นสองสิ่งที่พึงมี พึงเกิดขึ้นในสังคมต้องสร้างให้เกิดจิตสำนึก ทั้งในระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับประเทศ จึงมีพลังเพียงพอที่จะขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในทิศทางที่มั่นคง

แม้ว่าการนำเสนอความหมาย รูปแบบ และวิธีการของกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว จะเป็นมุมมองในเชิงบวกที่เชื่อมั่นว่า การเรียนรู้เป็นเครื่องมือที่สำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อความ

เข้มแข็ง และการพึ่งตนเองของประชาชนได้อย่างแท้จริง แต่วัฒนธรรมการเรียนรู้ของสังคมไทยที่ผ่านมา ยังมีข้อจำกัดและข้อผิดพลาดหลายประการด้วยกัน ดังที่ พระธรรมปิฎก (2539:34-38) ได้มองว่า วัฒนธรรมการเรียนรู้ที่เป็นข้อจำกัดและส่งผลต่อวิถีคิดของคนไทย คือ การลอกเลียนแบบตามอย่าง ตะวันตกทำให้ถูกครอบงำ ทั้งยังให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาและรากฐานทางวัฒนธรรมของตนเองน้อย คนไทยจึงต้องเปลี่ยนวิถีคิดจากเลียนแบบเป็นเรียนรู้ด้วยสติปัญญาที่มาจากการคิด คือ คิดเป็น คิดชอบ และคิดในทางสร้างสรรค์ การเรียนรู้เพียงอย่างเดียวทำให้เกิดการลอกเลียนหรือไปตามกระแสอย่างสุดต่าง แต่การเรียนรู้และการเลือกปรับเลือกประยุกต์จึงเป็นวิถีแห่งปัญญาที่นำไปสู่ชัยชนะทางวัฒนธรรม สอดคล้องกับ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2545:1-5) ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ เช่นเดียวกันว่า วัฒนธรรมการเรียนรู้ของคนไทย ทั้งในระบบและนอกระบบต่างเอียงไปด้านแสวงหามูลค่ามากกว่าคุณค่า “เป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นและเข็มทิศของกระบวนการการเรียนรู้แบบให้จำได้ หมายถึง” มากกว่า “ให้กำหนดได้หมายรู้”

เมื่อกระบวนการเรียนรู้ถูกจำกัดทางเลือก จึงไม่เอื้อต่อการสร้างปัญญาและการพึ่งตนเองหรือเป็นที่พึ่งของคนอื่นได้ดังนั้น การเรียนรู้จึงเป็นหัวใจหรือแกนกลางของกระบวนการปรับใช้วัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาและเป็นกระบวนการสร้างสรรค์สถาบันของชุมชนให้เข้มแข็งและพึ่งตนเอง เนื่องจากเป็นการยกระดับความสามารถในการคิดและวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ แสวงหาทางเลือกในการแก้ปัญหา การตัดสินใจเลือกแนวทางในการแก้ปัญหา และการสรุปบทเรียนเพื่อยกระดับสติปัญญาให้สูงขึ้นก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินงาน การรวมกลุ่มตามธรรมชาติ และการยกระดับเป็นเครือข่ายของประชาชนที่จะทำให้การพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องและอย่างยั่งยืน

ความหมายของกระบวนการการเรียนรู้

เมื่อกล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) มีนักวิชาการด้านการศึกษาและงานพัฒนา ได้อธิบายไว้หลากหลายมุมมองเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่า “กระบวนการการเรียนรู้” ซึ่งจำเป็นต้องใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ ทิศนา แคมมณี (2544:1-2) เห็นว่ากระบวนการเรียนรู้เป็นการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนในการเรียนรู้โดยใช้วิธีการเรียนรู้รูปแบบต่าง ๆ เช่น การฟัง การอ่าน การโต้ตอบกับผู้อื่น การซักถาม การเขียน การสังเกต การจดจำ การเลียนแบบ การดูตัวอย่าง การลงมือทำ การคิด (เปรียบเทียบวิเคราะห์ ไตร่ตรอง ฯลฯ) การลงมือทำ เป็นต้น กระบวนการเรียนรู้ไม่สามารถเกิดขึ้นลอย ๆ ได้ จำเป็นต้องมีสาระที่เรียนรู้ควบคู่ไปด้วยเสมอกล่าวคือ เมื่อบุคคลนั้นใช้กระบวนการเรียนรู้หรือวิธีการเรียนรู้เพื่อที่จะเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ แล้วที่ตามมา คือ ผู้นั้นอาจจะเข้าใจหรือไม่เข้าใจเรื่องนั้น ๆ ได้ แต่สิ่งที่มักเกิดขึ้นควบคู่กันไปโดยที่ผู้นั้นอาจจะไม่รู้ตัวคือ กระบวนการหรือ

วิธีการในการเรียนรู้ตนเอง นอกจากนี้ กระบวนการเรียนรู้ยังเป็นกระบวนการทางสังคม (Social process)

เนื่องจากบุคคลต้องอยู่ในสังคมซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อตนเอง การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เช่น การแลกเปลี่ยนข้อมูลและมุมมองกับผู้อื่นจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสามารถกระตุ้นการเรียนรู้ และขยายขอบเขตของความรู้ด้วย (ทิสนา แวมมณี ,2544:11) และกระบวนการเรียนรู้มีลักษณะเป็นพลวัต (dynamic) และเป็นกลไกสำหรับการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การทำความเข้าใจและอธิบาย การเปลี่ยนแปลงหรือความเคลื่อนไหวของชีวิตและชุมชนในชนบท จึงต้องหยิบยกกระบวนการการเรียนรู้มาพิจารณา เพราะการเรียนรู้เป็นหัวใจหรือแกนกลางของความเคลื่อนไหวการศึกษาในวิถีชุมชน

วิลลัทธิ ชูชาติ (2540:32) ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมในประเด็นเดียวกันว่า กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน แบ่งความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นได้เป็น 2 แบบ คือ ความสัมพันธ์แนวราบ เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างชาวบ้านและชุมชนในฐานะเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ ต่างจากการศึกษาที่จัดอยู่ในสถาบันการศึกษาทั่วไป ที่เน้นความสัมพันธ์แนวตั้ง ซึ่งแสดงออกถึงความไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้น การเรียนรู้ที่ชาวบ้านและชุมชนเป็นผู้สร้างและเป็น เจ้าของกระบวนการ จึงประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ปัญหาทั้งของตนเองและชุมชน รวมทั้งเชื่อมโยงสิ่งเหล่านี้เข้ากับสังคมไทยตลอดจนสังคมโลก 2) การแสวงหาทางออกที่เหมาะสมกับตนเอง และชุมชนด้วยวิธีการต่าง เช่น การประชุม สัมมนา การศึกษาดูงาน และการเรียนรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ 3) การสร้างสรรค์กิจกรรมที่เป็นผลจากการตัดสินใจของตนเองและชุมชน ในส่วนของชุมชน กิจกรรมที่สร้างขึ้นนี้อาจเรียกว่า กิจกรรมเครือข่าย เพราะเป็นตัวชักจูงและเชื่อมโยงคนเข้าด้วยกัน และ 4) การประเมินกิจกรรม และนำผลที่ได้ไปแก้ไขปรับปรุงกระบวนการทั้งหมด ซึ่งผลของกระบวนการเรียนรู้ที่มีต่อผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ พิจารณาได้จากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านความรู้ ความคิดความรู้อีกและการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งหรือมากกว่าหรือทั้งหมด

Etienne Wenger อ้างถึงในกิตติชัย ปัญญาวัน, 2548:30) ได้มองแตกต่างว่า กระบวนการเรียนรู้ในลักษณะของการฝึกปฏิบัติคือการแบ่งปันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการเรียนรู้ ซึ่งต้องการที่จะยกระดับหรือจับเอาบางสิ่งสำหรับการเข้าร่วมในการปฏิบัติ ซึ่งมีใช่เพียงการสร้างสืบจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นการดำเนินไปเรื่อย ๆ มีความเป็นสังคม เป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์และปูพื้นฐานให้แก่ผู้มาเข้าร่วมใหม่โดยสมาชิก มีการปฏิสัมพันธ์และทำสิ่งต่าง ๆ ร่วมกัน มีการถกเถียงในการตีความสิ่งใหม่ ๆ และการเรียนรู้ของชุมชน

ปารีชาติ วลัยเสถียร (2549:4-5) ได้ให้ทัศนะเพิ่มเติมว่า คำว่า การเรียนรู้ (Learning) และ “กระบวนการเรียนรู้” (Learning Process) ถูกนำไปใช้ในฐานะของคำที่มีความหมายแตกต่างกัน และในบางบริบทถูกใช้แทนกันในฐานะของคำที่สื่อความหมายอย่างเดียวกันโดยเป็นคำที่อธิบายถึงการปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด และพฤติกรรมอันเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์ที่สมควร เป็นการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ซึ่งมีขอบเขตครอบคลุมความหมาย 2 ประการ คือ การเรียนรู้ในความหมายของ “กระบวนการเรียนรู้” (Learning Process) ที่หมายถึงการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนหรือการใช้วิธีการต่าง ๆ ที่ช่วยให้บุคคลเกิดการเรียนรู้และการเรียนรู้ในความหมายของ “ผลการเรียนรู้” (Learning Outcome) ซึ่งได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจในสาระต่าง ๆ ความสามารถในการกระทำ การใช้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ รวมทั้งความรู้หรือเจตคติอันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้หรือการใช้วิธีการเรียนรู้

ดังนั้น การเรียนรู้จึงไม่ใช่การให้ความหมายถึงการกระทำที่เป็นกิจริยาแสดงออกมาพิจารณาเดี่ยว ๆ เช่น การฟัง การสังเกต การคิดแต่การเรียนรู้กระบวนการ ซึ่งนักวิชาการหลายท่านใช้คำว่า กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การเรียนรู้และการปฏิบัติให้รู้ แทนคำว่า การเรียนรู้ ซึ่งมีความหมายเกี่ยวข้องกับคำเหล่านี้ความรู้ (Knowledge) คือ ผลลัพธ์ของการเรียนรู้ โดยการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง มีการรอกงแงและเปลี่ยนแปลงได้ ทั้งด้านบวกและด้านลบ คือ คนที่รู้แล้วอาจลดทอนจางลงหรือเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงกลับสามารถลบข้างความรู้เดิมหรือเปลี่ยนเป็นความรู้ชุดใหม่การเรียนรู้ (Learning) คือ กระบวนการทางความคิดและการกระทำที่ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระของความรู้ และการปฏิบัติที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรม จึงเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์ที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือจากการฝึกหัด รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงปริมาณความรู้ของบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับการนึกคิด การวิเคราะห์ และการแก้ปัญหา โดยการเรียนรู้เรื่องใด ๆ คือ ความเข้าใจถึงความสัมพันธ์และการเชื่อมโยงกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การกระทำที่มีกระบวนการทางความคิด ความรู้ เข้ามาเกี่ยวข้องพร้อมกับการปฏิบัติเพื่อให้เกิดข้อสรุปและมีเป้าหมายในการเรียนรู้ ผู้รู้ คือ ผู้ที่ความรู้ในทฤษฎีการเรียนรู้สมัยใหม่ ถือว่า ความรู้มีอยู่ในทุกที่ ทุกคน แต่เราไม่อาจสรุปได้ว่า ทุกคนจะต้องรู้ทุกเรื่อง หรือมีบางคนที่ไม่รู้อะไรเลย บางครั้งเราอาจรีบด่วนสรุปว่า เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและสติปัญญาในทุกเรื่อง แต่ในความจริงผู้รู้อาจจะรู้ในเรื่องที่เขาได้เรียนรู้และทำจากประสบการณ์ในชีวิตจริง เช่น นายแพทย์ที่มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการผ่าตัดเป็นอย่างดี แต่อาจจะไม่เข้าใจวิถีชีวิตของผู้ป่วยได้ ดังนั้น ผู้รู้จึงมีความสัมพันธ์กับความรู้และการเรียนรู้ที่แต่ละบุคคลได้รับหรือมีประสบการณ์ด้วยตนเอง

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

ความหมายของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่นักวิชาการและผู้ทำงานด้านพัฒนาชุมชนได้ให้ไว้มีความแตกต่างกันและสอดคล้องกัน เช่น วิมลลักษณ์ ชูชาติ (2540: 8) เห็นว่ากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นกระบวนการที่ทำให้ชุมชน มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1) กระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการเชื่อมโยงแหล่งความรู้ต่าง ๆ ภายในชุมชน 2) กระบวนการเรียนรู้ภายนอกชุมชน ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการเชื่อมโยงแหล่งความรู้ต่าง ๆ ระหว่างชุมชน ในขณะที่ชาติชาย ณ เชียงใหม่ (2533:33) ได้แบ่งแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ของคนในชุมชนออกเป็น 2 ระดับคือ

1. ระดับปัจเจกชน หมายถึง การให้การศึกษาแก่ประชาชนเพื่อให้มีความรอบรู้และทักษะในการใช้เหตุผลตัดสินใจในการดำรงชีวิต การมีความเชื่อและค่านิยมที่ยึดถือความเป็นไทยและการประหยัดเป็นพื้นฐาน ซึ่งรวมถึงการพัฒนาจิตสำนึกและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในและนอกชุมชน และในขณะเดียวกันสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้อย่างสอดคล้องกับวัฒนธรรมและศักยภาพทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและการบริหารของชุมชน

2. ระดับกลุ่ม หมายถึงการกำหนดเงื่อนไขและเปิดโอกาสทางการเมืองการบริหารให้คนในชนบทสามารถรวมกลุ่มและพัฒนาอำนาจต่อรองของชุมชน เพื่อให้สามารถต้านทานการเอารัดเอาเปรียบจากกลุ่มพลังภายนอกได้ สามารถที่จะใช้ปรับปรุงตัดแปลงหรือควบคุมทรัพยากรและภาวะแวดล้อม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน จะเห็นได้ว่า แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ของคนในชุมชน จึงต้องกระทำทั้งในระดับปัจเจกชน และในระดับกลุ่ม เพื่อปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เกิดประโยชน์ต่อการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนในประเด็นของ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เสรี พงศ์พิศ (2548, อ้างถึงใน พรวิไล เลิศวิชา, 2532:7) ได้มองแตกต่างว่า ได้แก่ กระบวนการอันมีรากฐานอยู่ที่ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งไม่ได้แยกแยะระหว่างการเรียนรู้กับวิถีชีวิต การเรียนรู้และการปฏิบัติมีเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้เป็นหนึ่งเดียว กระบวนการดังกล่าวเกิดจากท้องถิ่น ช่วยให้ผู้คนและชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างประกอบที่สำคัญคือ ภูมิปัญญาพื้นบ้าน การปฏิบัติตามอย่างผู้รู้ การอบรมสั่งสอนในบริบทชุมชนวัฒนธรรมที่เป็นอยู่จริงได้ถูกปรับตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงตามความต้องการและสภาพท้องถิ่นที่ที่ชุมชนอยู่อาศัย ดังนั้น กระบวนการเรียนรู้ในความหมายที่กล่าวมาข้างต้น เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์อย่างถาวร

ซึ่งกระบวนการเปลี่ยนแปลงมี 3 ประเภท คือ 1) การเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิด 2) ความสนใจ 3) การตัดสินใจ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมรอบตัว โดยกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องมีพี่เลี้ยงคอยแนะนำให้คำปรึกษา และกระบวนการเรียนรู้ยังไม่แยกจากชีวิตประจำวันของผู้เรียน เพื่อให้เกิดการบูรณาการการเรียนรู้ทุก ๆ ด้านของชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับพระมหาสุทิตย์ อบอุ่น (2548:99-105) ที่อธิบายว่า กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชุมชนในสังคมไทย เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน และคนกับสิ่งแวดล้อมเป็นการเรียนรู้กับสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและสามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงพื้นฐานการเรียนรู้ของชุมชน ส่วนหนึ่งมาจากการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีคิดและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยก้าวอย่างของการเรียนรู้ นั้น เป็นกระบวนการที่มีทั้งยอมรับ การปฏิเสธ การประยุกต์ใช้ การเลิกใช้ และการสร้างใหม่โดยเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมในชุมชนและบริบทของสังคมที่เข้าสู่ชุมชน การเรียนรู้ของชุมชนนั้น เป็นการเรียนรู้ที่ไม่มีวันจบสิ้น เป็นการศึกษาตลอดชีวิต

2) การศึกษาที่เกื้อหนุนโดยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตการศึกษาตลอดชีวิต หรือ การเรียนรู้ตลอดชีวิต มีผู้รู้ได้ให้ความหมายไว้ ดังต่อไปนี้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 4 ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตว่า เป็นการศึกษาที่เกิดจากผสมผสานระหว่าง การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่อง

Dave (1976) ได้ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิตว่า เป็นแนวคิดที่พยายามมองการศึกษาในภาพรวมซึ่งรวมการศึกษาในระบบ (Formal Education) การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education) และการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) ให้มีการประสานสัมพันธ์ทั้งในด้านของความต่อเนื่องของช่วงชีวิตคนและเนื้อหาสาระที่คนต้องนำความรู้ไปใช้การศึกษาตลอดชีวิตจะต้องมีลักษณะยืดหยุ่นในด้านเวลา สถานที่ เนื้อหา และเทคนิคการเรียนการสอน ตลอดจนการเรียนรู้มีหลายรูปแบบและหลายวิธีการ

สุมาลี สังข์ศรี (2544) กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิต หมายถึงภาพรวมของการศึกษาทุกประเภทที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นการศึกษาเพื่อมุ่งพัฒนาบุคคลให้ปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงในทุกช่วงชีวิตของบุคคลและพัฒนาต่อไปให้เต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล การศึกษาตลอดชีวิตครอบคลุมการศึกษาทุกรูปแบบ ทั้งการในระบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาแบบไม่เป็นทางการจากทุกแหล่งความรู้ในชุมชนและสังคม และเกิดขึ้นได้ทุกที่ โดยไม่จำกัด

เวลาและสถานที่ การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาที่สัมพันธ์กับชีวิตและผสมผสานกลมกลืนกับการดำเนินชีวิตของบุคคล

สุนทร สุนันท์ชัย (2548) กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาทั้งหมดของชีวิตมนุษย์ จากเกิดจนตาย มุ่งพัฒนามนุษย์ให้ปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบันและพัฒนาต่อเนื่องไปให้เต็มศักยภาพของแต่ละคน เป็นการศึกษาที่เกิดแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง จากแหล่งการเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบ และไม่เป็นทางการ

เรณูมาศ กุละศิริมา, นุจิรา รัศมีไพบุลย์, เอกชัย พุมดวง และคณะ (2557: 26-27) ได้ศึกษาแนวคิดต่าง ๆ ของการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถสรุปไปได้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความหมายเชิงนโยบาย 3 ระดับ คือ 1) การเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับที่เป็นนโยบาย (Lifelong Learning as a Policy) ในการขยายระบบการศึกษาและการอบรมเพื่อมุ่งเน้นความสามารถในการแข่งขันและการจ้างงาน ซึ่งกำหนดผลลัพธ์ที่วัดปริมาณได้ เช่น การจ้างงาน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การรับรองทางเทคโนโลยีและการแข่งขันระดับ รวมทั้งผลลัพธ์ที่ไม่สามารถวัดได้ชัดเจน เช่น การหลอมรวมทางสังคม (Social Inclusion) ความเป็นพลเมือง (Active Citizenship) และคุณภาพชีวิต 2) การเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับที่เป็นกลยุทธ์ (Lifelong Learning as Strategy) การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นกลยุทธ์ในการปฏิรูปสวัสดิการของรัฐโดยบทบาทของรัฐจะจำกัดอยู่ การจัดสถานการณ์ของการเรียนรู้ ปัจจุบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นกลยุทธ์ในส่วนของรัฐที่จะต้องทำให้เกิดผลลัพธ์ขั้นต่อไป เช่น ความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ การยึดเหนี่ยวกันทางสังคม การหลอมรวมทางสังคม ความเป็นพลเมือง และอื่น ๆ กลยุทธ์ของรัฐ คือการที่ต้องสร้าง/จัดสถานการณ์เงื่อนไขที่ทำให้ประชาชน ครอบครัว ชุมชน และองค์กรเรียนรู้เพื่อตัวเองให้มากที่สุด บทบาทของรัฐไม่ใช่เชิงรับ เงื่อนไขของการเรียนรู้ที่จะต้องจัดในรูปแบบที่หลากหลายในการกระตุ้นส่งเสริม และ 3) การเรียนรู้ตลอดชีวิตในระดับที่เป็นการปฏิบัติจนเป็นวัฒนธรรม (Lifelong Learning as Cultural Practice) การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นปฏิบัติจนเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องบูรณาการเข้าไปในแบบแผนการผลิต การบริโภคในวิถีชีวิตของคนในสังคม ทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า วัฒนธรรมการเรียนรู้ หรือการปฏิวัติการเรียนรู้ (Learning Revolution) การเรียนรู้อยู่ในประสบการณ์ในชีวิตประจำวันในความสัมพันธ์ทางสังคมของครอบครัว ชุมชน และการทำงาน ในความหมายนี้ การเรียนรู้ตลอดชีวิตวัดได้จากเจตคติ และพฤติกรรมของคนในสังคม สำหรับผู้ปฏิบัติงานทางการศึกษา ควรมีบทบาทเป็นผู้อำนวยการความสะดวกที่คอยช่วยเหลือในการสร้างความรู้ของทุกคนมากกว่าจะเป็นแหล่งของความรู้หรือเป็นผู้ผลิตความรู้รวมทั้งเป็นผู้ที่ช่วยสร้างโอกาสให้ทุกคนได้เรียนรู้ เมื่อพิจารณาแนวคิดต่าง ๆ พบว่า การ

เรียนรู้ตลอดชีวิต มีความหมายในแนวเดียวกับระดับการปฏิบัติจนเป็นวัฒนธรรม มุ่งเน้นให้ความสำคัญที่ตัวบุคคล ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่หนึ่ง กลุ่มการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดย “กระบวนการร่วมกิจกรรม” นักวิชาการกลุ่มนี้ได้แก่ Berman (1984: 100), Knapper and Cropley (2000: 282) Shuping (2002: 295) โดยให้ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตมุ่งไปที่การเรียนรู้ทุกประเภทจากกระบวนการเข้าร่วมกิจกรรมแบบเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการอย่างต่อเนื่องในทุกช่วงอายุของชีวิต หรือในแนวคิด โดยเกิดจากความสนใจเริ่มต้นที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงความรู้ ทักษะ เจตคติ แรงจูงใจ และมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนอย่างสนุกสนานในการค้นพบสิ่งต่าง ๆ ในการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ตลอดช่วงชีวิต ซึ่ง Christos (2002:282) ให้แนวคิดเพิ่มเติมของการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่า สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การฝึกอบรมให้บุคคลเรียนรู้วิธีที่จะเรียนโดยการได้รับการฝึกให้ทักษะหลากหลายทั้งด้านการสื่อสาร การจัดการข้อมูลสารสนเทศ สังคม และวัฒนธรรม โดยการสร้างให้ผู้เรียนมีศักยภาพและแรงจูงใจที่จะจัดระเบียบชีวิตตนเองและสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

การเรียนรู้ตลอดชีวิต เมื่อพิจารณาแล้วสามารถแบ่งออกเป็นมิติได้ 2 มิติ คือ 1) มิติการเรียนรู้แนวตั้ง หมายถึง การเรียนรู้ที่มีความจำเป็นในทุกช่วงชีวิตของบุคคล การเรียนรู้ที่ได้จากการศึกษาในโรงเรียนเป็นเพียงช่วงหนึ่งของชีวิต ช่วงชีวิตที่ยาวนานที่สุดของบุคคล คือ ช่วงชีวิตหลังจบจากโรงเรียนไปแล้ว ซึ่งจะเป็นการเรียนรู้จากภายนอกโรงเรียน เช่น การเรียนรู้จากเพื่อน จากครอบครัว จากชุมชน จากการทำงาน ฯลฯ และควรจะใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย 2) มิติการเรียนรู้แนวนอนหรือแนวราบ มิติดีนี้มองว่า การเรียนรู้กับชีวิตเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกัน การเรียนรู้ควรประสานกันหลาย ๆ ส่วนทั้งในโรงเรียนและแหล่งอื่น ๆ ในสังคม การเรียนรู้ควรผสมผสานระหว่างการเรียนรู้จากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีส่วนสัมพันธ์กับชีวิต แหล่งที่จะให้การเรียนรู้ควรจะเป็นลักษณะของเครือข่ายซึ่งจะผสมผสานรูปแบบและแหล่งการเรียนรู้ทั้งหมดที่มีในชุมชนและสัมพันธ์กับชีวิตจริง การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นมโนทัศน์ที่ล้ำหน้าและถือเป็นทางเลือกใหม่ที่จะเข้ามาแทนที่ปรัชญาการศึกษาแบบดั้งเดิม ที่ถือว่า การศึกษามีจุดเริ่มต้นและสิ้นสุดกลุ่มที่สอง กลุ่ม “ทำเป็นนิสัย” ตามแนวคิดของ Ironside (1985:15, อ้างถึงในเรณูมาศ กุละศิริมา, นุจิรา รัตมีไพบูลย์, เอกชัย พุ่มดวง และคณะ (2557: 26-27) ดังนี้การเรียนรู้ตลอดชีวิตในกลุ่มนี้หมายถึง พฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลที่ทำจนเป็นนิสัย (Habitually) และต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิต และนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในสังคมประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

1. การแสดงการเรียนรู้ที่เห็นประจักษ์ (Empirical Element) การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการเรียนรู้ที่ตั้งใจและมีการวางแผน ซึ่งจะดำเนินไปอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงอายุของชีวิต ไม่มากก็น้อย มี

ลักษณะสำคัญ คือ เป็นการเรียนรู้ทุกช่วงชีวิตครอบคลุมชีวิตทั้งหมด ตั้งแต่เกิดจนตาย และเริ่มต้นที่อายุเท่าใดก็ได้ เป็นการเรียนรู้ที่มีขอบเขตกว่าทั้งชนิดและระดับชั้นของการเรียนรู้ เช่นอาชีวศึกษา การศึกษาในระบบ นอกกระบบ และการเรียนแบบนำตนเอง (Self-Directed Learning)

2. การแสดงคุณธรรมของการเรียนรู้ (Moral Element) หมายถึง แต่ละบุคคลมีความสนใจส่วนตัวในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ในโปรแกรมต่าง ๆ และถือเป็นความรับผิดชอบส่วนบุคคลในการที่จะทำให้สำเร็จ ความผูกพันต่อสังคม หมายถึง ผู้เรียนแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น และสนับสนุนกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้อื่น รวมทั้งความสำเร็จในการนำการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

กลุ่มที่สาม คือ กลุ่ม “พัฒนาและปรับตัวในบุคคล” ของ Maehl (2000:4-5) ดังนี้

การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง การพัฒนาและการปรับตัว หรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลอันเป็นผลมาจากกระบวนการพัฒนาสติปัญญา สังคม และบุคคล ที่กระทำอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิต ซึ่งอาจเป็นจากการดำเนินชีวิต การเรียนรู้อย่างตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ การเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่ได้ครอบคลุมเฉพาะการศึกษาของผู้ใหญ่แต่เป็นการศึกษาสำหรับทุก ๆ ช่วงของชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตาย รวมถึงการแสวงหาความเข้าใจต่อผู้อื่นในระดับโลก ซึ่งฐานคิดของสี่เสาหลักของการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย การเรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมกัน การเรียนรู้เพื่อรู้ การเรียนรู้เพื่อการปฏิบัติได้และการเรียนรู้เพื่อเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเองและสังคม การศึกษาตลอดชีวิต เป็นการจัดการศึกษาให้กับทุกคนตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจากเด็กถึงวัยชรา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในช่วงต่าง ๆ ของชีวิต ทั้งนี้ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง การปกครอง วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ทำให้มนุษย์ทุกคนต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อปรับตนเองให้ก้าวทันยุคกับกระแสโลกาภิวัตน์

ซึ่งเป็นแนวโน้มการพัฒนาโลกปัจจุบันกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการผสมผสานและเชื่อมโยงการเรียนรู้ที่เกิดจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อนำผลการเรียนรู้นั้นไปพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม การจัดการเพื่อให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงต้องจัดหลักสูตรสื่อวิธีการเรียนการสอน สภาพแวดล้อมและปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเข้าถึงการเรียนรู้ได้สะดวกและนำความรู้ที่ได้ไปใช้จริง และให้ความสำคัญกับผู้เรียนในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ โดยเชื่อว่า มนุษย์มีศักยภาพ มีความสามารถที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ มีอิสรภาพที่จะเลือก เนื้อหา รูปแบบ วิธีในการเรียนที่เหมาะสมกับตนเอง สังคมปัจจุบันและอนาคตใช้ความรู้เป็นพลังในการกระทำทางสังคม ระบบทุกระบบในสังคมย่อมใช้ความรู้เป็นพลังในการขับเคลื่อนระบบ ดังนั้น การศึกษาและการเรียนรู้จึงเป็นกลไกที่ระบบต่าง ๆ ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือ ดังนั้น ทุก ๆ

ระบบทุกหน่วยงานจึงมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการศึกษาลดชีวิตของทุกคนในสังคมตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสถาบันต่าง ๆ ในสังคม

สายสุรีย์ จตุกุล (อ้างถึงในสุนทร สุนันท์ชัย, 2532) ได้กล่าวถึงแนวคิดเรื่องการศึกษาตลอดชีวิตไว้ว่า การศึกษาลดชีวิตเป็นการศึกษาที่ไม่มีรูปแบบตายตัว ทุกคน ทุกวัยสามารถเรียนรู้ได้ทั้งในระบบการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย และเรียนรู้กันได้ตั้งแต่เกิดจนตาย ไม่มีการหยุดนิ่ง เป็นการเรียนรู้ตลอดเวลา และอย่างสม่ำเสมอ กระทำได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มนุษย์ไม่ควรหยุดที่จะใฝ่รู้ ต้องอยากรู้อยากเห็นตลอดเวลาอย่าให้สิ้นไฟ ยิ่งรู้มากยิ่งมีข้อมูลมาก ยิ่งมีโอกาสในการตัดสินใจ ถูกต้องแม่นยำขึ้น แนวคิดใหม่ในการศึกษา จากเดิมเป็นแบบที่โรงเรียนป้อนความรู้ให้กับผู้เรียน ควรปรับเปลี่ยนมาเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดและเรียนตามศักยภาพและความสนใจของตนเป็นหลัก และต้องเปลี่ยนจากการเรียนรู้ในโรงเรียนเป็นหลักไปเป็นการเรียนรู้จากแหล่งอื่น ๆ ประกอบด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการปรับปรุงสังคมไทยให้กลายเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

หลักการสำคัญของการศึกษาลดชีวิต

สุมาลี ศรีสังข์ (2532) ได้กล่าวถึงหลักการที่สำคัญของการศึกษาลดชีวิต แล้วประมวลไว้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. หลักการบูรณาการและความเชื่อมโยงอย่างต่อเนื่องของการศึกษาในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนสามารถศึกษาหาความรู้ได้ตลอดชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย
2. หลักความเสมอภาคของการศึกษา โดยส่งเสริมให้ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายโดยมีโอกาสเลือกศึกษาหาความรู้ตามศักยภาพและความต้องการของตน การศึกษาควรเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนทุกคน
3. หลักการเรียนรู้แบบผู้เรียนสำคัญ โดยจัดเนื้อหาและกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับพื้นฐานและความสนใจของผู้เรียนเองได้
4. หลักการศึกษาเพื่อชีวิต โดยเน้นการศึกษาที่บูรณาการ การเรียนรู้เข้ากับวิถีชีวิตของผู้เรียน และสภาพชุมชน สามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของตนเป็นการจัดการศึกษาที่กลมกลืนกับวิถีชีวิตของผู้เรียน
5. หลักการเรียนรู้เพื่อการคิดเป็นและแก้ไขปัญหาเป็น โดยส่งเสริมกระบวนการวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาบนพื้นฐานของข้อมูลและเหตุผล
6. หลักการกระจายอำนาจ โดยให้ผู้เรียน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วม เน้นการคืนอำนาจการศึกษาให้กับชุมชนท้องถิ่น

7. หลักการความยืดหยุ่นและความหลากหลาย เพื่อมุ่งให้การศึกษาที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการด้านการเรียนรู้ของประชาชนอย่างกว้างขวาง (ทา & น์, 2023)

จุดมุ่งหมายของการศึกษาตลอดชีวิต

สายสุรีย จุติกุล (อ้างถึงในสุนทร สุนันท์ชัย, 2532) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการศึกษาตลอดชีวิต คือ ต้องการให้บุคคล กลุ่มบุคคล ได้รับการศึกษาเพื่อความรู้ ทักษะ เจตคติคุณธรรม จริยธรรม อันจำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงในชีวิต ซึ่งเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้บุคคลได้พัฒนาคุณภาพเต็มศักยภาพ และสามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข และ สุขมาลี สังข์ศรี (2532) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษาตลอดชีวิตไว้ว่า เนื่องจากการศึกษาตลอดชีวิตเป็นภาพรวมและครอบคลุมการศึกษาทุกรูปแบบ ดังนั้น ความมุ่งหมายของการศึกษาทุกรูปแบบและแสดงเจตจำนงของการจัดการศึกษาในองค์รวมด้วย เพื่อพิจารณาถึงประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า แต่ละประเทศมีจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตที่สอดคล้องกัน กล่าวคือ

1. มุ่งให้ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกสาขาอาชีพ ทุกฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยมีสิทธิและโอกาสเท่าเทียมกัน
2. เพื่อให้ประชาชนได้รับโอกาสทางการเรียนรู้ที่หลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการโดยศึกษาได้ทุกเวลาทุกสถานที่
3. เพื่อให้หน่วยงานของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดและส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต
4. เพื่อให้ประชาชนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ เหมาะสมกับสภาพการณ์และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพื่อให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติได้อย่างมีคุณค่า สำหรับประเทศไทยที่ได้ยึดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชนเป็นหลัก ในการจัดการศึกษาของประเทศได้กำหนดความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาว่า ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติ ปัญญา ความรู้ และคุณธรรมจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตดังกล่าว จึงสอดคล้องกับทศวรรษของคณะกรรมการนานาชาติว่าด้วยการศึกษาใน ศตวรรษที่ 21 ขององค์การศึกษาวិทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ที่กล่าวว่า “การศึกษา คือ หัวใจของการพัฒนาทั้งในระดับปัจเจกชนและชุมชน ดังนั้นการศึกษาจึงมีภารกิจที่จะต้องพัฒนาความสามารถของคนทุกคนให้มีศักยภาพโดยไม่มีข้อยกเว้น รวมทั้งต้องทำให้บุคคลทุกคนตระหนักรู้ศักยภาพของพลังสร้างสรรค์ของมนุษย์ ซึ่งรวมการเข้ามารับผิดชอบในชีวิตของตนเองและไปให้ถึงเป้าหมายส่วนตัวที่วางเอาไว้” ความจำเป็นที่จะต้องจัดการศึกษาตลอดชีวิต จนถึงขณะนี้

คงไม่มีปฏิเสธถึงความสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิตได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโลกที่เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีการย้ำเน้นความสำคัญดังกล่าว

2.1.5 แนวคิดการปกครองตนเองด้วยบุญฮีตคอง

มนุษย์ต้องมีกฎเกณฑ์ที่ควบคุมความประพฤติของมนุษย์ กฎเกณฑ์นี้คือ เพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกัน อย่างสงบสุข “กฎหมาย ศีลธรรม จริยธรรม ศาสนา และจารีตประเพณี กฎหมายเป็นข้อบังคับของรัฐได้ กำหนดเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นส่วนใหญ่ กำหนดความประพฤติภายนอกของมนุษย์ที่แสดงออกมาให้เห็น ผู้ฝ่าฝืนจะได้รับผลร้ายหรือถูกลงโทษ ส่วนศีลธรรมเป็นความรู้สึกที่เกิดจากจิตใจของมนุษย์แต่ละคน ศีลธรรมนั้นมิได้มีการกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษรแต่อย่างใดเป็นเพียงแต่คิดในทางที่ไม่ชอบผิดศีลธรรม แล้ว ขึ้นอยู่กับความรู้สึกนึกคิดของคน ๆ นั้นโดยเฉพาะ จารีตประเพณีจารีตเป็นบรรทัดฐานที่กำหนดให้คนในสังคมประพฤติปฏิบัติอย่างเข้มงวด มีการควบคุมที่รุนแรง เพื่อป้องกันการฝ่าฝืน โดยคนในสังคมนั้นถือว่าแบบแผนการปฏิบัติดังกล่าวเป็นสิ่งดีสิ่งงาม ผู้ละเมิดได้รับ ผลกระทบด้วยการตีเตียนและรังเกียจจากสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับศีลธรรม จริยธรรม ศาสนา และจารีตประเพณี มีหลายประการด้วยกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สังคมมีความสุข

วิถีชีวิตของคนในจังหวัดอำนาจเจริญได้ดำเนินแนวทางตามจารีตประเพณีของท้องถิ่น ซึ่งเมืองธรรมเกษตรจะส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็ง ผู้คนอีกแพ่งแบ่งบัน สานต่อวัฒนธรรมประเพณี ได้ร่วมมือกับสถานศึกษานำศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีมาสอนโดยพระสงฆ์ และครูภูมิปัญญาท้องถิ่น สถานศึกษาสถานศึกษา และสภากลางของตำบล ต้องร่วมกันจัดทำหลักสูตรวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น สู่การเรียนการสอนทั้งในและนอกสถานศึกษา และสภากลางของตำบล ต้องร่วมกันจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอ โดยมีคณะกรรมการสภากลางปฏิบัติและมีการประเมินผลการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับธรรมนูญจังหวัดอำนาจเจริญ

จารุบุตร เรื่องสุวรรณ (2520) และ ธวัช ปุณโณทก (2547) ได้กล่าวถึงประเพณีความเชื่อของชาวอีสานโบราณในเรื่องของ “ฮีตสิบสองคองสิบสี่” ว่าฮีตสิบสองคองสิบสี่ถือเป็นระบบการปกครองบ้านเมืองในสมัยเก่าโดยไม่อิงกฎหมายประมวล ซึ่งจะคล้าย ๆ กับประเทศอังกฤษ ซึ่งเชื่อถือและปฏิบัติกันมาแต่โบราณ ฮีตสิบสอง ค่าย ๆ กับประเพณีสิบสองเดือนของทางภาคกลางซึ่งเป็นประเพณีประจำทุก ๆ เดือนได้เปิดโอกาสให้ผู้คนมาร่วมชุมนุมกันหลังฤดูทำไร่ และเข้าวัดได้ใกล้ชิดกับธรรมะทางพระพุทธศาสนามากขึ้น ส่วนผลทางอ้อม คือ ให้ผู้คนทำงานร่วมกันเพื่อส่วนรวมและสังคม ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนก็จะถูกสังคมลงโทษ ตั้งข้อรังเกียจ ถือเป็นคนนอกคอก ไม่มีใครอยากคบค้าสมาคม

ด้วย จารุบุตร เรื่องสุวรรณ (2519) กล่าวว่า คองสิบสี่คือ แนวทางที่ใช้เป็นหลักปฏิบัติสำหรับประชาชนทั่วไปและสำหรับผู้ปกครอง ธวัช ปุณโณทก (2547) กล่าวว่า คอง คือ (ครรลอง) หมายถึงแบบแผนของสังคม แบบการปกครองที่ต้องประพฤติปฏิบัติต่อกันสำนักงาน ส.ธรรมภักดี (2546, หน้า 127) กล่าวว่า “อันว่าจาริตตะ นั้นคือ ฮิตคองโบราณเป็นประเพณีธรรมนิยมสืบมา เป็นแบบแผนไว้ ความดีงามประพฤติชอบเป็นประเพณีทำบุญ 12 เดือน ส.ธรรมภักดี (2546, หน้า 178) กล่าวว่า “คอง คือระบอบการปกครอง คือตัวบทกฎหมายโบราณ มี 14 ข้อเรียกว่า “คองสิบสี่” กระทบ ทองธรรมชาติ และคณะ (2548, หน้า 281) ได้ให้ความหมาย ฮิตสิบสองว่า เป็นประเพณีที่ชาวอีสานได้ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาทั้งสิบสองเดือน เป็นประเพณีที่มีอิทธิพลเหนือชีวิตจิตใจและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวันที่เน้นการพบปะสังสรรค์ สนุกสนานรื่นเริง เพื่อแสดงความสามัคคีและรักใคร่ของชาวบ้านที่กระทำสิบทอดกันมาตั้งแต่อดีต

ในแง่ของการนำฮิตคองไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของคนอีสาน อภิศักดี โสมอินทร์ (2537, หน้า 75) กล่าวว่า ฮิต คองเป็นตัวประสานให้สังคมอีสานยึดเกาะกันได้เพราะว่า ฮิต - คองเป็นบรรทัดฐาน (Social Norm) ให้สังคมประพฤติปฏิบัติตามเพื่อนำไปสู่ความสงบสุข ซึ่งสังคมอีสานจะอบรมสั่งสอนและเน้นเรื่องฮิต - คอง โดยสอนกันทุกเพศวัย ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองหรือผู้ถูกปกครอง แม้กระทั่งบุคคลที่บริสุทธิ์ด้วยศีลวินัย เช่นพระภิกษุสงฆ์ ดังนั้น ฮิต - คอง จึงเหมือน “กฎหมายของสังคมที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติตาม เพราะกำหนดหน้าที่จริยธรรมของชนทุกชั้น สังคมใดปฏิบัติตาม ฮิต-คอง จะอยู่เย็นเป็นสุข ถ้าปฏิบัติขาดตกบกพร่องจะเกิดทุกข์ สำหรับบทลงโทษ ของการผิด ฮิต-คอง แล้วแต่สังคมนั้น ๆ จะกำหนด

ประเพณี คือ ความประพฤติที่หมู่ชนหมู่หนึ่ง ถือเป็นธรรมเนียม หรือ เป็นแบบแผนปฏิบัติกันมาเป็นเวลาช้านานจนเป็นแบบแผนเดียวกัน ถ้ามีใครในหมู่ชนปฏิบัตินอกจะถือว่าผิดประเพณี (เสฐียรโกเศศ , 2500) แต่ถึงประเพณีจะเป็นสิ่งที่ปฏิบัติสืบมา แต่ แปลก สนธิรักษ์ (2523) กล่าวว่า ประเพณีอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขหรือคงไว้บ้างตามสถานการณ์ และประเพณียังแสดงถึงสัญลักษณ์ของชาติจากที่กล่าวมาข้างต้น ประเพณีคือ สิ่งที่บุคคลในสังคมร่วมกันสร้างขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนในสังคม ฉะนั้นคนรุ่นหลัง ควรจะรับไว้ และปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น แล้วเผยแพร่แก่คนในสังคมอื่นด้วย บันเทิง พาพิจิตร (2549) ได้แบ่งประเพณีออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. จาริตประเพณี (Mores) คือ ประเพณีที่ต้องประพฤติ ซึ่งเกี่ยวกับศีลธรรมและจรรยาของสังคม และมีลักษณะบังคับ ให้สมาชิกของสังคมต้องปฏิบัติหรือละเว้น หากผู้ใดฝ่าฝืนจะมีความผิดตามที่จาริตประเพณีได้กำหนดโทษเอาไว้

2. ขนบประเพณี (Institution) เป็นประเพณีที่สังคมได้วางระเบียบแบบแผนทั้งโดยตรงหรือโดยอ้อมมีกฎระเบียบวางไว้อย่างชัดเจน ส่วนประเพณีโดยอ้อมหรือโดยปริยาย คือ รู้กันเองถือสืบกันมา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น ประเพณีทำบุญเลี้ยงพระ

3. ขนบธรรมเนียมประเพณี (Convention) เป็นประเพณีที่เกี่ยวกับเรื่องธรรมาสนัญทั่วไป ไม่สำคัญมากจะปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติก็ได้ ไม่มีระเบียบเคร่งครัด ไม่มีการลงโทษปรับ ไม่เหมือนจารีตประเพณี แต่หากไม่ปฏิบัติตามอาจจะถูกดูหมิ่นว่าขาดคุณสมบัติผู้ดี เช่น แต่งกายไม่ถูกกาลเทศะ ยืนเดิน ไม่เหมาะสม เป็นต้น ประเพณีวัฒนธรรมภาคอีสาน เรียกสิ่งที่ไม่ควรทำว่า “ชะล่า” ถ้าทำไม่ถูกเรียกว่า “ชวง” คือสิ่งชั่วร้าย กฎข้อบังคับต่าง ๆ ควรจะมีความศักดิ์สิทธิ์ถึงจิตใจของผู้ปฏิบัติตามซึ่งเหมาะกับกาลเทศะ และสภาพของผู้คนและบ้านเมือง เช่น ฝ่ายปกครองต้องการสงวนพันธุ์สัตว์น้ำ ตั้งศาลเจ้าขึ้นริมหนองบึง เพื่อให้คนที่จะไปจับสัตว์น้ำเกิดความเกรงต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เฝ้าหนองเป็นต้น (บันทึก พหิจิตร, 2549)

เนื่องจากสังคมไทยมีหลายเผ่าพันธุ์และผู้คนที่อาศัยอยู่ในแต่ละภูมิภาคที่มีสภาพนิเวศและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน จึงก่อให้เกิดวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่แตกต่างกันออกไป ตามภูมิภาคจังหวัด อำเภอ ตำบล และยังได้รับอิทธิพล ทางด้านการเศรษฐกิจ ทางด้านเกษตร จึงทำให้มีพิธีขอฝนและบูชาพระยาแถน ผีตาแฮก เป็นต้น และยังได้รับอิทธิพลจากความเชื่อทางพุทธศาสนามากขึ้น จึงทำให้ประเพณีพิธีกรรมของชาวอีสานมความสอดคล้องกันระหว่างประเพณีของชาวบ้านในท้องถิ่นกับพระราชพิธีสิบสองเดือน ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าชาวอีสานได้นำเอาฮีตสิบสองมาปฏิบัติเป็นพิธีในรอบหนึ่งปี (กรมล ทงธรรมชาติ และคณะ, 2548; กิ่งแก้ว อดิการ, 2533)

ความหมายของฮีตคอง

คำว่า ฮีต เป็นคำภาษาไทยอีสาน หมายถึง จารีตประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน ซึ่งฮีตนี้จะต้องปฏิบัติเหมือนกันตั้งแต่ประชาชนธรรมดาจนถึงเจ้าฟ้าพระมหากษัตริย์เมื่อถึงคราววาระและเดือนที่จะต้องประกอบพิธีกรรมตามฮีตแห่งแต่ละแห่ง แต่ละชุมชนจะต้องปฏิบัติเหมือนกันซึ่งมีทั้งหมด 12 ฮีต แต่หากใครประพฤติฝ่าฝืนหรือดเว้นไปไม่กระทำตามที่กำหนดไว้จะถือว่าเป็นชั่ว ฮีตสิบสองของชาวอีสานเป็นฮีตที่บริสุทธิ์ เป็นเรื่องของความเชื่อในพระพุทธานุศาสน์และประเพณีนิยมพื้นบ้าน เป็นประเพณีที่สมาชิกในสังคมจะได้มีโอกาสร่วมชุมชนกันทำบุญประจำทุก ๆ เดือนของรอบปีผลที่ได้รับคือทุกคนจะได้มีเวลาเข้าวัดใกล้ชิดกับหลักธรรมทางพระพุทธานุศาสน์ยิ่งขึ้น ทำให้มีโอกาสพบปะและรู้จักมักคุ้นกันรวมทั้งเป็นจารีตบังคับให้ทุก ๆ คนเสียสละและมาทำงานร่วมกัน เมื่อว่างจากงานประจำแล้ว ดังนั้นประเพณีฮีตสิบสอง คือ ประเพณีสิบสองเดือน จึงหมายถึงประเพณีที่ประชาชนชาวอีสานได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาในโอกาสต่าง ๆ ทั้งสิบสองเดือนในแต่ละปีประเพณีทั้งสิบ

สองเดือนที่ชาวอีสานถือปฏิบัติกันมานั้นล้วนเป็นประเพณีที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนได้ออกมาร่วมกิจกรรมพบปะสังสรรค์กัน เพื่อความสนุกสนานรื่นเริงและเพื่อความสามัคคีมีความรักใคร่กันของคนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการสืบทอดสิ่งที่ดีงามมาจวบจนปัจจุบันประเพณีอีสานส่วนใหญ่จะมีเอกลักษณ์แตกต่างจากประเพณีภาคอื่นๆ ประเพณีอีสาน ได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมล้านช้าง (แถบหลวงพระบางประเทศลาว) จึงจะเห็นได้ว่าประเพณีของชาวอีสานและชาวลาวมีความคล้ายกัน เพราะมีที่มาเดียวกันและชาว อีสานและชาวลาวก็ไปมาหาสู่กันเป็นประจำเหมือนญาติพี่น้องทำให้มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมระหว่างกันด้วย ฮีต คือ สิ่งที่เคยปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน ฮีตมักจะมีการปฏิบัติ กันเป็นประจำเดือน ครบสิบสองเดือนหรือหนึ่งปี จึงเรียกว่า “ฮีตสิบสอง” อีสานมีการนับถือประเพณีอย่างเคร่งครัดมาแต่ครั้งโบราณ และเป็นประเพณีของท้องถิ่นสืบทอดมาหลายร้อยปี ฮีตสิบสองคงสืบสืบเป็นเรื่องราวทางศาสนา จึงน่าจะนับถือกันมาตั้งแต่ครั้งวัฒนธรรมอินเดียเข้าสู่บริเวณนี้แล้วเรียกกันสั้น ๆ ว่า ฮีต - คอง หรือถ้าจะเรียกให้เป็นแบบชาวบ้านแท้ว่า “เปิงบ้านเปิงเมือง” เรื่องฮีตสิบสองมีผู้สูงอายุหลายท่านกล่าวไว้คล้ายๆกันถึงแม้จะต่างบ้างเพียงเล็กน้อย ทั้งนี้เพราะครั้งโบราณด้านหนังสือยังไม่เจริญ อาศัยการบอกเล่าจดจำกันมาเป็นส่วนใหญ่ฮีตสิบสอง สมัยก่อนเป็นธรรมเนียมของคนล้านช้าง ซึ่งรวมเอาทั้งลาวและอีสานเข้าด้วยกันเข้าใจว่าแต่เดิมอาจจะถือว่าเป็นกฎหมายของชุมชนหรือเขาเรียกสมัยนี้ว่า “กฎหมาย” แต่ปัจจุบันไม่ได้พบว่าเป็นกฎหมาย แต่ยังมี การปฏิบัติกันอยู่ทั่วไปในอีสานจึงกล่าวได้ว่าวิถีชีวิตของคนอีสานได้บันทึกไว้ในฮีตสิบสอง ฮีตสิบสองหมายถึง การกำหนดของชุมชนให้มีการร่วมกันทำบุญตามความเชื่อพื้นฐานในเรื่องของศรัทธาในพระพุทธศาสนา และความเชื่อทางด้านสิ่งที่เหนือธรรมชาติภูตผีเทวดาอารักษ์ผีบรรพบุรุษ โดยจะนำปัจจัยทางด้านวิถีชีวิต และสภาพแวดล้อมและสภาพอากาศของพื้นที่ผนวกเข้ากันอย่างกลมกลืนจนเกิดเป็นปัจจัยต่างๆ ในการกำหนดกิจกรรมของการทำบุญที่จะมีขึ้นในแต่ละเดือน ตลอดทั้งปีและเนื่องจากคนในชุมชนเป็นผู้กำหนดให้เป็นจารีตหรือสิ่งที่พึงถือปฏิบัติทำให้ประเพณีเหล่านี้ได้รับการประพฤติปฏิบัติสืบทอดทั้งยังได้มีการบอกกล่าวจากรุ่นสู่รุ่นเพื่อเป็นการรักษา กฎของชุมชนและเพื่อป้องกันการได้รับบทลงโทษจากการละเมิดกฎปฏิบัติของคนในชุมชน ซึ่งบทลงโทษของผู้ที่กระทำผิดจารีตประเพณีของสังคม อาจจะหมายถึงการได้รับการปฏิเสธในการคบค้าสมาคม การยอมรับ หรือการให้ความช่วยเหลือใดจากคนในชุมชน เพราะการปฏิบัติตามจารีตสิบสองเดือนของชาวไทยอีสานนั้น ถือเป็นการเสียสละผลประโยชน์ส่วนตัว ทั้งในด้าน แรงงาน หรือด้านทุนทรัพย์เพื่อส่วนรวม อีกทั้งยังเป็นการเสียสละเวลาจากการประกอบอาชีพ มาร่วมสนุกในการทำกิจกรรมต่าง ๆ และประกอบพิธีกรรมของการทำบุญในแต่ละเดือนรวมถึงการพบปะสังสรรค์ปรึกษาหารือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน สร้างความสามัคคีความเข้มแข็งให้กับชุมชน และยังเป็นการปลูกฝังแนวความคิดของคนใน

ชุมชนให้เป็นไปในทางเดียวกัน ดังนั้น การละเมิดการปฏิบัติตามจารีตประเพณีดังกล่าวจึงหมายถึง การปฏิเสธการให้ความช่วยเหลือ การเป็นส่วนหนึ่งของคนในชุมชน การร่วมแรงร่วมใจกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน และการมีแนวความคิด ความเห็น ความเชื่อหรือศรัทธาในแนวทางเดียวกับคนในชุมชน ดังนั้นจึงได้มีการ กำหนดบทลงโทษจากการละเมิดจารีตประเพณีของชุมชน ให้ผู้ที่กระทำความผิดได้รับผลเช่นเดียวกับการกระทำของเขาที่ได้กล่าวมาแล้ว (มณี)

อิทธิพลสอง

อิทธิที่ 1 บุญเข้ากรรม หรือ บุญเดือนอ้าย บุญเข้ากรรม คือบุญที่ทำขึ้นในเดือนอ้าย (เดือนเจียง) ซึ่งเป็นเดือนแรกของปีที่ชาวอีสานจะต้องประกอบพิธีบุญกันจนเป็นประเพณีซึ่งอาจจะเป็นข้างขึ้นหรือข้างแรม

อิทธิที่ 2 บุญคุณลาน หรือ บุญเดือนยี่ เป็นบุญที่ทำขึ้นเกี่ยวกับการแสดงออกถึงความเคารพบูชา ในสิ่งที่เป็ปัจจัยยังชีพอันสำคัญของผู้คนคือข้าวเพราะความจริงของพิธีนี้ต้องการจะเน้นให้ผู้คนลูกหลานได้ทราบว่กว่าข้าวแต่ละเม็ดจะมากองอยู่บนลานนั้นมีความเป็นมาอย่างยากลำบากเพียงใด

อิทธิที่ 3 บุญข้าวจี่ หรือ บุญเดือนสาม เหตุที่ทำบุญข้าวจี่ในเดือนสามเนื่องจากเป็นเวลาที่ชาวนาหมดภาระในการทำนาและข้าวขึ้นยุ้งฉางใหม่ จึงอยากร่วมกันทำบุญข้าวจี่ถวายพระสงฆ์

อิทธิที่ 4 บุญเวสหรือบุญมหาชาติ (บุญเดือนสี่) ถือเป็นงานอันศักดิ์สิทธิ์ผู้ใดฟังเทศน์มหาชาติจบภายในวันเดียว และบำเพ็ญคุณงามความดี จะได้อานิสงส์ไปเกิดในภพหน้าก่อนจัดงาน ชาวบ้านและวัดจะมีการปรึกษาหารือกันตกลงให้เรียบร้อยก่อน ทางชาวบ้านจะจัดเตรียมอาหารการกิน เช่น ขนม ข้าวต้ม และอาหารคาวหวานต่าง ๆ สำหรับถวายพระภิกษุสามเณร และเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน เตรียมจัดหาปัจจัยไทยทานสำหรับใส่กัณฑ์เทศน์ส่วนทางวัดแบ่งหนังสือออกเป็นกัณฑ์ ๆ หนังสือผูกหนึ่งอาจแบ่งเป็นหลายกัณฑ์ เพื่อให้ชาวบ้านได้รับกัณฑ์โดยทั่วถึงกัน มอบหนังสือให้พระภิกษุสามเณรวัดนั้นเตรียมไว้เทศน์ นอกจากนั้นยังมีการนิมนต์พระวัดอื่นมาเทศน์ด้วยโดยมีสีกาไปนิมนต์ พร้อมบอกชื่อกัณฑ์และบอกเชิญชวนชาวบ้านมาร่วมทำบุญด้วย

อิทธิที่ 5 บุญสงกรานต์ (บุญเดือนห้า) คำว่าสงกรานต์ ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถานฉบับพ.ศ. 2525 ให้ความหมายว่า เทศกาลเนื่องในวันขึ้นปีใหม่อย่างเก่าซึ่งกำหนดตามสุริยคติ ตกวันที่ 13-14-15 เมษายน ชาวอีสานถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ พิธีสงกรานต์ในท้องถิ่นหนึ่ง อาจมีพิธีกรรมแตกต่างกันไป แต่ที่ทำเหมือนกันคือการสงน้ำพระพุทธรูปที่สำหรับสงน้ำพระพุทธรูปมักเป็นที่ใดที่หนึ่งซึ่งเห็นว่าเหมาะสมซึ่งตามปกติมักใช้ศาลากลางเปรียญ แต่บางวันที่จัดสร้างหอสงขึ้นแล้วอัญเชิญพระพุทธรูปไปประดิษฐานไว้ เพื่อทำการสงในวันสงกรานต์ และในวันถัดจากวันสงกรานต์

ฮีตที่ 6 บุญบั้งไฟ (บุญเดือนหก) คำว่า “บั้งไฟ” ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. 2525 ให้ความหมายว่า “น.บั้งไฟ” ซึ่งเป็นความหมายสั้น ๆ แต่เป็นที่รู้กันว่าหมายถึงอะไร หากจะแยกคำอธิบายได้ว่า “บั้ง” คือไม้ไผ่ที่ถูกตัดเป็นท่อนหรือกระบอกไม้ไผ่นั้นเอง ส่วนคำว่าไฟคงไม่ต้องอธิบายเพราะความหมายชัดเจนในตัวแล้ว แต่เมื่อนำคำสองคำนี้รวมกันเป็นบั้งไฟจะหมายถึงกระบอกไม้ไผ่ที่ข้างในอัดแน่นด้วย “หมื่อ” (ดินปืน คือดินประสิวคั่วผสมกับถ่านทำให้ละเอียดก่อนนำไปอัดให้แน่นในกระบอกไม้ไผ่) เมื่อถึงฤดูการทำนาชาวนาต้องการฝน จะทำบุญบั้งไฟจุดขึ้นไปบอกพญาแถนเพื่อให้พญาแถนทำฝนลงมาให้ ด้วยความเชื่อตามนิทานดังกล่าวชาวอีสานจึงได้ทำบุญบั้งไฟจนปัจจุบัน”

ฮีตที่ 7 บุญซำฮะ (บุญเดือนเจ็ด) คำว่า “ซำฮะ” เป็นภาษาไทยอีสานตรงกับคำไทยภาคกลางว่า “ซำระ” ซึ่งในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ซำระ ก.ซาล้างให้สะอาด เช่นซำระร่างกายสะอาด ปรับปรุงให้ดีขึ้น เช่นซำระพระไตรปิฎก พิจารณาตัดสิน เช่น ซำระความ ใช้ในคำว่า ซำระหนี้” ความหมายของคำว่า ซำฮะ ซึ่งเป็นภาษาไทยอีสานมีความหมายเช่นเดียวกันกับในคำว่าซำระของพจนานุกรมไทย บุญนี้แต่ละหมู่บ้านจะพากันมีได้ขาด ถือว่าเป็นบุญที่เกี่ยวกับภุมปีศาก สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีประจำหมู่บ้านมีผีปู่ตาผีตา ผีตาแฮก มเหศักดิ์หลักเมือง ที่คอยคุ้มครองหมู่บ้านเป็นต้น บุญนี้จะเลี้ยงทั้งหมดที่กล่าวมาซึ่งชาวบ้านถือว่าเป็นผีที่ใกล้ตัวมาก เพราะเป็นที่รวมของผีอาฮักหรืออารักซ์ ที่ผีบรรพบุรุษรวมอยู่ด้วย บรรดาผีดังกล่าวจะช่วยดลบันดาลให้ชาวบ้านอยู่เย็นเป็นสุข

ฮีตที่ 8 บุญเข้าพรรษา (บุญเดือนแปด) คำว่า “พรรษา” ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. 2525 ให้ความหมายไว้ว่า ฤดูฝน, ฝน, ปี บุญนี้ชาวอีสานโบราณจะออกสำเนียงว่า “บุญเข้าวัดสา” คำว่า “วัดสา” คือ พรรษานั้นเอง เพราะคำว่าสาหรือวัดสา เป็นภาษาบาลี พรรษา เป็นภาษาสันสกฤตส่วนไทยปัจจุบันรวมทั้งคนไทยอีสานด้วยนิยมใช้คำว่า “พรรษา” ฮีตหรือบุญนี้ถือเป็นบุญที่มีความสำคัญมากต่อชาวอีสานและชาวไทยพุทธทั่วไป เพราะเป็นช่วงที่พระภิกษุสงฆ์จะต้องเข้าจำพรรษาเป็นโอกาสที่พระจะต้องพักผ่อนศึกษาธรรมะ ไม่เดินทางสัญจรไปพักค้างที่อื่นที่ไหน ชาวอีสานเชื่อกันว่าการทำบุญในวันเข้าพรรษาจะได้กุศลมากเหมือนการทำบุญวันออกพรรษา เพราะถือว่าพระที่จะเข้าพรรษาคือพระที่มีเจตนาสร้างบุญ สะสมบารมี มีจิตใจแน่วแน่มั่นคงในคำสอน หากไม่มั่นคงไม่ศรัทธาจริงจะต้องสึกออกไปก่อนแล้ว การทำบุญกับพระที่มีเจตนาดีจึงถือว่าได้อานิสงส์มากด้วยฮีตประเพณีนี้เชื่อกันว่ามีมาตั้งแต่สมัยครั้งพุทธกาล ชาวอีสานจึงให้ความสำคัญมากดังจะเห็นจากลูกหลานแม้ไปทำงานอยู่ต่างถิ่นห่างไกลเมื่อถึงฤดูทำบุญนี้ จะต้องกลับบ้านเพื่อร่วมพิธีทำบุญเป็นการมาปวารณาตนเองต่อพระและญาติพี่น้องว่าเข้าพรรษานี้จะทำอะไรที่ดีมีประโยชน์บ้าง โดยไปร่วม

ทำบุญที่วัดและตั้งปวารณา - ปวารณาในสถานที่เป็นบุญคือวัด แต่บางคนไม่มีการปวารณาหรือตั้งตบะ เพียงกลับบ้านมาทำบุญร่วมกันญาติ ๆ เฉย ๆ นอกจากจะทำบุญ ตั้งตบะมาเพื่อสร้างบุญกุศลให้ตัวเองแล้ว บางแห่งยังมีการนำดอกไม้ ธูปเทียน น้ำใส่ขันไปเคารพบุคคลที่ตนเองนับถือ ชาวอีสานเรียกว่า “พ่อทำกรรม” บ้าง “พ่อฮักษา” บ้างเป็นเหมือนตัวแทนของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทวดา อาฮัก ชาวบ้านที่นำดอกไม้ ธูปเทียน ไปเคารพเรียกว่า “ขึ้นต่อ” หรือ ลูกเผิงลูกเทียน” ใครเป็นลูกเผิงลูกเทียนของใครต้องนำสิ่งของดังกล่าวไปเคารพผู้นั้นแล้วให้ท่านผูกข้อมือประพรมน้ำมนต์บอกกล่าวฝากฝังสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ลูกหลาน (ลูกเผิงลูกเทียน) อยู่เย็นเป็นสุขครั้นถึงฤดูออกพรรษาจะกลับมาขอออกพรรษากับพ่อธรรมหรือพ่ฮาฮักษาอีกที

ฮีตที่ 9 บุญข้าวประดับดิน (บุญเดือนเก้า) คำว่า “ข้าวประดับดิน” ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 พิมพ์ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2538 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ข้าวประดับดิน (ถิ่นอีสาน) น. ของเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เอาไปบูชาตามต้นโพและพระเจดีย์เวลาเข้ามีตเดือน 9” ความหมายตามพจนานุกรมภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2537 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ข้าวประดับดิน น. ชื่องานบุญสิ้นเดือน 9 บุญข้าวสากน้อยเรียก : ชื่ออาหารคาวหวาน หมากพลูบุหรี ที่จัดใส่กระทงหรือภาชนะอื่น ๆ วางไว้ตามพื้นดินหรือโคนต้นไม้เพื่อเป็นการเซ่นดวงวิญญาณของบรรพบุรุษบุญนี้มีความสำคัญต่อชาวอีสานมากเพราะชาวอีสานจะมีความเชื่อเดิมเกี่ยวกับผีมาตั้งแต่โบราณกาลและฝังรากลึกจนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับวิถีชีวิตของชาวอีสาน

ฮีตที่ 10 บุญข้าวสาก คำว่า “ข้าวสาก” ตามความหมายในพจนานุกรมภาษาถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2537 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ข้าวสาก น. ชื่องานบุญกลางเดือนสิบ, สลากภัตถวายสงฆ์ หรือห่ออาหารคาวหวาน หมากพลู บุหรี ที่นำไปเซ่นวิญญาณบรรพบุรุษ”

ฮีตที่ 11 บุญออกพรรษา คำว่า “ออกพรรษา” ในหนังสือพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ออกพรรษา น. เรียกวันที่สิ้นการจำพรรษาแห่งพระสงฆ์คือวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 ว่าวันออกพรรษา, วันปวารณา หรือวันมหาปวารณาเรียก” จากความหมายที่ให้ไว้ข้างบนนั้นมีความชัดเจนมาก เมื่อดูพจนานุกรมภาษาถิ่นภาคอีสานของสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ และของพจนานุกรมของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีความหมายเช่นเดียวกันส่วนความสำคัญนั้นย่อมแน่นอนที่สุดเพราะเป็นพิธีที่ค่อนข้างจะสมบูรณ์ที่สุดที่เป็นของพุทธแต่มีพิธีกรรมบางอย่างที่เป็นของพราหมณ์มาแฝงเท่านั้น ดังนั้นพระและญาติโยมจึงเห็นความสำคัญและให้ความสำคัญ โดยเฉพาะด้านญาติโยมจะรอวันนี้นักันมาก เพราะเชื่อกันว่า

พระสงฆ์ได้อยู่จำพรรษาเป็นเวลาไตรมาส (3 เดือน) ย่อมมีความบริสุทธิ์ผุดผ่องมีจริยวัตรงดงามจะนำมาซึ่งบุญ หากได้ทำบุญกับพระในวันออกพรรษาจะได้บุญมาก ชาวอีสานสอนว่าเหมือนได้บุญกับพระที่กำลังออกจากนิโรธสมาบัติ (การออกจากการพักผ่อนของพระอรหันต์) ย่อมได้ผลานิสงส์มาก ดังนั้นลูกหลานที่ไปทำงานต่างถิ่นจะกลับคืนบ้านเกิดเพื่อมาทำบุญนี้ และจะได้ไปออกพรรษาจาก “พอธรรม” หรือ “ของฮักษา” ที่ตนเองได้ไปบอกกล่าวเข้าพรรษาไว้แล้วด้วย

ฮีตที่ 12 บุญกฐิน ชาวอีสานถือว่าเป็นบุญที่จะให้อานิสงส์แก่ผู้ทำบุญอย่างมากเพราะมีความเชื่อว่าจะได้ทำบุญกับพระที่อยู่จำพรรษาครบไตรมาสคือว่าจะได้ถวายจีวรหรือกฐินให้พระที่มีความเพียรอดทนอยู่จำพรรษาและบุญกฐินถือเป็นบุญที่อยู่ในช่วงข้าวใหม่ปลามัน ชาวบ้านส่วนหนึ่งได้เก็บเกี่ยวผลผลิตมีความภูมิใจกับจุดประสงค์ของตนเองโดยเฉพาะได้นำเข้าใหม่มาร่วมทำบุญจึงถึงการทำบุญในเดือนนี้ได้ผลานิสงส์มาก (มณี)

ฮีตสิบสองคองสิบสี่ เป็นธรรมเนียมประเพณีของชาวอีสานที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมแสดงถึงความเป็นชาติเก่าแก่และเจริญรุ่งเรืองมานาน เป็นเอกลักษณ์ของชาติและท้องถิ่นและยังมีส่วนช่วยให้ชาติดำรงความเป็นชาติตลอดไป ทำให้ประชาชนรักและหวงแหนธรรมเนียมประเพณีและภูมิใจในความเป็นชาติของตน และทำให้คนในชาติมีความสามัคคีกลมเกลียวกัน (มฤค, 2016)

วิวัฒนาการของการเป็นจังหวัดจัดการตนเองของจังหวัดอำนาจเจริญ เริ่มจากการก่อตัวขึ้นของเครือข่ายประชาชนคนอำนาจเจริญมีพัฒนาการที่และความเชื่อมโยงกับปัญหาความไม่เป็นธรรมและความไม่เท่าเทียมเชิงพื้นที่ที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่อดีต ทั้งนี้เนื่องจากที่ผ่านมาประเทศไทยเน้นการรวมอำนาจการบริหารจัดการประเทศและการจัดสรรทรัพยากรการพัฒนาต่าง ๆ ไว้ที่ส่วนกลาง คนอำนาจเจริญตระหนักถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นได้พยายามทำงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ทั้งในด้านการพัฒนาความเป็นอยู่ การทำมาหากิน การศึกษา และการเข้าถึงทรัพยากรส่วนรวมต่าง ๆ ในสังคม ตลอดจนการพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นและประเทศชาติอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาการของเครือข่ายประชาชนคนอำนาจเจริญพยายามทำงานขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน

ยุคแสวงหาสังคมที่เท่าเทียม แคนนำและประชาชนอำนาจเจริญบางส่วนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการปกครองของรัฐบาลเผด็จการ ประชาชนบางกลุ่มพยายามรวมกลุ่มกันแก้ปัญหาความไม่เป็นธรรม และความเดือดร้อนของประชาชน แต่รัฐบาลใช้อำนาจรัฐบังคับกดขี่ประชาชน ห้ามไม่ให้มีการรวมกลุ่ม ประชาชนบางกลุ่มจึงได้เข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย จับอาวุธต่อสู้กับ

รัฐบาลเพื่อหวังสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นกับท้องถิ่นในช่วงปี พ.ศ. 2556 ถึง พ.ศ. 2519 ชาวอำนาจอเจริญบางส่วนยังเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์อย่างต่อเนื่อง

ยุคก่อร่างสร้างตัว เมื่อกลุ่มคอมมิวนิสต์ไม่อาจต้านทานกำลังของรัฐบาลกลางได้ และสังคมอีสานในช่วงนั้นจะได้รับความบอบช้ำจากปัญหาความขัดแย้งนี้อย่างรุนแรง ราวปี พ.ศ. 2523 รัฐบาลเปลี่ยนนโยบายเน้นการเมืองนำการทหาร เปิดโอกาสให้ผู้ที่เข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ออกจากป่าเข้าร่วมเป็นกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยปีพ.ศ. 2525 รัฐจัดสรรที่ดินทำกินให้ชาวบ้านที่ออกจากพรรคคอมมิวนิสต์ แต่ชาวบ้านบุกเบิกที่ดินทำกินปลูกพืชเศรษฐกิจพื้นที่ป่าถูกบุกเบิกเป็นไร่นา ในปี พ.ศ. 2533 รัฐบาลยกเลิกกฎหมายที่ห้ามการรวมกลุ่มของชาวบ้าน กลุ่มครูหน้ารวมการสร้างกลุ่มพัฒนาบ้านเฮา กลุ่มแสงดาว กลุ่มตะวันใหม่ มีองค์กรพัฒนาเอกชนจากส่วนกลาง คือ มูลนิธิดวงประทีป เข้ามาทำงานร่วมกับกลุ่มครู มีการจัดตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ และประสานการทำงานร่วมกับวัดเทพมงคล ดำเนินโครงการแผ่นดินทำแผ่นดินทอง ปี พ.ศ. 2538 เกิดกลุ่มองค์กรชาวบ้านเพิ่มมากขึ้น แกนนำครูเริ่มชักชวนชาวบ้านร่วมกันทำงานพัฒนาหาทางออกจากปัญหาเกษตรเชิงเดี่ยวและหนี้สิน สหายพรรคคอมมิวนิสต์บางส่วนไปเข้าร่วมกับสมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน

ยุคเรียนรู้เชื่อมโยงกลไกภายนอก กลุ่มแกนนำครู นักพัฒนาท้องถิ่น และตัวแทนชาวบ้านบางส่วนได้ร่วมกันทำงานพัฒนาท้องถิ่นผ่านโครงการพัฒนาเอกชนต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง และได้เข้าร่วมทำงานพัฒนากับหน่วยงานรัฐภายใต้การดำเนินงานกับกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (SIF) ระหว่างปี พ.ศ. 2540 ถึง ปี พ.ศ. 2545 เกิดการรวมตัวกันของชาวบ้านเป็นองค์กรชุมชนภายใต้ประเด็นการสนับสนุนจากโครงการ SIF ตามลักษณะ/ประเภทการสนับสนุน เช่น ด้านเศรษฐกิจ เครือข่ายการจัดสวัสดิการกับผู้ด้อยโอกาส มีการจัดโครงการ/กลไกการดำเนินงาน เช่น มีคณะทำงานระดับจังหวัดที่มาจากผู้แทนองค์กรชุมชนหน่วยงานในพื้นที่ มีบทบาทเฉพาะ เช่น คณะทำงานฝ่ายกลั่นกรองโครงการ ฝ่ายพัฒนาศักยภาพโครงการ ฝ่ายประเมินโครงการ ฝ่ายพิจารณาโครงการ และมีโครงสร้างการดำเนินงานพิจารณาโครงการระดับภาค เป็นช่วงที่องค์กรชุมชนมีประสบการณ์ตรงในการทำงานร่วมกับองค์กรชุมชนด้วยตนเองและกับหน่วยงานภาครัฐ

ยุคริเริ่มการวางยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน ช่วงปี พ.ศ. 2545 ถึง พ.ศ. 2546 การทำงานกับองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรของรัฐอย่างต่อเนื่องทั้งกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) และสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนาภายใต้โครงการวิจัยเศรษฐกิจชุมชน 200 อำเภอ ในส่วนของโครงการชีวิตสาธารณะ โครงการทำแผนชุมชน

ช่วงปี พ.ศ. 2547 ถึง พ.ศ. 2549 มีการพัฒนากลไกขบวนองค์กรชุมชนระดับจังหวัดและเชิงประเด็น ร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน มีการสนับสนุนงบประมาณผ่านประเด็นงานต่าง ๆ โดย

เริ่มจากทำงานเพื่อขยายแผนชุมชน เช่น การเพิ่มทักษะแกนนำตำบล ผู้ว่าราชการจังหวัดสนับสนุนงบประมาณในการศึกษาดูงานและอบรมพี่เลี้ยงหน่วยงานราชการเรื่องการจัดทำแผนชุมชน เกิดกลไกจังหวัดที่มาจากประเด็นต่าง ๆ เกิดกลไกการดำเนินงานเป็นประเด็นและเกิดพื้นที่รูปธรรมในการดำเนินงานเชิงประเด็น เช่น สวัสดิการชุมชน เกษตรอินทรีย์ และการจัดการทรัพยากร

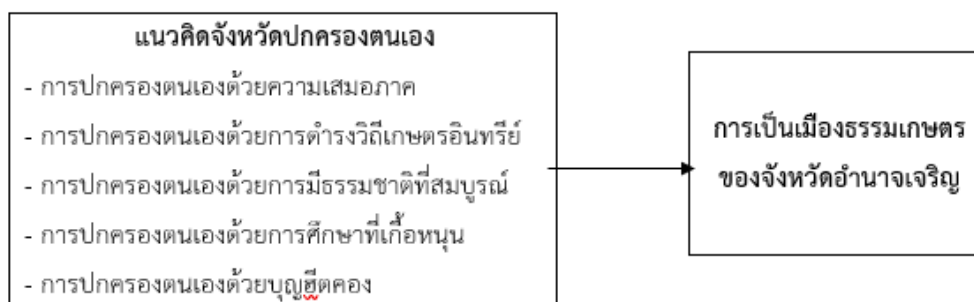
ช่วงปี พ.ศ. 2547 ถึง พ.ศ. 2549 มีการพัฒนากลไกขบวนองค์กรชุมชนระดับจังหวัดและเชิงประเด็น ร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน มีการสนับสนุนงบประมาณผ่านประเด็นงานต่าง ๆ โดยเริ่มจากทำงานเพื่อขยายแผนชุมชน เช่น การเพิ่มทักษะแกนนำตำบล ผู้ว่าราชการจังหวัดสนับสนุนงบประมาณในการศึกษาดูงานและอบรมพี่เลี้ยงหน่วยงานราชการเรื่องการจัดทำแผนชุมชน เกิดกลไกจังหวัดที่มาจากประเด็นต่าง ๆ เกิดกลไกการดำเนินงานเป็นประเด็นและเกิดพื้นที่รูปธรรมในการดำเนินงานเชิงประเด็น เช่น สวัสดิการชุมชน เกษตรอินทรีย์ และการจัดการทรัพยากร เกิดการจัดทำแผนงานแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น การประสานภาคีพัฒนาในระดับพื้นที่เพื่อบูรณาการแผนงานและงบประมาณร่วมกัน มีรูปธรรมเชิงประเด็นและสามารถขยายผลได้ มีการขับเคลื่อนภายใต้พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนตำบล เกิดสภาองค์กรชุมชนตำบล 63 พื้นที่ มีเวทีสภาองค์กรชุมชนระดับจังหวัดและได้ตัวแทนจากสภาองค์กรชุมชนเข้าเป็นคณะกรรมการสภาพัฒนาการเมืองระดับประเทศ

ช่วงปี พ.ศ. 2553 ถึง พ.ศ. 2555 สรุบบทเรียนและทบทวนตัวเอง แม้ว่าเครือข่ายประชาชนคนอำนาจเจริญจะทำงานพัฒนาท้องถิ่นมาอย่างต่อเนื่อง แต่เมื่องานพัฒนามีการขยายตัวมากขึ้น เกิดกลุ่มองค์กรเครือข่ายต่าง ๆ มากขึ้นที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก ก็เริ่มมีความขัดแย้งในการทำงานเกิดขึ้นบ้างเนื่องจากแต่ละกลุ่มก็ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกให้ทำงานตามเป้าหมายที่องค์กรเหล่านั้นต้องการ ปี พ.ศ. 2553 เครือข่ายได้ร่วมการสรุบบทเรียนการทำงานที่ผ่านมาและเห็นประเด็นปัญหาความขัดแย้งจากการแย่งการทำงาน เพื่อตอบสนองความต้องการขององค์กรที่ให้ทุนและได้ข้อสรุปร่วมกันในการพัฒนาเชิงพื้นที่ เน้นการปฏิรูปจิตสำนึกของคนอำนาจเจริญบนฐานของประชาธิปไตยชุมชนและให้ความสำคัญกับแนวทางพื้นที่จัดการตนเอง ตามความต้องการของชุมชนท้องถิ่นได้รับการสนับสนุนจาก สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สภาพัฒนาการเมือง สำนักงานปฏิรูป และสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

ช่วงปี พ.ศ. 2555 เป็นการประกาศใช้ธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญ เพื่อเป็นกรอบและทิศทางการพัฒนาที่สะท้อนถึงความต้องการของประชาชนชาวอำนาจเจริญ และดำเนินการขับเคลื่อนธรรมนูญมุ่งสู่การปฏิบัติจริง โดยจัดทำแผนการนำธรรมนูญสู่การปฏิบัติระดับพื้นที่ มีชาวอำนาจเจริญ

เข้าร่วมการประกาศเจตนารมณ์ประมาณ 15,000 คน ถือว่าเป็นการประกาศศกติกาทือข้อตกลงเพื่อจัดการตนเองระดับพื้นที่ของภาคประชาชน เป็นครั้งแรกของประเทศไทย

สิ่งเหล่านี้ จึงเป็นสาเหตุที่แต่ละหน่วยงานหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องเร่งให้การดำเนินการเพื่อไปถึงเป้าหมายของการพัฒนา จังหวัดอำนาจเจริญพยายามนำแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนไปใช้ในการบริหารจังหวัด ประการสำคัญคือ จังหวัดอำนาจเจริญต้องดำเนินการให้เกิดผลกำไรซึ่งแตกต่างจากเป้าหมายของจังหวัดอำนาจเจริญในอดีตที่เป็นจังหวัดเล็ก ๆ ที่ประชากรส่วนใหญ่มีรายได้ต่อหัวเป็นลำดับท้ายของประเทศ แต่อย่างไรก็ตามจังหวัดอำนาจเจริญจะต้องดำเนินการให้เกิดความยั่งยืนต่อจังหวัดเองและประชากรโดยรวม เพื่อส่งเสริมให้ประชากรมีชีวิตที่ดีขึ้น จึงนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังรูปภาพที่ 2.1

รูปภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิด การพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการปกครองตนเอง

นพรัตน์ พาทีทิน (2561 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องบทเรียนการจัดการตนเองของเครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญในการสร้างเสริมการปกครองตนเองของท้องถิ่น งานศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทเรียนการทำงาน การพัฒนาอย่างเป็นเครือข่ายกันขององค์กรชุมชนในจังหวัดอำนาจเจริญที่มารวมตัวกันในชื่อ “เครือข่ายองค์กรชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองจังหวัดอำนาจเจริญ” โดยเป็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันระหว่างการกระจายอำนาจ การพัฒนา และการปกครองตนเองของท้องถิ่นในแบบที่ให้ความสำคัญกับประชาชนในพื้นที่เป็นศูนย์กลาง และยึดชุมชนเป็นฐานการพัฒนา งานศึกษานี้ใช้วิธีถอดบทเรียนตามแบบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ พรรณนาวิเคราะห์ข้อมูลจากการรับรู้มุมมองปรากฏการณ์ในบริบทพื้นที่ศึกษา ผ่านกรอบแนวคิดการกระจายอำนาจ และการปกครองตนเองของท้องถิ่น และแนวคิด การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่นเป็นหลัก ผลการศึกษาพบว่า เครือข่ายองค์กรชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองจังหวัดอำนาจเจริญ เป็นเครือข่ายประชาชนขนาดใหญ่ มีจุดเด่นของเครือข่ายคือความสามารถในการจัดโครงสร้างเครือข่ายในรูปแบบ

กลุ่มเครือข่ายเชิงประเด็นงานพัฒนา (issue network) และมีฐานการทำงานที่พื้นที่ระดับตำบล ครอบคลุมทั่วทั้งจังหวัด (area network) ทั้งยังสามารถจัดกลไกประสานงานนโยบายระดับจังหวัดไปพร้อมด้วยหลายประเด็น งานพัฒนาของกลุ่มเครือข่ายเกิดผลเป็นรูปธรรมในการพึ่งพาตนเอง ทำให้ส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยอมรับในสถานภาพและบทบาท จึงเปิดพื้นที่ให้องค์กรชุมชนและเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นอย่างเป็นทางการมากขึ้น ลักษณะนี้ได้สร้างเสริมให้เกิดความเป็นปึกแผ่นในชุมชนท้องถิ่น จากประสิทธิภาพการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน ข้อเสนอแนะได้เน้นการปรับบทบาทการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้หันมามุ่งสร้างศักยภาพการพึ่งตนเองของท้องถิ่นจากฐานของท้องถิ่นเอง เพื่อเปลี่ยนจากระบบพึ่งพารัฐเป็นพึ่งพาตนเอง โดยเปิดโอกาสให้องค์กรชุมชนและเครือข่ายที่เข้มแข็งเข้ามามีบทบาทบริหารจัดการตนเองเชิงพื้นที่ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตั้งแต่ระดับตัดสินใจวางแผนพัฒนา

ผลการวิจัยสรุปว่า การพัฒนาให้การปกครองตนเองของท้องถิ่นและการกระจายอำนาจให้เป็นจริงได้จำเป็นต้องอาศัยกลไกความสัมพันธ์สองระดับ 1) คือ ความสัมพันธ์ระหว่าง ภาครัฐส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในประเด็นการกระจายอำนาจ โดยเฉพาะอำนาจในการตัดสินใจเชิงนโยบายและการจัดสรรทรัพยากรจากภาครัฐไปยังภาคส่วนต่างๆ ภายใต้รูปแบบการบริหารราชการ ส่วนภูมิภาค ที่มีการกำกับดูแลเฉพาะที่จำเป็นและเป็นไปเพื่อการคุ้มครองผลประโยชน์ของประชาชน ในท้องถิ่นโดยส่วนรวม และเป็นการกำกับดูแลเฉพาะความชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อนำมาสู่ระดับที่ 2) คือ การปรับเปลี่ยนบทบาทความสัมพันธ์ของ ส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ให้มีการเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบายระดับพื้นที่และการจัดสรรทรัพยากร สำหรับบริหารจัดการตนเองเชิงพื้นที่ อย่างเป็นทางการตามความต้องการของประชาชน ในพื้นที่มากขึ้น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมี ความเป็นอิสระในการจัดทำบริการสาธารณะหรือจัดกิจกรรมสาธารณะได้ตามสมควร (Autonomy) ตามขอบเขตของกฎหมาย ขณะเดียวกันจากพื้นฐานที่ผู้คนในชุมชนนั้นมีความพร้อมและตื่นตัวต่อการแก้ไข ปัญหาอยู่เสมอ การรวมตัวกันเป็นกลุ่ม/องค์กร และเครือข่ายองค์กรชุมชนเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในวิถีชีวิตแบบสังคมเกษตรกรรมได้แสดงถึงศักยภาพ การพึ่งพาตนเอง สามารถนำไปสู่การประสานความร่วมมือ สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้เกิดขึ้นในชุมชนได้ (Subsidiary) ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา และพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ประกอบกับ เมื่อภาครัฐได้เปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นที่ระดับตัดสินใจหรือวางแผนการพัฒนา ย่อมทำให้ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน และเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกัน เกิดความเป็นปึกแผ่น (Solidarity) ในชุมชนท้องถิ่น

โดยเปลี่ยนจากระบบพึ่งพารัฐเป็นพึ่งพาตนเอง ลักษณะเช่นนี้ย่อมเอื้อต่อการพัฒนาให้การปกครองตนเองของท้องถิ่นและการกระจายอำนาจเป็นจริงได้

ศรายุทธ คชพงศ์ และคณะ(2563 : บทคัดย่อ) บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่นในภาวะการณ์ เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน พบว่าการจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่นเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงการ พัฒนาตนเองของชุมชนและท้องถิ่น อีกทั้งเป็นการลดภาระของรัฐบาลในเข้ามาดูแลชุมชนและท้องถิ่น ซึ่งกระบวนการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น มีการจัดการตามภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน 5 ด้าน คือ 1) การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นด้านแผนชุมชน 2) การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นด้าน การเกษตร 3) การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4) การจัดการ ตนเองของชุมชนท้องถิ่นด้านการเงินชุมชน และ5) การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจ พอเพียง การจัดการตนเองทั้ง 5 ด้านนี้เป็นการดำเนินการเพื่อตอบสนองต่อภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงใน ปัจจุบันที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต อีกทั้งจะทำให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นมีความคิดอย่างเป็นอิสระ ใน การจัดการตนเองสามารถก่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและทำให้พลังอำนาจของคน กลุ่มคน องค์กรในชุมชนท้องถิ่น พัฒนาตนเองไปสู่เป้าหมายอย่างเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้อย่าง ยั่งยืน

ผลการวิจัยสรุปว่า การเปลี่ยนแปลงเป็นภาวะและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกัน ตลอดเวลา โดยจะมีความแตกต่างกันในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ๆ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการ เปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจะมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน เพราะถ้าสังคมเปลี่ยนวัฒนธรรมเปลี่ยนไป ด้วย การจัดการตนเองของชุมชนในภาวะการณ์เปลี่ยนแปลง เป็นการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นเมือง เป็นการกระจายอิทธิพลปรากฏการณ์ของสังคมเมืองไปสู่ชนบท ทั้งที่เป็นการขยายอาณาบริเวณของ เมือง ออกไปให้ได้สัดส่วนกับประชากรที่อาศัยอยู่ในเมือง และการที่ประชากรในชนบทมารวมกัน อย่างหนาแน่น และมีอัตราของประชากรเพิ่มขึ้น แล้วทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านอาชีพ วิถีชีวิต ความคิดและพฤติกรรมแบบเมือง เช่น เปลี่ยนอาชีพและวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม การพาณิชย์และการบริการ ความสัมพันธ์ทางสังคม การดำรงชีวิตแบบอย่างของการจัดระเบียบที่เป็น ทางความคิดที่เป็นแบบแผน เป็นต้น จะเห็นได้ว่า กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็น เมืองของประเทศกำลัง พัฒนาจะไม่มี ความสัมพันธ์กับการพัฒนาอุตสาหกรรม จึงทำให้การเจริญเติบโต ของเมืองไม่ได้สัดส่วนกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการเพิ่มขึ้นของประชากรหรือเป็นการ เปลี่ยนไปสู่ความเป็นเมืองมากเกินไป สิ่งเหล่านี้ย่อมส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นมากมายในเมือง อาทิเช่น การปรับตัว อาชญากรรม ที่อยู่อาศัย เป็นต้น ดังนั้นในการพัฒนาจะต้องไม่มุ่งเน้นความ

เจริญเติบโตของเมืองเพียงด้านเดียว ในทางกลับกัน จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับชุมชนชนบทที่จะก้าวเข้าไปสู่ความเป็นเมืองและปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหรืออาจจะเกิดขึ้นในชุมชนหรือสังคมเมืองด้วยเช่นกัน การทำความเข้าใจหรือศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง กระบวนการเปลี่ยนแปลง และอิทธิพลของโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับงานด้านการพัฒนาทุกภาคส่วน โดยเฉพาะการจัดการตนเองและท้องถิ่น ทั้งนี้ เพื่อที่จะสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาและดำเนินการพัฒนาของชุมชนเองให้ไปสู่ความสมดุลอย่างยั่งยืน ใน 5 ด้าน คือ 1. การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นด้านแผนชุมชน 2. การจัดการตนเองของชุมชน ท้องถิ่นด้านการเกษตร 3. การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4. การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นด้านการเงินชุมชน และ 5. การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นด้าน เศรษฐกิจพอเพียง

จารุณี ลุนญา (บทคัดย่อ : 2559) รูปแบบการจัดการศึกษาของจังหวัดจัดการตนเอง การวิจัยนี้ใช้เทคนิคการวิจัยอนาคต EDFR มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อทราบรูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษาของจังหวัดจัดการตนเอง การดำเนินการวิจัย มี 2 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาของจังหวัดจัดการตนเอง 2) วิเคราะห์แนวทางการจัดการศึกษาของจังหวัดจัดการตนเอง เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล คือ 1) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง 2) แบบสอบถามความคิดเห็น ผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารการศึกษาระดับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ 2) ผู้ว่า/รองผู้ว่าราชการจังหวัด 3) ผู้บริหาร/หัวหน้าส่วนราชการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 4) นักวิชาการอิสระ/อาจารย์ระดับมหาวิทยาลัย และ 5) ผู้บริหารระดับสถานศึกษา รวมทั้งสิ้น 17 ท่าน สถิติวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่ามัธยฐาน, ค่าฐานนิยม, ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ และการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษาของจังหวัดจัดการตนเองตามทัศนคติความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในด้านโครงสร้างการบริหาร การจัดระบบบริหารงานบุคคล การบริหารงานวิชาการการบริหารงบประมาณ และการบริหารสถานศึกษา ดังนี้ 1. ด้านโครงสร้างการบริหาร ให้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบการศึกษาในท้องถิ่นระดับจังหวัดและระดับชาติ โดยหน่วยงานท้องถิ่นระดับจังหวัดมีบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษาของจังหวัดทุกระดับทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย หน่วยงานระดับชาติมีบทบาทหน้าที่ที่ควบคุม กำกับ ติดตามการจัดการศึกษาภาพรวม โดยมีสภาการศึกษาทำหน้าที่กำหนดทิศทางและวางนโยบาย และให้มีกฎหมายด้านการศึกษาโดยเฉพาะเพื่อใช้ร่วมกันทั้งระบบ 2. ด้านการจัดระบบการบริหารงานบุคคล ให้มีกฎหมายด้านการบริหารงานบุคลากรครูและบุคลากรทางการ

ศึกษาโดยเฉพาะใช้ร่วมกันทั้งระบบ ต้องมีใบประกอบวิชาชีพและการรับรองวุฒิจากหน่วยงานรับรอง คุณวุฒิการศึกษาการสรรหา แต่งตั้ง การพัฒนา และการดำเนินการทางวินัย เป็นอำนาจหน้าที่ของ ท้องถิ่นระดับจังหวัด มีสภาครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เป็นอิสระในการบริหารจัดการเพื่อพิทักษ์ สิทธิของครู 3. ด้านการบริหารงานวิชาการ มีหน่วยงานวิจัยและพัฒนาหลักสูตรการศึกษาแห่งชาติ เพื่อจัดทำหลักสูตรในส่วนกลาง ท้องถิ่นระดับจังหวัดมีหลักสูตรมาตรฐานกลางและหลักสูตรท้องถิ่นที่ สะท้อนความเป็นท้องถิ่นตนเอง มีการวิจัยสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการเรียนการสอน มี แผนการเรียนที่เหมาะสมกับผู้เรียนและเน้นความเป็นสากล มีระบบการพัฒนามาตรฐานและการ ประกันคุณภาพการศึกษา 4. ด้านการบริหารงบประมาณ มีความเป็นอิสระในการบริหารให้มีความ คล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ยึดหลักการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และบริหารงบประมาณแบบ มุ่งเน้นผลงาน แหล่งที่มาของงบประมาณได้รับทั้งในส่วนกลางและท้องถิ่นระดับจังหวัด 5. ด้านการ บริหารสถานศึกษา เน้นการกระจายอำนาจลงสู่สถานศึกษาทุกระดับทุกประเภท เพื่อให้มีอิสระในการ บริหารตัวเอง ให้เป็นนิติบุคคลเต็มรูปแบบ บริหารด้วยองค์คณะบุคคล

ณัฐวรรณ อารัมภวิโรจน์ (2557 : บทคัดย่อ) แนวทางในการกระจายอำนาจแบบจังหวัด จัดการตนเอง : ศึกษากรณี "ธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญ พ.ศ. 2555" วิทยานิพนธ์นี้มี วัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อคิดว่าด้วยการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชน 2) ศึกษาเปรียบเทียบการปกครองส่วนท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชนในต่างประเทศกับ ประเทศไทย 3) ศึกษาสาเหตุของการจัดทำธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญ แนวคิดจังหวัดจัดการ ตนเองและวิเคราะห์สถานะทางกฎหมายของธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญ 4) ศึกษาการปรับ โครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินและตรากฎหมายระดับพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการให้อำนาจ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการตนเอง ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

ผลการศึกษาพบว่า อำนาจเจริญมีปัญหาพื้นฐานในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมา ตั้งแต่อดีตจนถึงการจัดตั้งขึ้นเป็นจังหวัดมากกว่า 21 ปี ยังไม่ได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้นกว่าเดิม ยังคงมี ปัญหาความยากจน การมีรายได้ที่น้อยและผลตอบแทนจากการผลิตในพื้นที่ต่ำ รัฐบาลส่งเสริม เกษตรกรรมสมัยใหม่เพื่อการค้า ทำให้เกษตรกรต้องลงทุนในการเพาะปลูกสูง แต่สินค้าเกษตรมีความ ผันผวน ถูกเอาเปรียบจากผู้ประกอบการ ประสบปัญหาขาดทุน จนกลายเป็นหนี้สินเรื้อรังและ ประชาชนไม่มีความมั่นคงในการถือครองที่ดิน อีกทั้งระบบการศึกษาถูกกำหนดจากส่วนกลาง ทำให้ เด็กและเยาวชนขาดการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่น จังหวัดอำนาจเจริญจึงมี แนวคิดในการปฏิรูปสำนึกหรือวิถีคิดของประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้เข้าใจถึงรากเหง้าของปัญหาที่ แท้จริง และคิดหาแนวทางแก้ไขปัญหาได้โดยการพึ่งพาตนเอง จึงได้จัดทำธรรมนูญประชาชนคน

อำนาจเจริญขึ้นเพื่อเป็นกรอบและทิศทางการพัฒนาที่สะท้อนถึงความต้องการของประชาชน และขับเคลื่อนให้จังหวัดอำนาจเจริญเป็นเมืองธรรมเกษตร จึงทำให้เกิดแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองขึ้น โดยแนวคิดนี้เป็นกระบวนการที่มีกฎหมายรองรับ คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ.2550) หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 78 (3) "รัฐต้องกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นได้เอง รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น"และใน หมวด 14 การปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 281 ก็ได้กำหนดให้ "ท้องถิ่นที่มีลักษณะที่จะปกครอง ตนเองได้ ย่อมมีสิทธิจัดตั้งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายกำหนด" แต่ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ ที่จะมียกเว้นบังคับให้ท้องถิ่นที่มีความพร้อมในการปกครอง ตนเอง จัดตั้งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ปกครองตนเองได้ตามหลักการกระจายอำนาจอย่าง แท้จริงตามที่รัฐธรรมนูญฯ บัญญัติไว้เลย

ผลการวิจัยพบว่า การกระจายอำนาจให้จังหวัดจัดการตนเองจึงเป็นอีกหนึ่งวิธีที่จะสามารถ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้เขียนเห็นว่า แนวทางในการ กระจายอำนาจแบบจังหวัดจัดการตนเองที่เหมาะสมกับจังหวัดอำนาจเจริญคือ การเป็นจังหวัดจัดการ ตนเองโดยอาศัยร่างพระราชบัญญัติการบริหารจังหวัดปกครองตนเองฯ จะเป็นแนวทางในการ กระจายอำนาจที่ดีที่สุด เนื่องจากจังหวัดอำนาจเจริญไม่ต้องดำเนินการเสนอร่างพระราชบัญญัติการ บริหารจังหวัดอำนาจเจริญฯ ซึ่งอาจใช้ระยะเวลาานเพราะกระบวนการตราพระราชบัญญัติ ต้อง เป็นไปตามลำดับขั้นตอนของกฎหมาย อีกทั้งร่างพระราชบัญญัติการบริหารจังหวัดปกครองตนเองฯ มี ลักษณะเป็นกฎหมายกลาง ซึ่งมีโอกาสมากที่รัฐสภาจะลงมติเห็นชอบด้วย เพราะไม่ได้ใช้ เฉพาะเจาะจงจังหวัดใดจังหวัดหนึ่ง และเป็นกฎหมายที่จะทำให้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 281 สามารถใช้บังคับได้ อีกทั้งการเป็นจังหวัดจัดการตนเองเป็นอีกหนึ่งวิธีที่จะสามารถแก้ไขปัญหาที่ เกิดขึ้นในท้องถิ่นได้อย่างรวดเร็ว เบ็ดเสร็จและมีความยั่งยืน ตรงกับความต้องการของประชาชน มี งบประมาณเพียงพอลดความเหลื่อมล้ำในสังคมและประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีขนาดใหญ่ขึ้น รัฐส่วนกลางก็สามารถกระจายอำนาจให้แก่องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นได้มากขึ้น จึงทำให้รัฐส่วนกลางมีภารกิจลดน้อยลง และสามารถดำเนินการ พัฒนาประเทศให้ทัดเทียมกับนานาชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และธรรมนูญประชาชนคน อำนาจเจริญควรมีสถานะเป็นกฎหมายลำดับรองของร่างพระราชบัญญัติการบริหารจังหวัดปกครอง ตนเองฯ เพื่อให้ธรรมนูญฯซึ่งเกิดจากการที่ประชาชนในจังหวัดอำนาจเจริญได้ตกลงร่วมกันและยอม สละสิทธิและเสรีภาพของตนเพื่อปฏิบัติตามกติกาที่ประชาชนได้ตกลงร่วมกันไว้ ให้มีผลใช้บังคับเป็น

กฎหมายและเกิดการนำไปใช้ปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ตรงตามความต้องการของประชาชนคน
อำนาจเจริญอย่างแท้จริง

เชษฐา ทรัพย์เย็น (2560 : บทคัดย่อ) บทความวิจัยเรื่อง การปกครองตนเองผ่าน
กระบวนการมีส่วนร่วมและการมีจิตสำนึกประชาธิปไตย ของประชาสังคม ศึกษาถึงปัจจัยที่นำไปสู่
การปกครองตนเอง และปัจจัยดังกล่าวประกอบกัน เป็นความสัมพันธ์กันอย่างไรที่นำไปสู่ตัวแบบการ
ปกครองตนเอง โดยการวิเคราะห์ตัวแบบสมการเชิงโครงสร้างที่ประกอบด้วยตัวแปรแฝง คือ การ
ปกครองตนเอง ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม จิตสำนึกประชาธิปไตย และบริบทสภาพแวดล้อม ด้วย
จำนวนตัวอย่าง 330 ตัวอย่าง จากการสุ่มแบบกลุ่มที่เป็นคร่าวเรือนจากทุกตำบลในจังหวัด
สมุทรสงคราม

ผลการวิจัยพบว่าตัวแบบการ ปกครองตนเองผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมและการมีจิตสำนึก
ประชาธิปไตยของประชาสังคมจังหวัด สมุทรสงครามมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์
และยอมรับสมมติฐานทุกข้อ คือ 1) บริบทของสภาพแวดล้อมส่งผลเชิงบวกต่อการมีจิตสำนึก
ประชาธิปไตย 2) บริบทของสภาพแวดล้อม ส่งผลเชิงบวกต่อประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม 3)
จิตสำนึกประชาธิปไตยส่งผลเชิงบวกต่อ ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม 4) จิตสำนึกประชาธิปไตยส่งผล
เชิงบวกต่อการปกครองตนเอง 5) ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมส่งผลเชิงบวกต่อการปกครองตนเองใน
ระดับมาก

ภิรมย์พร ไชยยนต์ (2557 : บทคัดย่อ) บทความวิจัยเรื่อง การกระจายอำนาจการปกครอง
ท้องถิ่น: ศึกษากรณีการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในระดับจังหวัด การศึกษานี้มี
วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบการปกครอง
ตนเอง ปัญหาและอุปสรรคของการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย
และเพื่อวิเคราะห์แนวทางในการกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่นและรูปแบบการปกครอง
ตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในระดับจังหวัด โดยมีขอบเขตการศึกษา คือ รัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เรื่อง การปกครองส่วนท้องถิ่นและร่างพระราชบัญญัติที่
เกี่ยวข้องโดยวิเคราะห์โครงสร้าง อำนาจหน้าที่ การกำกับดูแล การคลังและงบประมาณ การ
บริหารงานบุคคล และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น ตามแนวคิดการปกครอง
ตนเอง

จากการศึกษาพบว่าการปกครองท้องถิ่นไทยมีปัญหาด้านโครงสร้างที่ทับซ้อนกัน ปัญหาด้าน
อำนาจหน้าที่ของท้องถิ่นที่ยังไม่ชัดเจน ปัญหาด้านการกำกับดูแลที่ราชการส่วนภูมิภาคกำกับดูแล
ท้องถิ่นจนขาดอิสระ ปัญหาด้านการคลัง งบประมาณที่ไม่เพียงพอและขาดการพัฒนา ปัญหาด้านการ

บริหารงานบุคคลซึ่งขาดการพัฒนาและความก้าวหน้าทางสายอาชีพ และปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นอย่างเพียงพอซึ่งข้อเสนอตามแนวคิดการปกครองตนเองมีดังนี้ เสนอให้ยุบราชการส่วนภูมิภาคให้รวมกับการปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อแก้ปัญหาโครงสร้างโดยให้“จังหวัดปกครองตนเอง” เป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นระดับจังหวัดมีโครงสร้างภายใน 3 ฝ่าย มีสภาพการเมืองที่มาจากตัวแทนของประชาชนที่หลากหลาย ทำหน้าที่นำเสนอข้อเรียกร้องและปัญหาของประชาชนและตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่อย่างกว้างขวางและเป็นการทั่วไป รัฐส่วนกลางมีอำนาจหน้าที่ในเรื่องหลักของประเทศ คือ ด้านการป้องกันประเทศ ด้านการคลังของรัฐและระบบเงินตรา ด้านการศาลหรือการยุติธรรม และด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเท่านั้น ให้ท้องถิ่นขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีและเป็นการกำกับดูแลภายหลังการกระทำซึ่งให้อิสระแก่ท้องถิ่นมากขึ้น กำหนดอัตราการแข่งขันแบ่งสัดส่วนภาษีให้ท้องถิ่นเก็บไว้ร้อยละ 70 แบ่งให้รัฐส่วนกลางร้อยละ 30 ให้ท้องถิ่นมีอำนาจในการกำหนดฐานภาษีท้องถิ่นและจัดเก็บภาษีในท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น ให้บุคลากรของท้องถิ่นมีระบบการพัฒนาทางสายงานที่ชัดเจนและมีความเหมาะสมกับพื้นที่ และการมีส่วนร่วมของประชาชนมีการเสนอรูปแบบที่ชัดเจนและเป็นเงื่อนไขในการดำเนินการหรือตัดสินใจของท้องถิ่น ทั้งนี้มีข้อเสนอเพิ่มเติมให้มีกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติเป็นกฎหมายแม่บท ส่วนรายละเอียดให้ออกเป็นพระราชกฤษฎีกาเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคมและแนวทางการพัฒนาของแต่ละจังหวัด การปรับโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของท้องถิ่นควรเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป ให้สภาพการเมืองมีหน้าที่โดยตรงในการสนับสนุนงบประมาณและบุคลากรเพื่อส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น

จังหวัดอำนาจเจริญ เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง หรือ อีสานใต้ แยกตัวออกจากจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อปี พ.ศ. 2536 และจังหวัดมีอายุครบ 30 ปี ในปี พ.ศ. 2566 มีพื้นที่ทั้งสิ้น 1,975,780 ไร่ หรือ 3,161.248 ตารางกิโลเมตร ใหญ่เป็นอันดับ 60 ของประเทศ มีประชากร 376,350 แบ่งเป็น เพศชาย 287,122 คน เพศหญิง 189,228 คน แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 อำเภอ 56 ตำบล คือ อำเภอเมืองอำนาจเจริญ อำเภอหัวตะพาน อำเภอเสนางคนิคม อำเภอชานุมาน อำเภอถืออำนาจ อำเภอปทุมราชวงศา และอำเภอพนา จังหวัดเพื่อนบ้านที่มีอาณาเขตติดต่อกับอำนาจเจริญ มีดังนี้ ทิศเหนือ ติดเขตจังหวัดยโสธรและจังหวัดมุกดาหาร ทิศตะวันออก ติดเขตประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตามแนวฝั่งแม่น้ำโขงและติดเขตจังหวัดอุบลราชธานี ทิศตะวันตกติดเขตจังหวัดยโสธร ทิศใต้ติดเขตจังหวัดอุบลราชธานี

รูปภาพที่ 2.2 ภาพแสดงแผนที่จังหวัดอำนาจเจริญ

แม้ว่าจังหวัดอำนาจเจริญได้แยกการปกครองออกจากจังหวัดอุบลราชธานีมากกว่า 30 ปี และมีโอกาสบริการจัดการและพัฒนาจังหวัดตนเองตามศักยภาพ แต่ 30 ปีที่ผ่านมา ยังพบว่า การพัฒนา ด้านต่าง ๆ ของจังหวัดอำนาจเจริญยังล้าหลังกว่าจังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดเพื่อนบ้านอย่าง ยโสธร และหากเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศไทยแล้ว พบว่า จังหวัดอำนาจเจริญจัดอยู่ในกลุ่มจังหวัดที่ยากจนที่สุดในประเทศมาโดยตลอด หากพิจารณาฐานะทางเศรษฐกิจของจังหวัด จากผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดอำนาจเจริญ ปี พ.ศ. 2564 (GPP) มีมูลค่า 20,459 ล้านบาท ขึ้นอยู่กับภาคการเกษตร ภาคการศึกษา และภาคการขายส่งขายปลีกเป็นสำคัญ รายได้ต่อหัวประชากร เท่ากับ 63,860 บาท ต่อคนต่อปี คิดเป็นลำดับที่ 71 ของประเทศ (การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ปี พ.ศ. 2564)

พื้นที่เศรษฐกิจส่วนใหญ่เพาะปลูกในระบบเชิงเดี่ยว พืชพาณฟ้าอากาศเป็นหลัก หากปีใดฝน ฟ้าอากาศแปรปรวน ฝนแล้งทิ้งช่วง จะทำให้พืชผลทางการเกษตรเสียหาย ทำให้รายได้ของชาว อำนาจเจริญลดลงไป เกษตรกรอำนาจเจริญส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ปลูกข้าวได้เพียงปีละ 1 ครั้ง หลังจากทำนาแล้ว ไม่ได้มีการทำการผลิตพืชอื่น ๆ เพิ่มเติมเนื่องจากขาดแคลนน้ำ แรงงานบางส่วน อพยพไปทำงานที่ต่างจังหวัด ไปสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้จังหวัดอื่น ทำให้ผลผลิตมวลรวมของ

จังหวัดอำนาจเจริญมีมูลค่าน้อยและขึ้นอยู่กับพืชเศรษฐกิจเพียงไม่กี่ชนิด นอกจากจะมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ครัวเรือนของชาวอำนาจเจริญมีหนี้สินในสัดส่วนที่สูงมาก ปี พ.ศ. 2564 มีหนี้สินต่อครัวเรือนสูงถึง 187,392.71 บาท (การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ปี พ.ศ. 2564)

ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่ของจังหวัดอำนาจเจริญเป็นพื้นที่ราบสูงและที่ลุ่ม มีเนินเขาเตี้ยจากการทอดตัวของทิวเขาภูพานที่บริเวณติดต่อระหว่าง 3 อำเภอ คือ อำเภอเสนางคนนิคม อำเภอชานุมาน และอำเภอบุณฑราวงศา ในอดีตเป็นพื้นที่ป่าที่อุดมไปด้วยต้นไม้ขนาดใหญ่ มีสัตว์ป่าชุกชุม ปัจจุบันพื้นที่ป่าถูกทำลายจนเหลือไม่ถึงร้อยละ 50 ปี พ.ศ. 2564 อำนาจเจริญมีพื้นที่ป่าไม้รวมทั้งหมด 192,973.48 คิดเป็นร้อยละ 9.39 ของพื้นที่จังหวัด ที่ผ่านมา เกิดปัญหาการจัดการป่าไม้ที่ไม่ลงตัวระหว่างรัฐและชุมชน ทำให้เกิดการทับซ้อนกันระหว่างพื้นที่อนุรักษ์ของรัฐกับพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านที่มีที่ดินทำกินหรือที่อยู่อาศัยในเขตป่าประสบปัญหาความไม่มั่นคงในการถือครองที่ดิน ทั้งในด้านการผลิตและการดำรงชีพกลายเป็นปัญหาที่ปัจจุบันยังหาข้อยุติไม่ได้ สะท้อนให้เห็นปัญหาความไม่มั่นคงในที่ดินทำกินที่ชัดเจนมากขึ้น

แหล่งน้ำในจังหวัดอำนาจเจริญ มีต้นน้ำที่อำเภอชานุมาน ในเขตอุทยานฯภูสระดอกบัว มีลำน้ำสายสำคัญคือ ลำน้ำเซบกและลำน้ำเซบาย ที่ไหลลงสู่แม่น้ำมูลและแม่น้ำชี แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรส่วนใหญ่เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติขนาดเล็กและแหล่งน้ำที่ชาวบ้านสร้างขึ้นเอง สำหรับแหล่งน้ำชลประทานมีอยู่อย่างจำกัด เก็บกักน้ำได้ประมาณ 43 ล้านลูกบาศก์เมตร ถือว่าน้อยมากเมื่อเทียบกับพื้นที่การเกษตรทั้งหมดของจังหวัด

การจัดตั้งจังหวัดมากกว่า 30 ปี แต่ปัญหาพื้นฐานด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดอำนาจเจริญไม่ได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้นกว่าเดิม ปัญหาความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรม ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปรากฏเห็นในเรื่องความยากจนและความไม่เป็นธรรมด้านรายได้ ผลตอบแทนผลดีผลดีทางการเกษตรในพื้นที่มีราคาตกต่ำ เกษตรกรต้องลงทุนในการเพาะปลูกสูง ซื้อพันธุ์พืช ปุ๋ยและสารเคมีในราคาที่สูง ระบบการศึกษาถูกกำหนดจากส่วนกลาง มีระบบการเรียนการสอนเหมือนกันทั่วประเทศ ขาดการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่น รวมถึงประชาชนบางกลุ่มไม่มีความมั่นคงในการถือครองที่ดินทำกินและถิ่นที่อยู่อาศัย

ทิศทางการพัฒนาต่าง ๆ ของจังหวัดอำนาจเจริญตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของรัฐและระบบราชการส่วนกลาง ที่มีศูนย์กลางอำนาจอยู่ที่กรุงเทพมหานคร เช่นเดียวกับจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศไทย กลุ่มที่มีอำนาจอย่างเป็นทางการในการกำหนดทิศทางการ

พัฒนาจังหวัด คือ เครือข่ายของหน่วยงานรัฐราชการในจังหวัดที่มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้นำ ปัจจุบันรัฐบาลได้พยายามเน้นการการใช้อำนาจและการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม และในการกำหนดทิศทางการพัฒนาเชิงพื้นที่ระดับจังหวัดมากขึ้น ในกรณีของจังหวัดอำนาจเจริญมีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารงานแบบบูรณาการจังหวัด โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานเพื่อให้เกิดการพัฒนาจังหวัดอย่างบูรณาการและให้ภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมได้แก่ ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน ภาคประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทาง วิสัยทัศน์พันธกิจ เป้าประสงค์ และยุทธศาสตร์ในการพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญ โดยมีจุดเน้นใน 3 เรื่อง คือ เรื่องข้าว เรื่องคน และเรื่องการค้า โดยเน้นการพัฒนาจังหวัดให้เป็นแหล่งผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดี ยกระดับการศึกษาเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน รวมทั้งการส่งเสริมการค้าชายแดน การลงทุนและการท่องเที่ยวสู่สากล ตามวิสัยทัศน์ของจังหวัดอำนาจเจริญ คือ “ข้าวหอมมะลิคุณภาพดีสู่ตลาดโลก ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี เส้นทางการค้าสู่สากล” และแม้ว่าภาครัฐจะเปิดให้ภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาจังหวัดมากขึ้น แต่โครงสร้างอำนาจและทรัพยากรในการพัฒนาจังหวัดยังขึ้นอยู่กับหน่วยงานรัฐและราชการเป็นสำคัญ การกำหนดทิศทางการพัฒนาจังหวัดส่วนใหญ่ถูกกำหนดและตีกรอบมาจากส่วนกลาง เช่น การพยายามผลักดันให้อำนาจเจริญเป็นเมืองการค้าชายแดน การเปิดประตูอำนาจเจริญเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และการส่งเสริมเกษตรเคมีเชิงเดี่ยวการส่งเสริมการปลูกพืชพลังงาน เป็นต้น

ขณะที่ปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นในพื้นที่เนื่องจากการพัฒนาและความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมที่ผ่านมามีได้สะสมและก่อตัวเป็นปัญหาซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เช่น ปัญหาความเหลื่อมล้ำเรื่องรายได้ ปัญหาความยากจนปัญหาหนี้สิน ปัญหาสุขภาพ ปัญหาสังคม ที่เชื่อมโยงกับประเด็นครอบครัว เด็กเยาวชน และสตรี รวมถึงปัญหาสิทธิในการจัดการทรัพยากรน้ำและป่าไม้ที่นับวันประชาชนจะมีส่วนร่วมน้อยลงเรื่อย ๆ จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่และการขาดอำนาจในการกำหนดอนาคต และทิศทางการพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญของตนเอง ทำให้เครือข่ายภาคประชาชนในท้องถิ่น ที่เคยมีประสบการณ์ทำงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นมาอย่างต่อเนื่องได้รวมตัวกันค้นหาแนวทางและการปฏิบัติให้เกิดการปฏิรูปอำนาจ ในการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อให้คนอำนาจเจริญมีสิทธิมีเสียงในการกำหนดทิศทางการพัฒนาจังหวัด รวมถึงการจัดการและพัฒนาจังหวัดให้เป็นไปตามความต้องการของคนอำนาจเจริญโดยส่วนรวม

การดำเนินยุทธศาสตร์การฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นเกิดวัฒนธรรมในการดำเนินงานแนวใหม่ มีการจัดโครงสร้างความสัมพันธ์แนวราบไม่มีประธานเน้นความเสมอภาค ใช้มิติที่ประชุมในการตัดสินใจเปิด

เนื้อหาประเด็นใหม่เพิ่มเติม เช่น งานทางสังคม งานสวัสดิการ บ้านมั่นคง ที่ดิน สตรี เศรษฐกิจ ชุมชน ลือ ยาเสพติดและทรัพยากร ภายใต้ทิศทางก้าวตัวของสภาองค์กรชุมชนตำบลและการก่อรูป สภาองค์กรชุมชนระดับจังหวัด เกิดการจัดทำแผนงานแบบมีส่วนร่วมมากขึ้นการประสานภาคีพัฒนา ในระดับพื้นที่ เพื่อบูรณาการแผนงานและงบประมาณร่วมกันมีรูปธรรมเชิงประเด็นและสามารถขยาย ผลได้ มีการขับเคลื่อนภายใต้พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนตำบลเกิดสภาองค์กรชุมชนตำบล 63 พื้นที่ มีเวทีสภาองค์กรชุมชนตำบลระดับจังหวัดได้ตัวแทนจากสภาองค์กรชุมชนตำบลระดับจังหวัด 1 คน เข้าเป็นคณะกรรมการสภาพัฒนาการเมืองระดับประเทศ ได้ตัวแทนจากสภาองค์กรชุมชนตำบล ระดับจังหวัด 2 คน เข้าเป็นคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนตำบลระดับประเทศ

แม้ว่าเครือข่ายประชาชนคนอำนาจเจริญจะทำงานพัฒนาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง แต่เมื่อ งานพัฒนาที่มีการขยายตัวมากขึ้นเกิดกลุ่มองค์กรเครือข่ายต่าง ๆ มากขึ้น ที่ได้รับการสนับสนุนจาก องค์กรภายนอกแต่เริ่มมีความขัดแย้งในการทำงานเกิดขึ้นบ้าง เนื่องจากแต่ละกลุ่มต่างได้รับการ สนับสนุนจากองค์กรภายนอก ให้ทำงานตามเป้าหมายที่องค์กรเหล่านั้นต้องการ ปี พ.ศ. 2553 เครือข่ายได้ร่วมกันสรุปบทเรียนการทำงานที่ผ่านมาและเห็นปัญหาความขัดแย้ง จากการแยกกัน ทำงานเพื่อตอบสนองความต้องการขององค์กรที่ให้ทุนและได้ข้อสรุปร่วมกัน ในการพัฒนาส่งเสริมที่ เน้นการปฏิรูปจิตสำนึกของคนอำนาจเจริญบนพื้นฐานของประชาธิปไตยชุมชนและให้ความสำคัญกับ แนวทาง “พื้นที่จัดการตนเอง” ตามความต้องการของชุมชนท้องถิ่นได้รับการสนับสนุนจาก สถาบัน พัฒนาการองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สภาพัฒนาการเมือง สำนักงานปฏิรูปและสำนักงาน คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

คนอำนาจเจริญได้ประกาศใช้ธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญ พ.ศ. 2555 ฉบับที่ 1 เพื่อ เป็นกรอบและทิศทางพัฒนาที่สะท้อนถึงความต้องการของประชาชนอำนาจเจริญ และดำเนินการ ขับเคลื่อนธรรมนูญสู่การปฏิบัติโดยจัดทำแผนการนำทำมนุษย์สุขภาพปฏิบัติระดับพื้นที่ มีชาว อำนาจเจริญเข้าร่วมการประกาศเจตนารมณ์ประมาณ 15,000 คน ถือว่าเป็นการประกาศ “กติกา หรือข้อตกลงเพื่อจัดการตนเองระดับพื้นที่จังหวัดของภาคประชาชน” เป็นครั้งแรกของประเทศไทย

การประกาศธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญ ในฐานะที่เป็นกติกาหรือข้อตกลงของคน อำนาจเจริญที่จะใช้ร่วมกันในการจัดสรรทรัพยากรการพัฒนาในด้านต่าง ๆ การสร้างจิตสำนึกและการ พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองไปสู่การจัดการตนเอง ถือเป็นจุดเริ่มต้นในเชิงหลักการที่แสดงให้เห็นถึง พลังของภาคประชาชนในการกำหนดทิศทางอนาคตตนเอง และจะใช้เป็นกรอบกำหนดทิศทาง การทำงานขับเคลื่อนสังคมของภาคประชาชนในพื้นที่ต่อไป การประกาศธรรมนูญฯ ในที่นี้จึงไม่ได้เป็น

เพียงแต่คำประกาศนี้จบและเสร็จสิ้นไปตามวาระ แต่จะเป็นหลักการที่ภาคประชาชนอำนาจเจริญต้องยึดถือ และนำไปปฏิบัติสำหรับการทำงานในปัจจุบันและในอนาคตและต้องร่วมกันผลักดันให้ธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญถูกนำไปปฏิบัติในนโยบายสาธารณะระดับต่าง ๆ ทั้งในส่วนของภาครัฐและภาคประชาชน

การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อขับเคลื่อนอำนาจเจริญไปสู่การพัฒนา ตามแนวทางธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญหลังการประกาศธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญ ความท้าทายต่อมาของเครือข่าย คือ การผลักดันให้ธรรมนูญเชื่อมโยงสู่แผนพัฒนาหรือแผนนโยบายสาธารณะระดับจังหวัด เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญ ในภาพรวมเครือข่ายได้ประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่นองค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ ส่วนราชการจังหวัดอำนาจเจริญ สภาองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ และภาคีเครือข่ายภายนอก เช่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สำนักงานปฏิรูป สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ สภาพัฒนาการเมือง และมูลนิธินโยบายสุขภาพภาวะ เพื่อหาทางขับเคลื่อนธรรมนูญไปสู่การปฏิบัติ

การตุ้มโฮมเชื่อมโยงเครือข่ายขับเคลื่อนอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตร การปรึกษาหารือถึงแนวทางการขับเคลื่อนธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญสู่การปฏิบัติ ได้ขยับไปสู่การยกย่องทิศทางนโยบายสาธารณะเพื่อการพัฒนาและขับเคลื่อนอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตรร่วมกัน ระหว่างเครือข่ายประชาชนคนอำนาจเจริญกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดอำนาจเจริญ และจะมีการประกาศทิศทางการพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตรต่อประชาชนชาวอำนาจเจริญ หลังจากนั้นจะมีการนำข้อเสนอทิศทางการพัฒนาเหล่านี้ไปรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากประชาชนชาวอำนาจเจริญในทุกพื้นที่เพื่อพัฒนาเป็นนโยบายสาธารณะแผนงานและโครงการที่จะพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญให้เป็นเมืองเกษตรต่อไป

พูน ปณ ทิโต ชีเว

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพหัวข้อเรื่อง การพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญสู่เมืองธรรม
 เกษตร ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษา
 ปัญหาและอุปสรรคต่อการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ (2) เพื่อเสนอแนะแนวทาง
 ต่อการส่งเสริมการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ ดังนั้น เพื่อให้สามารถได้ข้อมูลที่
 สมบูรณ์ และเชื่อถือได้ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยไว้เป็น 2 แบบ ดังนี้คือ (1) การวิจัยเอกสาร
 ได้ศึกษาและรวบรวมจากแนวคิดและทฤษฎี โดยศึกษาจากหนังสือ บทความ เอกสาร งานวิจัยต่าง ๆ
 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบโครงร่างของงานวิจัย (2) การวิจัยแบบสัมภาษณ์ เป็น
 เครื่องมือที่ใช้ประกอบการสัมภาษณ์ จะเป็นแบบบันทึกคำให้สัมภาษณ์ซึ่งผู้สัมภาษณ์สร้างขึ้นมาจาก
 อำนวยความสะดวกในการรวบรวมข้อมูล ลักษณะของแบบสัมภาษณ์อาจจะคล้ายกับแบบสอบถาม
 นอกจากนี้ยังมีเครื่องมือที่ใช้ประกอบการสัมภาษณ์เป็นสื่อประเภทเครื่องบันทึกเสียง ซึ่งใช้อำนวย
 ความสะดวกในการ บันทึกรายละเอียดของข้อมูล ช่วยให้ผู้สัมภาษณ์พิจารณาย้อนทวนข้อมูลได้ และ
 สามารถสรุปข้อมูลได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน

1. รองผู้ว่าราชการจังหวัดอำนาจเจริญ
2. เกษตรจังหวัดอำนาจเจริญ
3. รองเจ้าคณะจังหวัดอำนาจเจริญ
4. กำนันตำบลห้วยไร่
5. ผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองเม็ก
6. สมาชิกสภาพัฒนาการเมืองจังหวัดอำนาจเจริญ
7. เลขานุการคณะกรรมการสภาการศึกษาจังหวัดอำนาจเจริญ
8. ประธานสภาองค์กรเกษตรกรอินทรีย์ตำบลโนนหนามแท่ง
9. ผู้ประสานงานขบวนการชมชนจังหวัดอำนาจเจริญ

เนื่องจาก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบ่งเป็น 2 ส่วน

ส่วนที่หนึ่งเป็นส่วนของภาครัฐ คือ รองผู้ว่าราชการจังหวัด, เกษตรจังหวัดอำนาจเจริญ,
 รองเจ้าคณะจังหวัด, กำนันตำบลห้วยไร่ และผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองเม็ก

ส่วนที่สองเป็นส่วนของภาคประชาชน คือ สมาชิกสภาพัฒนาการเมืองจังหวัดอำนาจเจริญ,
 เลขานุการคณะกรรมการสภาการศึกษาจังหวัดอำนาจเจริญ, ประธานสภาองค์กรเกษตรกรอินทรีย์ตำบล
 โนนหนามแท่ง และผู้ประสานงานขบวนการชมชนจังหวัดอำนาจเจริญ

ซึ่งทั้งสองภาคส่วนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการนำธรรมนูญฯ สู่ภาคประชาชนระดับพื้นที่ การเก็บข้อมูลครั้งนี้ เพื่อที่จะรู้แนวทางการพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตร

3.1 ขอบเขตและประเด็นการศึกษา

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) ในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งได้แก่ รองผู้ว่าราชการจังหวัด, เกษตรจังหวัดอำนาจเจริญ, รองเจ้าคณะจังหวัด, กำนันตำบลห้วยไร่, ผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองเม็ก, สมาชิกสภาพัฒนาการเมืองจังหวัดอำนาจเจริญ, เลขาธิการคณะกรรมการสภาการศึกษาจังหวัดอำนาจเจริญ, ประธานสภาองค์กรเกษตรกรอินทรีย์ตำบลโนนหนามแท่ง และผู้ประสานงานขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ รวมเป็น 9 คน

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ โดยพิจารณาจากหน้าที่ เป็นผู้มีความรู้และความเกี่ยวข้องและได้ร่วมจัดทำแผนการนำธรรมนูญฯ สู่ภาคปฏิบัติในระดับพื้นที่ ซึ่งจะสามารถให้ข้อมูลที่ เป็นประโยชน์แก่งานวิจัยชิ้นนี้ได้เป็นอย่างดี

3.2 วิธีการศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจาก หนังสือเอกสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ต่าง ๆ รวมทั้งกฎ ระเบียบ ข้อปฏิบัติของทางราชการ และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องซึ่งข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาสารคาม และสำนักหอสมุดแห่งชาติ และจากบทสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 คน ในจังหวัดอำนาจเจริญ

การวิจัยแบ่งออกเป็น 2 แนวทาง คือ

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมแนวคิด และข้อมูล ต่าง ๆ จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตร อันได้แก่ หนังสือ บทความ งานวิจัย เอกสารเผยแพร่ โดนได้ทำการรวบรวมข้อมูลและทำการบันทึกข้อมูลที่ต้องการไว้ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบในการศึกษา ออกแบบคำถามการวิจัย

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นข้อมูลปฐมภูมิโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยมีการตั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับวิธีการดำเนินงานของการพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตร และได้ทำการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานการพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตร รวมทั้งสิ้น 9 คน โดยในการสัมภาษณ์แต่ละประเด็นนั้นผู้วิจัยได้มีการจดบันทึกคำพูด ถ้อยคำต่าง ๆ ของผู้ถูกสัมภาษณ์และนำมาขยายความตามประเด็นคำถามที่ต้องการ ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ โดยใช้ประเด็นแนวคำถามกว้าง ๆ เพื่อ

กระตุ้นให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เล่าเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเป้าหมาย การใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่ามีความเหมาะสมต่อการวิจัย เพราะการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงวิธีการดำเนินงานการพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตรเป็นอย่างไร ผลที่ได้รับจากการพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตรเป็นอย่างไร และปัจจัยอะไรที่มีผลต่อการพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตร จึงจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาถึงรายละเอียดในทุกๆ ประเด็นคำถาม ดังนั้น วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจึงทำให้ผู้วิจัยทราบถึงวิธีดำเนินงานของผู้ที่ถูกสัมภาษณ์อย่างลึกซึ้ง โดยใช้วิธีการพูดคุย มีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลที่ได้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก การอ้างอิงจากการทบทวนวรรณกรรม เพื่อนำคำถามที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ถึงวิธีการดำเนินงานการพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตร ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างคำถามไว้คร่าว ๆ เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นคำถามนั้น ๆ อย่างเต็มที่ และครบถ้วนทุกประเด็น

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล และคำตอบที่เป็นจริง ครบคลุมอย่างสมบูรณ์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษาศึกษา โดยใช้เทคนิคการศึกษาหลาย ๆ อย่าง ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริง

วิธีเก็บข้อมูลมีดังนี้

1. ศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยแบบสัมภาษณ์สร้างขึ้นจากวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ผู้วิจัยจะต้องศึกษาปัญหาตามวัตถุประสงค์ และการอาศัยข้อมูลอ้างอิงจากเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประเด็นคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์นั้นจะเป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ตอบคำถามนั้นสามารถแสดงทัศนคติต่อประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ

2. ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารในส่วนที่เกี่ยวข้องตลอดจนเอกสารรายงานการศึกษาวิจัยซึ่งมีผู้ศึกษาไว้

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น เนื่องจากงานวิจัยนี้ได้ทำการศึกษา 2 ลักษณะ คือ การศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์ ทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้นั้นมี 3 ขั้นตอนด้วยกัน

ขั้นตอนแรก คือ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ทำการสรุปประเด็นที่น่าสนใจไว้ เพื่อนำไปเป็นข้อมูลสำหรับการตั้งคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากเอกสาร

ขั้นตอนที่สอง คือ การนำเอาประเด็นที่น่าสนใจจากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารมาตั้งเป็นประเด็นคำถามเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้น จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยทำการจัดกลุ่มคำตอบที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เพื่อนำไปวิเคราะห์ว่าเหตุใดบุคคลในกลุ่มนั้น ๆ จึงมีคำตอบเช่นนี้

ขั้นตอนสุดท้าย คือ การนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์จากสองขั้นตอนข้างต้น มาวิเคราะห์อีกครั้งหนึ่ง โดยใช้กรอบทฤษฎีที่ได้วางไว้ข้างต้นมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยต้องการจะศึกษา และผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์นั้นมาใช้เป็นแนวทางในการเสนอข้อคิดเห็นของผู้วิจัยเอง การนำเสนอข้อมูลนั้นจะใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการอภิปรายผลการศึกษา เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งและมีรายละเอียดที่ชัดเจน

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การวิจัย เรื่อง “การพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตร” ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ 2) เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญสู่การเป็นเมืองธรรมเกษตร อาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์และข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (document research) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ

1.1 แนวคิดการปกครองตนเองด้วยความเสมอภาค

ประเด็นย่อย ที่ 1 ที่ได้จากการสัมภาษณ์ อันเกี่ยวกับการสะท้อนปัญหาและอุปสรรคต่อการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ ในมิติด้านการปกครองตนเองด้วยความเสมอภาค

“ประชาชนยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองเท่าที่ควรจึงไม่มีส่วนร่วม หรือมีส่วนร่วมน้อย และขาดการสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนนำหลักการที่ประชาชนปกครองตนเองมาใช้ในการดำเนินการสู่เมืองธรรมเกษตร” (ผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองเม็ก, 3 มกราคม พ.ศ. 2566)

“โครงสร้างของอำนาจท้องถิ่นในพื้นที่ยังไม่กระจายสู่ประชาชน เนื่องจากประชาชนมีส่วนร่วมน้อยมากในการดำเนินการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่ผลสำเร็จ” (กำนันตำบลห้วยไร่, 7 มกราคม พ.ศ. 2566)

“ประชาชนแต่ละคนในจังหวัดไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการกำหนดแนวทางและนโยบายในการพัฒนาจังหวัดไปสู่เมืองธรรมเกษตรโดยตรง แต่เป็นการกำหนดนโยบายผ่านผู้แทนที่เป็นบุคคลเข้ามาขับเคลื่อนในระดับจังหวัด ทำให้การดำเนินการขับเคลื่อนเมืองธรรมเกษตรไม่ตรงตามความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง” (รองผู้ว่าราชการจังหวัดอำนาจเจริญ, 15 มกราคม พ.ศ. 2566)

“โครงสร้างหรือลักษณะของสถาบันทางการเมือง มักจะเปิดโอกาสให้กลุ่มการเมืองบางกลุ่มเท่านั้นที่ได้ประโยชน์มากกว่าอีกกลุ่มหนึ่ง จึงก่อให้เกิดปัญหาเล็ก ๆ กระจายไปตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศเพื่อสนองต่อผลประโยชน์ของกลุ่มคนต่าง ๆ เหล่านั้น” (เกษตรจังหวัดอำนาจเจริญ, 20 มกราคม พ.ศ. 2566)

พบว่า ประชาชนในจังหวัดไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางและนโยบาย และไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง ขาดการสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนนำหลักการที่ประชาชน

ปกครองตนเองมาใช้ในการดำเนินงาน ในการกำหนดแนวทางและนโยบายในการพัฒนาจังหวัดไปสู่เมืองธรรมเกษตรโดยตรง เป็นการกำหนดนโยบายผ่านผู้แทนที่เป็นบุคคลเข้ามาขับเคลื่อนในระดับจังหวัดทำให้การดำเนินการขับเคลื่อนเมืองธรรมเกษตรไม่ตรงตามความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง โครงสร้างหรือลักษณะของสถาบันทางการเมือง มักเปิดโอกาสให้กลุ่มทางการเมืองบางกลุ่มที่ได้ประโยชน์มากกว่าอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาเล็ก ๆ กระจายไปตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ เพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ของกลุ่มคนต่าง ๆ เหล่านั้น

จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสรุปการสะท้อนปัญหาและอุปสรรคต่อการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ ในมิติด้านการปกครองตนเองด้วยความเสมอภาค ในประเด็นที่ 1 ดังนี้ เนื่องจากประชาชนในจังหวัดอำนาจเจริญไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางและนโยบายของภาคราชการในจังหวัด ซึ่งการดำเนินการขับเคลื่อนเมืองธรรมเกษตรนั้น ยังไม่ตรงตามความต้องการของประชาชนในจังหวัดอำนาจเจริญอย่างแท้จริง และสามารถก่อให้เกิดเป็นปัญหาอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ

ประเด็นย่อย ที่ 2 ที่ได้จากการสัมภาษณ์ อันเกี่ยวกับการสะท้อนปัญหาและอุปสรรคต่อการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ ในมิติด้านการปกครองตนเองด้วยความเสมอภาค

“ประชาชนมีความเชื่อมั่นว่าปัญหาอุปสรรค เกิดจากการรวมศูนย์อำนาจของรัฐ จึงเกิดปัญหาเล็ก ๆ จนไม่ได้รับการแก้ไข เพราะอำนาจในการตัดสินใจ อำนาจในการแก้ไขปัญหา อำนาจในการพัฒนา ขึ้นอยู่กับกลุ่มคน 36 คน ที่เรียกว่า คณะรัฐมนตรี” (สมาชิกสภาพัฒนาการเมืองจังหวัดอำนาจเจริญ, 15 มกราคม พ.ศ. 2566)

“ประชาชนในพื้นที่ยังไม่กล้าที่จะขับเคลื่อนกิจกรรมการแก้ปัญหา เพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างโดยมีอำนาจรัฐครอบคลุมนอยู่ เพราะกลัวจะเกิดการขัดแย้งของผู้มีอำนาจในท้องถิ่น และยังไม่มีรู้ถึงแหล่งข้อมูลในการนำหลักการปกครองตนเองของประชาชนมาใช้” (ประธานชุมชนสภาเกษตร, 20 มกราคม พ.ศ. 2566)

“พี่น้องประชาชนขาดการมีส่วนร่วมที่จะพัฒนาบ้านเมืองของตน ด้วยระบอบการศึกษา ไม่ได้ปลูกฝังเรื่องการเรียนการสอนที่ไม่ได้บ่งบอกการเป็นตัวตนแท้จริงแล้วเป็นอย่างไร จึงถูกทำให้รับรู้ในส่วนเฉพาะของแนวคิดเท่านั้น” (เจ้าคณะจังหวัดอำนาจเจริญ, 20 มกราคม พ.ศ. 2566)

ประชาชนมีความเชื่อว่าปัญหาอุปสรรคเกิดจากการรวมศูนย์อำนาจของรัฐ เพราะอำนาจในการตัดสินใจอำนาจในการแก้ไขปัญหาอำนาจในการพัฒนาขึ้นอยู่กับกลุ่มคน จำนวน 36 คน ที่เรียกว่า คณะรัฐมนตรี ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมเรื่องที่จะพัฒนาบ้านเมืองของตน การศึกษาการเรียนการสอนที่ไม่ได้บ่งบอกการเป็นตัวของตัวเอง จึงถูกทำให้รับรู้ในส่วนเฉพาะของแนวคิดเท่านั้น ประชาชน

ไม่กล้าที่จะขับเคลื่อนกิจกรรมการแก้ปัญหา เพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างโดยมีอำนาจครอบคลุมอยู่ เพราะกลัวจะเกิดการขัดแย้งของผู้มีอำนาจในท้องถิ่น และไม่รู้ถึงแหล่งข้อมูลในการนำหลักการปกครองตนเองของประชาชนมาใช้ ผู้นำชุมชนขาดกระบวนการสร้างการรับรู้เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเมืองโดยผ่านโครงการที่เกิดขึ้นจากความต้องการของประชาชน ตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จนถึงระดับจังหวัด และจังหวัดอำนาจเจริญต้องการให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด เพราะการเปลี่ยนผู้ว่าราชการจังหวัดบ่อยมากเพราะเกษียณ ทำให้เข้มทิศในการพัฒนาจังหวัดเปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายของผู้ว่าราชการจังหวัดแต่ละคนซึ่งไม่เหมือนกันเลย

จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสรุปการสะท้อนปัญหาและอุปสรรคต่อการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ ในมิติด้านการปกครองตนเองด้วยความเสมอภาค ในประเด็นที่ 2 ดังนี้ ประชาชนมีความเชื่อเรื่องการกระจายอำนาจนั้นมาจากส่วนกลาง ประชาชนจึงไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นได้ ภาครัฐเป็นผู้กำหนดนโยบายต่าง ๆ ผ่านคณะรัฐมนตรี ผู้นำชุมชนเป็นผู้รับฟังนโยบายที่ภาครัฐนำเสนอทำให้ขาดกระบวนการสร้างการรับรู้ในประชาชนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนจังหวัดของตนเอง

1.2 แนวคิดการปกครองตนเองด้วยการดำรงวิถีชีวิตเกษตรอินทรีย์

ประเด็นย่อย ที่ 1 ที่ได้จากการสัมภาษณ์ อันเกี่ยวกับการสะท้อนปัญหาและอุปสรรคต่อการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ ในมิติด้านการปกครองตนเองด้วยการดำรงวิถีชีวิตเกษตรอินทรีย์

“พี่น้องเกษตรกรในชุมชนขาดความเชื่อมั่นในวิถีเกษตรอินทรีย์ และยังขาดองค์ความรู้ในการใช้สิ่งที่จะมาแทนปุ๋ยเคมี และยังขาดเรื่องการผลิตไปขายยังตลาดเกษตรอินทรีย์ ราคาผลผลิตแต่ละปีไม่แน่นอน จึงไม่ได้รับความสนใจจากพี่น้องเกษตรกรในชุมชนเท่าที่ควร (กำนันตำบลห้วยไร่, 7 มกราคม พ.ศ. 2566)

“การนำหลักการดำรงวิถีชีวิตเกษตรอินทรีย์มาใช้ในการขับเคลื่อนเมืองธรรมเกษตรประสบปัญหาเรื่องเทคโนโลยี นวัตกรรม และสิ่งต่าง ๆ เข้ามามีอิทธิพลและบทบาทในการทำอาชีพของเกษตรกรไปจนถึงการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและการทำงาน เช่น การใช้ปุ๋ยและสารเคมี ส่งผลให้ได้รับผลผลิตทางการเกษตรที่มากกว่าการทำเกษตรอินทรีย์ ทำให้ไม่สามารถนำหลักดำรงวิถีชีวิตเกษตรอินทรีย์มาขับเคลื่อนเมืองธรรมเกษตรได้ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้” (รองผู้ว่าราชการจังหวัดอำนาจเจริญ, 15 มกราคม พ.ศ. 2566)

“เมื่อประชาชนนึกถึงสินค้าเกษตรอินทรีย์จะนึกถึงสินค้าที่มีราคาแพง ไม่เหมาะที่จะขายในชุมชน และได้ผลผลิตน้อย ไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน และยังขาดความรู้เรื่องหลักการ

ทำเกษตรอินทรีย์ จึงเป็นปัญหาที่คนในชุมชนต้องนำมาคิดต่อยอดกว่าทำอย่างไร การทำเกษตรอินทรีย์ จึงจะเป็นที่แพร่หลายในชุมชน” (เกษตรจังหวัดอำนาจเจริญ, 20 มกราคม พ.ศ. 2566)

“เกษตรกรไม่มีทุนในการนำเทคโนโลยีมาใช้ เนื่องจากพืชผลที่ได้จากการทำเกษตรอินทรีย์ให้ผลผลิตน้อย เพียงพอเฉพาะบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น คุณภาพที่ได้ไม่เป็นที่ต้องการของตลาด” (ประธานสภาองค์กรเกษตรกรอินทรีย์ตำบลโนนหนามแท่ง, 20 มกราคม พ.ศ. 2566)

การขับเคลื่อนเมืองธรรมเกษตรประสบปัญหาเรื่องเทคโนโลยีนวัตกรรมต่าง ๆ เข้ามา มีอิทธิพลและบทบาทในการทำอาชีพของเกษตรกร ไปจนถึงการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตในการทำงาน ส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรที่มากกว่าการทำเกษตรอินทรีย์ เกษตรกรในชุมชนขาดความเชื่อมั่นในวิถีเกษตรอินทรีย์ และยังขาดองค์ความรู้ที่มาแทนปุ๋ยเคมี ขาดความรู้เรื่องหลักการทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งเป็นปัญหาที่คนในชุมชนต้องนำมาต่อยอดว่า ทำอย่างไรต่อการทำเกษตรอินทรีย์จึงจะเป็นที่แพร่หลายในชุมชน ประชาชนติดกับดักของการปลูกพืชเชิงเดี่ยวอีกทั้งยังต้องพึ่งพาฝนฟ้าอากาศเป็นหลัก ต้องการใช้น้ำสารเคมีฆ่าแมลงเพื่อที่ที่ต้องการเก็บพืชผลทางการเกษตร และยังขาดความรู้เรื่องการใช้สารเคมีในการทำเกษตร ประชาชนบางส่วนยังไม่ตระหนักถึงโทษของการใช้สารเคมีที่จะปะปนอยู่ในอาหาร

จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสรุปการสะท้อนปัญหาและอุปสรรคต่อการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ ในมิติด้านการปกครองตนเองด้วยดำรงวิถีชีวิตเกษตรอินทรีย์ ในประเด็นที่ 1 ดังนี้ นวัตกรรมเทคโนโลยีเข้ามาเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนเมืองธรรมเกษตร ส่งผลกระทบให้เกษตรกรมีการปรับตัวอย่างมาก และเกษตรกรยังขาดรู้เรื่องการใช้สารเคมี ส่งผลให้สินค้าทางการเกษตรปนเปื้อนสารเคมีเนื่องจากต้องการผลิตผลทางการเกษตรที่เพิ่มมากขึ้นให้ทันต่อความต้องการของตลาด

1.3 แนวคิดการปกครองตนเองด้วยการมีธรรมชาติที่สมบูรณ์

ประเด็นย่อย ที่ 1 ที่ได้จากการสัมภาษณ์ อันเกี่ยวกับการสะท้อนปัญหาและอุปสรรคต่อการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ ในมิติด้านการปกครองตนเองด้วยการมีธรรมชาติที่สมบูรณ์

“การขาดแคลนน้ำเกิดขึ้นบ่อยในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ เนื่องจากขาดแคลนป่าต้นน้ำ ทรัพยากรในจังหวัดเริ่มถูกทำลาย เกิดการขาดแคลนแหล่งน้ำในชุมชน ฤดูแล้ง ฝนทิ้งช่วง” (เลขาธิการคณะกรรมการสภาการศึกษาจังหวัดอำนาจเจริญ, 3 มกราคม พ.ศ. 2566)

“ปัจจุบันพบว่าพื้นที่ป่าถูกบุกรุกเป็นอย่างมาก เพื่อให้เกษตรกรทำการเพาะปลูก และพื้นที่เมืองขยายใหญ่ขึ้น จึงเป็นที่มาของการขาดแคลนแหล่งน้ำ ขาดแคลนอากาศที่บริสุทธิ์ ทำให้มีแมลงมา

กีดกันผลผลิตของเกษตรกรเสียหายทำให้เกษตรกรต้องหาทางแก้ไขด้วยวิธีการใช้ยาฆ่าแมลง ใช้ปุ๋ยเคมี เป็นต้น” (รองผู้ว่าราชการจังหวัดอำนาจเจริญ, 15 มกราคม พ.ศ. 2566)

“ประชาชนจังหวัดอำนาจเจริญทุกวันนี้ประสบปัญหาเรื่องที่ดินหลุดมือ โดยมีนายทุนมาซื้อที่ดินของเกษตรกร โดยประชาชนต้องมีจิตรักถิ่นฐานของตนเอง สร้างการวางแผนกันจัดการอนุรักษ์ผืนดินของตน” (สมาชิกสภาพัฒนาการเมืองจังหวัดอำนาจเจริญ, 15 มกราคม พ.ศ. 2566)

“หลายปีที่ผ่านมา ประเทศในแถบลุ่มน้ำโขงประสบปัญหาขาดแคลนน้ำ จังหวัดอำนาจเจริญก็เป็นหนึ่งในจังหวัดที่ขาดแคลนแหล่งน้ำที่จะทำการเกษตร ทำให้ประชาชนเมื่อเสร็จจากการทำนาแล้วจะอพยพไปทำงานยังต่างจังหวัด ไปเป็นฟันเฟืองเล็ก ๆ ที่ขับเคลื่อนจังหวัดใหญ่ ๆ ที่มีฐานเศรษฐกิจที่สูง” (เกษตรกรจังหวัดอำนาจเจริญ, 20 มกราคม พ.ศ. 2566)

“ภาคตะวันออกเฉียงเหนือถือเป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงจากการเกิดไฟฟ้า จังหวัดอำนาจเจริญก็เช่นกัน เกษตรกรในจังหวัดนิยมที่จะเผาตอฟาง เผาไร่อ้อยของตน ด้วยสภาพอากาศที่แห้งแล้ง ทำให้มีโอกาสเกิดไฟป่ามากขึ้น” (ประธานสภาองค์กรเกษตรกรอินทรีย์ตำบลโนนหนามแท่ง, 20 มกราคม พ.ศ. 2566)

ปัจจุบันพื้นที่ป่าไม้ถูกบุกรุกป่าเพื่อให้เกษตรกรทำการเพาะปลูกและพื้นที่เมืองขยายตัว ประชาชนชาวอำนาจเจริญทุกวันนี้ประสบปัญหาเรื่องที่ดินทำกินโดยมีนายทุนมาซื้อที่ดินของเกษตรกร ดังนั้นประชาชนจึงขาดความรักถิ่นฐานของตนเอง ยังไม่รู้จักรวบรวมแผนการจัดการอนุรักษ์ผืนดินของตนหลายประเทศในแถบลุ่มน้ำโขงประสบปัญหา ขาดแคลนแหล่งน้ำ ชาวอำนาจเจริญก็เป็นหนึ่งในจังหวัดที่ขาดแคลนแหล่งน้ำที่จะทำการเกษตร เสี่ยงที่จะเกิดไฟป่า เกษตรกรในจังหวัดนิยมที่จะเผาตอฟางเผาไร่อ้อยของตน ด้วยสภาพอากาศที่แห้งแล้งทำให้มีโอกาสเกิดไฟป่ามากขึ้น ทำให้ประชาชนเมื่อเสร็จจากการทำไร่นาแล้ว มักจะอพยพไปทำงานยังต่างจังหวัดและเป็นฟันเฟืองเล็ก ๆ ที่ช่วยขับเคลื่อนจังหวัดใหญ่ ๆ ที่มีฐานเศรษฐกิจที่สูง

จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสรุปการสะท้อนปัญหาและอุปสรรคต่อการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ ในมิติด้านการปกครองตนเองด้วยการมีธรรมชาติที่สมบูรณ์ ในประเด็นที่ 1 ดังนี้ ชาวอำนาจเจริญประสบปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน ประชาชนยังไม่มีวิธีการวางแผนการจัดการอนุรักษ์ผืนดินของตน พื้นที่ป่าถูกบุกรุกจากการที่ประชาชนเข้าไปยึดครองเพื่อมีที่ดินทำกิน และประสบปัญหาประชาชนเมื่อเสร็จจากการทำไร่นาแล้วมักจะอพยพไปทำงานยังต่างจังหวัดและเป็นฟันเฟืองเล็ก ๆ ที่ช่วยขับเคลื่อนจังหวัดใหญ่ ๆ ที่มีฐานเศรษฐกิจที่สูง

1.4 แนวคิดการปกครองตนเองด้วยการศึกษาที่เกื้อหนุน

ประเด็นย่อย ที่ 1 ที่ได้จากการสัมภาษณ์ อันเกี่ยวกับการสะท้อนปัญหาและอุปสรรคต่อการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ ในมิติด้านการปกครองตนเองด้วยการศึกษาที่เกื้อหนุน

“ประชาชนในชุมชนมีความรู้เรื่องเกษตรเป็นอย่างดี แต่ไม่มีพื้นที่ที่จะสื่อสารให้คนในพื้นที่อื่นรับรู้ และยังขาดหน่วยงานทางวิชาการมาอ้างอิง ซึ่งคนในชุมชนต้องการข้อมูลที่สามารถอ้างอิงได้ ให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ ต้องการสร้างความน่าเชื่อถือให้คนที่มาขอข้อมูล” (กำนันตำบลห้วยไร่, 7 มกราคม พ.ศ. 2566)

“หลักการการศึกษาที่เกื้อหนุน คือ การศึกษาที่มุ่งให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข มีความตระหนักในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยการขับเคลื่อนเมืองธรรมเกษตรยังประสบปัญหาคนในสังคมยังมีความเชื่อหรือความเข้าใจของตนเองเป็นหลัก โดยไม่ได้คำนึงถึงส่วนรวมหรือการอยู่ร่วมกัน จนทำให้เกิดความขัดแย้งในบางกลุ่ม ซึ่งความขัดแย้งเหล่านี้ส่งผลให้การขับเคลื่อนเมืองธรรมเกษตรไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกันเท่าที่ควร” (รองผู้ว่าราชการจังหวัดอำนาจเจริญ, 15 มกราคม พ.ศ. 2566)

“ประชาชนยังไม่มีความพร้อมเรื่องของการนำหลักการการศึกษาที่เกื้อหนุนมาใช้ และยังขาดความตระหนักถึงจิตสำนึกรักบ้านเกิด รักที่จะหวงแหนสิ่งดี ๆ ในชุมชนสนใจตามสมัยนิยม วิ่งตามกระแสโลกาภิวัตน์ จึงไม่มีข้อมูลที่จะนำหลักการการศึกษาที่เกื้อหนุนมาใช้ขับเคลื่อนเมืองธรรมเกษตร” (สมาชิกสภาพัฒนาการเมืองจังหวัดอำนาจเจริญ, 15 มกราคม พ.ศ. 2566)

“ผู้นำชุมชนยังขาดการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้เรื่องธรรมเกษตร ให้เป็นที่รู้จักของคนในชุมชน ขาดการสร้างความสัมพันธ์สามัคคีในชุมชน ข้อมูลความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนยังไม่เป็นที่แพร่หลาย” (เกษตรจังหวัดอำนาจเจริญ, 20 มกราคม พ.ศ. 2566)

“การให้ความรู้ของผู้นำในชุมชนยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับคนในท้องถิ่นยังต้องการความรู้มาใช้พัฒนาเพิ่มเติมอีกมาก ซึ่งต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้กับคนในท้องถิ่นของตน” (รองเจ้าคณะจังหวัดอำนาจเจริญ, 20 มกราคม พ.ศ. 2566)

“เนื่องจากประชาชนยังขาดความรู้ในหลาย ๆ ด้าน ขาดความรู้เรื่องการทำเกษตรถือฤกษ์ฤกษ์ชาติ ขาดช่องทางที่จะเผยแพร่ความรู้ของคนในชุมชนที่ตนมี ทำให้เป็นอุปสรรคในการขับเคลื่อนเมืองธรรมเกษตร” (ประธานสภาองค์กรเกษตรกรอินทรีย์ตำบลโนนหนามแท่ง, 20 มกราคม พ.ศ. 2566)

การศึกษาที่เกื้อหนุน คือ การศึกษาที่มุ่งให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขมีความตระหนักในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยการขับเคลื่อนเมืองธรรมเกษตรยัง

ประสบปัญหาคนในสังคมและมีความเชื่อหรือความเข้าใจของตนเองเป็นหลัก ไม่ได้คำนึงถึงส่วนรวมหรือการอยู่ร่วมกัน เกิดความขัดแย้งในบางกลุ่มที่ขาดความตระหนักถึงจิตสำนึกรักบ้านเกิด ขาดความรักที่จะห่วงหาสิ่งดี ๆ ในชุมชน สนใจตามสมัยนิยมวิ่งตามกระแสโลกาภิวัตน์ ผู้นำชุมชนยังขาดการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้เรื่องธรรมชาติ ให้เป็นที่รู้จักของคนในชุมชน ยังต้องการความรู้มาใช้ในการพัฒนาเพิ่มเติมอีกมากมาย

จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสรุปการสะท้อนปัญหาและอุปสรรคต่อการเป็นเมืองธรรมชาติของจังหวัดอำนาจเจริญ ในมิติด้านการปกครองตนเองด้วยการศึกษาที่เกื้อหนุน ในประเด็นที่ 1 ดังนี้ สาเหตุที่การขับเคลื่อนเมืองธรรมชาติดังกล่าวยังไม่เห็นผลชัดเจนมาจากปัญหาคนในสังคมมีความเชื่อความเข้าใจของตนเองเป็นหลัก ขาดการสร้างองค์ความรู้ให้ให้แก่คนในชุมชนจึงมีส่วนสำคัญ รวมถึงขาดการสร้างองค์ความรู้ที่จะนำสิ่งดี ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนมานำเสนอ และยังต้องการความรู้มาใช้ในการพัฒนาเพิ่มเติมอีกมากมาย

1.5 แนวคิดการปกครองตนเองด้วยบุญฮีตคอง

ประเด็นย่อย ที่ 1 ที่ได้จากการสัมภาษณ์ อันเกี่ยวกับการสะท้อนปัญหาและอุปสรรคต่อการเป็นเมืองธรรมชาติของจังหวัดอำนาจเจริญ ในมิติด้านการปกครองตนเองด้วยบุญฮีตคอง

“การดำเนินชีวิตตามจารีตประเพณีของชาวจังหวัดอำนาจเจริญ ได้ทำมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ ฮีต 12 หรือประเพณีบุญเดือน 12 ทำให้เกิดภาระค่าใช้จ่ายมากขึ้น ปัจจุบันราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ค่าครองชีพสูงขึ้น จึงเกิดความเดือดร้อน” (ผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองเม็ก, 3 มกราคม พ.ศ. 2566)

“การปฏิบัติตามจารีตประเพณี ต้องทำอย่างประหยัด มีงบประมาณมาสนับสนุนช่วยเหลือในการประกอบกิจกรรม ให้แต่ละตำบลร่วมกันจัดกิจกรรม เช่น ตำบลละ 1 แห่ง/อำเภอละ 1 แห่ง มีการประเมินผลและนำผลการประเมินไปปรับปรุงสู่การปฏิบัติต่อไป” (เลขานุการคณะกรรมการสภาการศึกษาจังหวัดอำนาจเจริญ, 3 มกราคม พ.ศ. 2566)

“ขาดบุคลากร เจ้าหน้าที่เฉพาะทางที่ชำนาญพิเศษ ในวัฒนธรรมจารีตประเพณี เพื่อดำเนินงานทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นโดยตรง อีกทั้งวิถีการดำเนินชีวิตแบบสังคมเมืองของประชาชนทำให้ขาดการรวมกลุ่ม ขาดผู้นำและขาดการมีส่วนร่วมในชุมชน” (กำนันตำบลห้วยไร่, 7 มกราคม พ.ศ. 2566)

“ความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อของแต่ละบุคคลในสังคมที่แตกต่างกันออกไป ส่งผลให้การขับเคลื่อนเมืองธรรมชาติดังกล่าวไม่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ เช่น บางคนมีความเชื่อ

ว่าการใช้ปุ๋ยเคมีทำให้ได้ผลผลิตมากกว่าการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ จึงไม่ปรับเปลี่ยนวิธีการทำการเกษตรของตน เป็นต้น” (รองผู้ว่าราชการจังหวัดอำนาจเจริญ, 15 มกราคม พ.ศ. 2566)

“คนในชุมชนมักมีความเชื่อเรื่องการนำศาสนามาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตและยากที่จะปรับเปลี่ยนแนวคิดของคนเฒ่าคนแก่ในชุมชน นับเป็นอุปสรรคใหญ่ของการนำหลักเกษตรอินทรีย์มาปรับให้เข้ากับวัฒนธรรมของชุมชน โดยไม่กระทบต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน” (สมาชิกสภาพัฒนาการเมืองจังหวัดอำนาจเจริญ, 15 มกราคม พ.ศ. 2566)

“อุปสรรคเรื่องงบประมาณ เนื่องจากประเพณีที่จัดต่อเนื่องทุกปี และเป็นการยากที่จะนำจารีตของท้องถิ่นมาเผยแพร่ให้ทันสมัยเพื่อคนหนุ่มสาวได้สืบทอด เพราะวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน” (เกษตรจังหวัดอำนาจเจริญ, 20 มกราคม พ.ศ. 2566)

“เด็กและเยาวชนในชุมชนยังไม่ได้รับการส่งเสริมการจัดกิจกรรม และขาดการส่งเสริมให้เห็นถึงความสำคัญของจารีตประเพณีท้องถิ่น” (เจ้าคณะจังหวัดอำนาจเจริญ, 20 มกราคม พ.ศ. 2566)

“ในการนำจารีตประเพณีมาขับเคลื่อนเมืองธรรมเกษตร เยาวชนไม่มีองค์ความรู้ในเรื่องจารีตประเพณีท้องถิ่นกับธรรมเกษตร ทำให้เยาวชนไม่ให้ความสำคัญ อาจจะทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างช่วงวัย” (ประธานชุมชนสภาเกษตร, 20 มกราคม พ.ศ. 2566)

จารีตประเพณีของชาวจังหวัดอำนาจเจริญดำเนินชีวิตตามจารีตประเพณีของชาวจังหวัดอำนาจเจริญที่ได้ทำมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันคือ ฮีต 12 หรือ ประเพณีบุญเดือน 12 ในการนำจารีตประเพณีมาขับเคลื่อนสู่เมืองธรรมเกษตร ประชากรกลุ่มที่เป็นเยาวชนมีองค์ความรู้เกี่ยวกับเมืองธรรมเกษตรน้อย ทำให้เยาวชนไม่ให้ความสำคัญ อีกทั้งยังมีอุปสรรคเรื่องงบประมาณ เนื่องจากเป็นประเพณีที่จัดต่อเนื่องทุกปีและเป็นการยากที่จะนำจารีตประเพณีท้องถิ่นมาเผยแพร่ให้ทันสมัย ความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อของแต่ละบุคคลในสังคมที่แตกต่างออกไป ส่งผลให้การขับเคลื่อนเมืองธรรมเกษตรไม่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ เช่น บางคนมีความเชื่อว่าการใช้ปุ๋ยเคมีทำให้ได้ผลผลิตมากกว่าการใช้ปุ๋ยอินทรีย์จึงไม่ปรับเปลี่ยนวิธีการทำเกษตรของตน คนในชุมชนมักมีความเชื่อเรื่องการนำศาสนามาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต และยากที่จะปรับเปลี่ยนแนวคิดของคนเฒ่าคนแก่ในชุมชน นับเป็นอุปสรรคของการนำหลักเกษตรอินทรีย์มาปรับใช้ให้เข้ากับวัฒนธรรมของชุมชนโดยไม่กระทบต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน

จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสรุปการสะท้อนปัญหาและอุปสรรคต่อการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ ในมิติด้านการปกครองตนเองด้วยบุญฮีตคอง ในประเด็นที่ 1 ดังนี้ เยาวชนที่ถือเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนจังหวัดยังไม่ให้ความสำคัญในการดำเนินชีวิตตามจารีต และยังมี ความเชื่อเดิม ๆ เกี่ยวกับการทำการเกษตรจึงส่งผลให้การขับเคลื่อนเมืองธรรมเกษตรไม่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

2. เพื่อเสนอแนะแนวทางต่อการส่งเสริมการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ

2.1 แนวคิดการปกครองตนเองด้วยความเสมอภาค

ประเด็นย่อย ที่ 1 ที่ได้จากการสัมภาษณ์ อันเกี่ยวกับการสะท้อนข้อเสนอแนะต่อการส่งเสริมการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ ในมิติด้านการปกครองตนเองด้วยความเสมอภาค

“จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์เรื่องความเสมอภาคเพื่อนำไปสู่เมืองธรรมเกษตรอย่างหลากหลายช่องทาง อย่างสม่ำเสมอ มีการประเมินผลเป็นระยะตลอดปี เพื่อนำผลมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาให้จังหวัดอำนาจเจริญเป็นเมืองธรรมเกษตรอย่างแท้จริง” (ผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองเม็ก, 3 มกราคม พ.ศ. 2566)

“ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่คนในชุมชน สร้างจิตสำนึกภาคพลเมืองแก่เยาวชน เพื่อเป็นแรงผลักดันให้เกิดเมืองธรรมเกษตร” (กำนันตำบลห้วยไร่, 7 มกราคม 2566)

“สร้างการรับรู้เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเมืองธรรมเกษตร โดยผ่านโครงการที่เกิดจากความต้องการของประชาชน ตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าตนเองได้มีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการของตน” (รองผู้ว่าราชการจังหวัดอำนาจเจริญ, 15 มกราคม พ.ศ. 2566)

“มีการจัดตั้งสภากลางเพื่อการขับเคลื่อนเชิงยุทธศาสตร์ โดยไม่ได้ฝากความหวังกับทางราชการ เปลี่ยนพื้นที่เดิมให้เป็นจังหวัดจัดการตนเอง เช่น สวัสดิการวันละบาท มีการออมเพื่อสร้างสวัสดิการให้กับภาคประชาชน ต้องหยิบเรื่องนี้มาเป็นแผนของตำบลให้ท้องถิ่น เข้ามามีส่วนในการจัดสวัสดิการ” (สมาชิกสภาพัฒนาการเมืองจังหวัดอำนาจเจริญ, 15 มกราคม พ.ศ. 2566)

“ภาคประชาชนต้องจัดตั้งศูนย์เรียนรู้หรือสถาบันการเมืองภาคพลเมืองในท้องถิ่น เพื่อให้คนในชุมชนตระหนักถึงสร้างเครือข่ายสร้างจิตสำนึกถึงการเป็นเจ้าของแผ่นดินเกิด” (เกษตรจังหวัดอำนาจเจริญ, 20 มกราคม พ.ศ. 2566)

“สร้างพื้นที่ต้นแบบการจัดการตนเอง เพื่อขยายผลและสร้างการตื่นตัวเรื่องการเมืองภาคประชาชนให้กับประชาชนเข้าใจแก่นของการเมืองในภาคประชาชน” (เจ้าคณะจังหวัดอำนาจเจริญ, 20 มกราคม พ.ศ. 2566)

“ให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง และสร้างพลังการรวมตัวของประชาชน เพื่อที่จะนำไปสู่การสร้างความมั่นคงให้กับการมีส่วนร่วมของประชาชน” (ประธานชุมชนสภาเกษตร, 20 มกราคม พ.ศ. 2566)

ผู้นำชุมชนควรสร้างการรับรู้เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเมืองธรรมเกษตร โดยผ่านโครงการที่เกิดจากความต้องการของประชาชน ตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าตนเองได้มีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการของตน คนในชุมชนจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ เรื่องการปกครองตนเองเพื่อนำไปสู่เมืองธรรมเกษตรอย่างหลากหลายช่องทาง อย่างสม่ำเสมอ มีการประเมินผลเป็นระยะตลอดปี เพื่อนำผลมาปรับปรุงแก้ไข พัฒนาให้จังหวัดอำนาจเจริญเป็นเมืองธรรมเกษตรอย่างแท้จริง

จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสรุปการสะท้อนข้อเสนอแนะต่อการส่งเสริมการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ ในมิติด้านการปกครองตนเองด้วยความเสมอภาค ในประเด็นที่ 1 ดังนี้ ผู้นำชุมชนควรสร้างการรับรู้เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเมืองธรรมเกษตร โดยผ่านโครงการที่เกิดจากความต้องการของประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการของตน มีการประชาสัมพันธ์และมีการประเมินผลเป็นระยะตลอดปี

2.2 แนวคิดการปกครองตนเองด้วยการดำรงวิถีชีวิตเกษตรอินทรีย์

ประเด็นย่อย ที่ 1 ที่ได้จากการสัมภาษณ์ อันเกี่ยวกับการสะท้อนข้อเสนอแนะต่อการส่งเสริมการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ ในมิติด้านการปกครองตนเองด้วยการดำรงวิถีชีวิตเกษตรอินทรีย์

“ส่งเสริมให้ประชาชนทุกคนมีโอกาส และมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมในการดำรงชีวิตหรือประกอบอาชีพอย่างเท่าเทียมกันและเสมอภาค” (ผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองเม็ก, 3 มกราคม 2566)

“ต้องส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่ม และสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ที่จะนำไปสู่ความเสมอภาคในชุมชน” (กำนันตำบลห้วยไร่, 7 มกราคม พ.ศ. 2566)

“ส่วนราชการและหน่วยงานระดับจังหวัดต้องให้ความสำคัญกับแผนงาน/โครงการที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ โดยขอรับการจัดสรรงบประมาณจากผู้ที่เกี่ยวข้องให้เท่าเทียมกันในแต่ละพื้นที่อำเภอ เพื่อการกระจายงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรได้ครอบคลุมทุกพื้นที่ของจังหวัด” (รองผู้ว่าราชการจังหวัดอำนาจเจริญ, 15 มกราคม พ.ศ. 2566)

“ผู้นำชุมชนสร้างพื้นที่พบปะสำหรับคนทุกวัยทุกเพศ ในระดับชุมชน เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและเป็นพื้นที่พบปะจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ของชุมชน โดยให้ทุกคนในชุมชนสามารถมาใช้ และมีเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญคอยให้ข้อมูลความรู้” (สมาชิกสภาพัฒนาการเมืองจังหวัดอำนาจเจริญ, 15 มกราคม พ.ศ. 2566)

“ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีการประสานงานกับหน่วยงานรัฐในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบ วางโครงสร้างของเมืองธรรมเกษตร เพื่อให้ประชาชนมีเป้าหมายที่ชัดเจนว่าในการทำเมือง

ธรรมเกษตรจะหวังผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น” (เกษตรจังหวัดอำนาจเจริญสัมภาษณ์, 20 มกราคม พ.ศ. 2566)

“เสริมสร้างความรู้เรื่องการจัดจัดการที่ดินอย่างเสมอภาค โดยใช้เวทีสภากลางเป็นพื้นที่ในการ แลกเปลี่ยน และผู้นำชุมชนต้องช่วยเหลือคนในชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน” (เจ้าคณะจังหวัดอำนาจเจริญ, 20 มกราคม พ.ศ. 2566)

“ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยมีการเสนอสิ่งที่ดีงามของท้องถิ่นตน มานำเสนอให้เกิดการมีส่วนร่วม ของคนในชุมชน โดยมีผู้นำชุมชนมาเป็นผู้นำหลักในการวางแผน นำเสนอแนวคิด” (ประธานชุมชน สภาเกษตร, 20 มกราคม พ.ศ. 2566)

ภาคการเกษตรถือเป็นหัวใจสำคัญหลักของประเทศ รวมไปถึงคนในจังหวัดอำนาจเจริญ เช่นเดียวกัน เนื่องจากประชาชนในจังหวัดส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยเป็นตัว แปรสำคัญในการเป็นผู้ผลิตพืชผลทางการเกษตรออกสู่ตลาด จึงต้องตระหนักเห็นความสำคัญของ พืชผักที่ปลอดภัยครบถ้วน ต้องปลูกพืชผักสวนครัวให้เพียงพอสำหรับบริโภคและแบ่งปัน เพื่อนบ้าน ชุมชนต้องทำการเกษตรอินทรีย์โดยรัฐควรส่งเสริมและประกันราคาซื้อสินค้าเกษตร อินทรีย์ราคาที่สูงกว่าเกษตรเคมีตลอดทั้งจัดหาตลาดรองรับผลผลิตที่เพียงพอและยั่งยืน

จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสรุปการสะท้อนข้อเสนอแนะต่อการส่งเสริมการเป็นเมืองธรรม เกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ ในมิติด้านการปกครองตนเองด้วยการดำรงวิถีชีวิตเกษตรอินทรีย์ ใน ประเด็นที่ 1 ดังนี้ คนในจังหวัดอำนาจเจริญต้องตระหนักถึงความสำคัญของพืชผักที่ปลอดภัยครบถ้วน ปลูกพืชผักให้พอเพียงสำหรับบริโภค เนื่องจากภาคการเกษตรถือเป็นหัวใจสำคัญของประเทศ

2.3 แนวคิดการปกครองตนเองด้วยการมีธรรมชาติที่สมบูรณ์

ประเด็นย่อย ที่ 1 ที่ได้จากการสัมภาษณ์ อันเกี่ยวกับการสะท้อนข้อเสนอแนะต่อการส่งเสริม การเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ ในมิติด้านการปกครองตนเองด้วยการมีธรรมชาติที่ สมบูรณ์

“ส่งเสริมการดำรงวิถีชีวิตเกษตรอินทรีย์ให้เกิดผลผลิตที่มีคุณภาพ มีตลาดรองรับผลผลิต ที่มีราคาสูงกว่าการทำเกษตรแบบใช้สารเคมี จะทำให้ประชาชนหันมาสนใจและดำรงวิถีชีวิตเกษตร อินทรีย์โดยอัตโนมัติเพราะมีรายได้มากขึ้น คุณภาพชีวิตดีขึ้น” (ผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองเม็ก, 3 มกราคม พ.ศ. 2566)

“ส่งเสริมการตลาดปลอดภัยพืช และส่งเสริมให้คนในชุมชนปลูกและขายพืชผลทาง การเกษตรที่ผลิตจากการทำเกษตรอินทรีย์ มีตลาดรองรับสินค้าเกษตรของคนในชุมชน” (กำนันตำบล ห้วยไร่, 7 มกราคม พ.ศ. 2566)

“ส่งเสริมและสร้างการรับรู้ในการทำการเกษตรด้วยกรรมวิธีทางธรรมชาติ โดยส่งเสริมการทำเกษตรที่ต้องไม่มีสารพิษหรือสารเคมีตกค้าง มุ่งเน้นการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีแผนการจัดการอย่างเป็นระบบ ในการผลิตภายใต้มาตรฐานการผลิตเกษตรอินทรีย์ให้ได้ผลผลิตสูง อุดมด้วยคุณค่าทางอาหารและปลอดภัย เพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิตประยุกต์ใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติเพื่อคุณภาพชีวิตแลพสนับสนุนแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง” (รองผู้ว่าราชการจังหวัดอำนาจเจริญ, 15 มกราคม พ.ศ. 2566)

“ให้ข้อมูลกับเกษตรกร เพื่อจะได้มีพืชเกษตรอินทรีย์ที่หลากหลาย และสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกพืชหมุนเวียนควบคู่ไปด้วย สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับข้อดีของเกษตรอินทรีย์ให้เกษตรกร” (สมาชิกสภาพัฒนาการเมืองจังหวัดอำนาจเจริญ, 15 มกราคม พ.ศ. 2566)

“เชิญชวนผู้ว่าราชการจังหวัด หน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัด มาเลือกซื้อสินค้าเกษตรอินทรีย์ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์สินค้าเกษตรอินทรีย์ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น” (เกษตรจังหวัดอำนาจเจริญ สัมภาษณ์, 20 มกราคม พ.ศ. 2566)

“สนับสนุนคนในชุมชนให้ความสนใจกับการทำเกษตรอินทรีย์มากขึ้นเพราะตระหนักถึงโทษของสารเคมี ที่จะปะปนอยู่ในอาหาร เห็นได้จากพุทธศาสนิกชนนำข้าวปลาอาหารมาถวายพระสงฆ์ในงานบุญต่าง ๆ โดยนำพืชผักเกษตรอินทรีย์มาใช้เป็นส่วนประกอบ (เจ้าคณะจังหวัดอำนาจเจริญ, 20 มกราคม พ.ศ. 2566)

“ส่งเสริมให้เกษตรกรที่ไม่มีทุนในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเกษตร มาสร้างนวัตกรรมตามวิถีเกษตรอินทรีย์เพื่อให้ได้ผลผลิตที่เพียงพอกับความต้องการของตลาด และปรับปรุงพัฒนาคุณภาพเพื่อเป็นที่ต้องการของตลาด (ประธานชุมชนสภาเกษตร, 20 มกราคม พ.ศ. 2566)

ผู้นำชุมชนควรปลูกฝังให้เยาวชนรู้จักรักบ้านเกิดของตน หันมาพัฒนาจังหวัดให้ดีขึ้นตระหนักถึงผลเสียที่เกิดขึ้นมีการสร้างแนวคิดใหม่ให้แก่เกษตรกร ประชาชนและภาครัฐยังไม่มีแนวทางในการจัดการพัฒนาพื้นที่ในชุมชนร่วมกัน หากมีข้อตกลงเรื่องพื้นที่ข้อพิพาทที่ประชาชนก็บรรลุจัดสรรพื้นที่ป่าชุมชนให้ชัดเจนและสามารถแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นได้ ประชาชนต้องร่วมมือในการดูแลพื้นที่ป่าให้อุดมสมบูรณ์และป้องกันไฟป่าในพื้นที่ที่มีการปลูกป่าชุมชน ให้เห็นคุณค่าของป่าไม้ในพื้นที่ของตน ปกป้องพื้นที่ป่าในชุมชนของตนเองเพราะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มทำให้คนในชุมชนใช้ป่าเป็นแหล่งในการหาอาหาร การให้ความรู้ของหน่วยงานในชุมชนจะทำให้คนส่วนใหญ่รู้จักหวงแหน และมีจิตสำนึกรักผืนป่าของตน และร่วมกันฟื้นฟูพื้นที่ป่าที่เสื่อมโทรมให้กลับมามีธรรมชาติที่สมบูรณ์ได้

จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสรุปการสะท้อนข้อเสนอแนะต่อการส่งเสริมการเป็นเมืองธรรมชาติเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ ในมิติด้านการปกครองตนเองด้วยการมีธรรมชาติที่สมบูรณ์ ใน

ประเด็นที่ 1 ดังนี้ ผู้นำชุมชนควรสร้างแนวคิดใหม่ให้แก่เกษตรกร และสร้างแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ป่าให้สมบูรณ์โดยไม่ขัดแย้งกับประชาชน ให้องค์ความรู้แก่ประชาชนในการอนุรักษ์ผืนป่า คนในชุมชนร่วมกันฟื้นฟูพื้นที่ป่าที่เสื่อมโทรมให้กลับมามีธรรมชาติที่สมบูรณ์ได้

2.4 แนวคิดการปกครองตนเองด้วยการศึกษาที่เกื้อหนุน

ประเด็นย่อย ที่ 1 ที่ได้จากการสัมภาษณ์ อันเกี่ยวกับการสะท้อนข้อเสนอแนะต่อการส่งเสริมการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ ในมิติด้านการปกครองตนเองด้วยการศึกษาที่เกื้อหนุน

“ส่งเสริมให้มีการสนับสนุนช่วยเหลือกันระหว่างหน่วยงานราชการ ภาคเอกชน ให้เกิดความร่วมมือกัน ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ไปสู่เมืองธรรมเกษตร โดยทำอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ มีงบประมาณรองรับการดำเนินการ” (ผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองเม็ก, 3 มกราคม พ.ศ. 2566)

“เพิ่มพื้นที่ที่จะสื่อสารให้คนในพื้นที่อื่นรับรู้ และขอความร่วมมือหน่วยงานทางวิชาการมาอ้างอิง สร้างความน่าเชื่อถือกับข้อมูลของคนในชุมชน สนับสนุนศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน (กำนันตำบลห้วยไร่, 7 มกราคม พ.ศ. 2566)

“เข้าไปส่งเสริม สนับสนุน และการให้ความรู้กับประชาชน ในการเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกัน และการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น รวมทั้งการเรียนรู้เพื่อปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาความสามารถและความชำนาญ รวมทั้งสมรรถนะทางด้านวิชาชีพ เพื่อสามารถปฏิบัติงานเป็นหมู่คณะ เกิดการบูรณาการระหว่างความรู้ภาคทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติงานที่เน้นประสบการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม” (รองผู้ว่าราชการจังหวัดอำนาจเจริญ, 15 มกราคม พ.ศ. 2566)

“ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศูนย์ข้อมูล โดยมีนักวิชาการ ผู้มีความรู้ความสามารถมาให้ข้อเสนอแนะกับคนในชุมชน และมีการติดตามประเมินผลการขับเคลื่อนเมืองธรรมเกษตร” (สมาชิกสภาพัฒนาการเมืองจังหวัดอำนาจเจริญ, 15 มกราคม พ.ศ. 2566)

“สนับสนุนให้ผู้นำชุมชนมีช่องทางการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ความรู้เรื่องเมืองธรรมเกษตร เพื่อให้ข้อมูลความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนกระจายไปยังท้องที่อื่น ๆ” (เกษตรจังหวัดอำนาจเจริญ, 20 มกราคม พ.ศ. 2566)

“ผู้นำชุมชนควรให้ความสำคัญกับคนในท้องถิ่น ซึ่งต้องการความรู้มาใช้พัฒนาเพิ่มเติมอีกมาก ส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้กับคนในท้องถิ่นของตน” (เจ้าคณะจังหวัดอำนาจเจริญ, 20 มกราคม พ.ศ. 2566)

“ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ที่หลากหลาย รวมถึงส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ของคนในชุมชนให้เป็นที่รับรู้ของประชาชนโดนทั่วไป” (ประธานชุมชนสภาเกษตร, 20 มกราคม พ.ศ. 2566)

การดำเนินการประกอบอาชีพทางการเกษตรต้องให้ความรู้ความเข้าใจมาก เช่น จัดอบรมประกาศ ประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย หรือตามสื่อสารมวลชนต่าง ๆ ให้มากที่สุด ซึ่งต้องให้ความรู้กับคนในชุมชน เข้าไปส่งเสริมสนับสนุนให้ความรู้กับประชาชนในการเรียนรู้ เพื่อที่จะอยู่ร่วมกันและการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นรวมทั้งการเรียนรู้ เพื่อปฏิบัติพัฒนาความสามารถและความชำนาญ รวมทั้งสมรรถนะทางด้านวิชาชีพ สามารถปฏิบัติงานเป็นหมู่คณะเกิดการบูรณาการระหว่าง ความรู้ภาคทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติงานประสบการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม และส่งเสริมให้มีการสนับสนุนช่วยเหลือกันระหว่างเอกชนให้เกิดความร่วมมือกันของกิจกรรมต่าง ๆ ไปสู่เมืองธรรมเกษตร โดยทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีงบประมาณรองรับการดำเนินการ

จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสรุปการสะท้อนข้อเสนอแนะต่อการส่งเสริมการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ ในมิติด้านการปกครองตนเองด้วยการศึกษาที่เกื้อหนุน ในประเด็นที่ 1 ดังนี้ ผู้นำชุมชนร่วมกับคนในชุมชนส่งเสริมและสนับสนุนให้ความรู้กับประชาชนในการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาความสามารถและความชำนาญ รวมทั้งสมรรถนะทางด้านวิชาชีพ และมีการฝึกปฏิบัติงานและส่งเสริมให้มีการสนับสนุนช่วยเหลือกันระหว่างเอกชนให้เกิดความร่วมมือกันของกิจกรรมต่าง ๆ ไปสู่เมืองธรรมเกษตร

2.5 แนวคิดการปกครองตนเองด้วยบุญฮีตคอง

ประเด็นย่อย ที่ 1 ที่ได้จากการสัมภาษณ์ อันเกี่ยวกับการสะท้อนข้อเสนอแนะต่อการส่งเสริมการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ ในมิติด้านการปกครองตนเองด้วยบุญฮีตคอง

“การปฏิบัติตามจารีตประเพณี ต้องทำอย่างประหยัด มีงบประมาณมาสนับสนุนช่วยเหลือในการประกอบกิจกรรม ให้แต่ละตำบลร่วมกันจัดกิจกรรม เช่น ตำบลละ 1 แห่ง/อำเภอละ 1 แห่ง มีการประเมินผลและนำผลการประเมินไปปรับปรุงสู่การปฏิบัติต่อไป” (ผู้ใหญ่บ้านบ้านหนองเม็ก, 3 มกราคม พ.ศ. 2566)

“ส่งเสริมให้มี เจ้าหน้าที่เฉพาะทางที่มีความชำนาญพิเศษ ในวัฒนธรรมจารีตประเพณี เพื่อดำเนินงานทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นโดยตรง อีกทั้งวิธีการดำเนินชีวิตแบบสังคมเมืองของประชาชน ส่งเสริมการรวมกลุ่มให้มีผู้นำและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน” (กำนันตำบลห้วยไร่, 7 มกราคม พ.ศ. 2566)

“อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับจารีต ประเพณีที่เป็นที่ยอมรับและถือปฏิบัติของคนในสังคม โดยเน้นแนวทางการประพฤติปฏิบัติที่สืบทอดกันมาช้านาน โดยจารีตดังกล่าวต้องมีเหตุผลและความเป็นธรรม เพื่อให้ประชาชนดำเนินชีวิตภายใต้การขับเคลื่อนเมืองธรรมเกษตร เน้นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในสังคมได้” (รองผู้ว่าราชการจังหวัดอำนาจเจริญ, 15 มกราคม พ.ศ. 2566)

“ให้คนในชุมชนนำศาสนามาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตและปรับเปลี่ยนแนวคิดของคนเฒ่าคนแก่ในชุมชน เพื่อจัดอุปสรรคใหญ่ของการนำหลักเกษตรอินทรีย์มาปรับให้เข้ากับวัฒนธรรมชุมชน โดยไม่กระทบต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน” (สมาชิกสภาพัฒนาการเมืองจังหวัดอำนาจเจริญ, 15 มกราคม พ.ศ. 2566)

“หน่วยงานรัฐสนับสนุนเรื่องงบประมาณ เนื่องจากประเพณีที่จัดต่อเนื่องทุกปี และเผยแพร่ให้ทันสมัยเพื่อคนหนุ่มสาวได้สืบทอด การจัดงานตามประเพณีควรมีการประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนสู่เมืองธรรมเกษตร (เกษตรจังหวัดอำนาจเจริญ, 20 มกราคม พ.ศ. 2566)

“ส่งเสริมการจัดกิจกรรม และขาดการส่งเสริมให้เห็นถึงความสำคัญของจารีตประเพณีท้องถิ่นแก่เยาวชนเพื่อให้เยาวชนให้ความสำคัญกับจารีตประเพณีของท้องถิ่นตน” (เจ้าคณะจังหวัดอำนาจเจริญ, 20 มกราคม พ.ศ. 2566)

“สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นให้เยาวชนรับรู้ และยังสามารถสร้างความเข้าใจของคนในชุมชนซึ่งมีความแตกต่างกันระหว่างช่วงวัย เพื่อลดช่องว่างระหว่างวัยและจะนำไปสู่การขับเคลื่อนเมืองธรรมเกษตร” (ประธานชุมชนสภาเกษตร, 20 มกราคม พ.ศ. 2566)

ผู้นำชุมชนควรอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับจารีตประเพณีที่เป็นที่ยอมรับและนับถือของคนในสังคม โดยเน้นแนวทางการประพฤติปฏิบัติที่สืบทอดกันมาช้านาน โดยจารีตดังกล่าวต้องมีเหตุผลและความเป็นธรรมให้ประชาชนดำเนินชีวิตภายใต้การขับเคลื่อนเมืองธรรมเกษตร เน้นไปในทิศทางเดียวกันเพื่อลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในสังคมได้ ต้องทำอย่างประหยัด อาจนำงบประมาณมาสนับสนุนการประกอบกิจกรรม ให้แต่ละตำบลร่วมกันจัดกิจกรรม เช่น ตำบลละ 1 แห่ง อำเภอละ 1 แห่ง มีการประเมินผลและนำผลการประเมินไปปรับปรุงสู่การปฏิบัติต่อไป

จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสรุปการสะท้อนข้อเสนอแนะต่อการส่งเสริมการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ ในมิติด้านการปกครองตนเองด้วยด้วยบุญฮึดคอง ในประเด็นที่ 1 ดังนี้ กิจกรรมตามประเพณีควรจัดโดยใช้งบประมาณอย่างประหยัด ทุกภาคส่วนร่วมแรงร่วมใจในการสืบ

สานประเพณีในท้องถิ่นของตน เพื่อเป็นแนวทางให้เยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมตามวัฒนธรรมท้องถิ่นตน และนำผลการประเมินไปปรับปรุงสู่การปฏิบัติต่อไป

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง “การพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตร” ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ 2) เพื่อเสนอแนะแนวทางต่อการส่งเสริมการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ

5.1 ศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ

5.1.1 รูปแบบการพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตรเกี่ยวกับอุปสรรคปัญหาในการดำเนินการสู่เมืองธรรมเกษตร เรื่องการนำหลักที่ประชาชนปกครองตนเองมาใช้ พบว่า ประชาชนยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองเท่าที่ควรจึงไม่มีส่วนร่วม หรือมีส่วนร่วมน้อย ในการกำหนดแนวทางและนโยบายในการพัฒนาจังหวัดไปสู่เมืองธรรมเกษตรโดยตรง แต่เป็นการกำหนดนโยบายผ่านผู้แทนเข้ามาขับเคลื่อนในระดับจังหวัด เกิดจากการรวมศูนย์อำนาจของรัฐทำให้เกิดปัญหาเล็ก ๆ จนไม่ได้รับการแก้ไข เพราะอำนาจในการตัดสินใจ อำนาจในการแก้ไขปัญหา อำนาจในการพัฒนาขึ้นอยู่กับคณะรัฐมนตรี โครงสร้างหรือลักษณะของสถาบันทางการเมือง มักจะเปิดโอกาสให้กลุ่มการเมืองบางกลุ่มเท่านั้นที่ได้ประโยชน์มากกว่าอีกกลุ่มหนึ่ง ประชาชนขาดการมีจิตสำนึกร่วมที่จะพัฒนาบ้านเมืองของตน เพราะระบบการเรียนการสอนไม่ได้บ่งบอกการเป็นตัวตนแท้จริงว่าเป็นอย่างไร จึงถูกให้รับรู้ในส่วนเฉพาะของแนวคิดเท่านั้น ประชาชนในพื้นที่ยังไม่กล้าที่จะขับเคลื่อนกิจกรรมการแก้ปัญหา เพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างโดยมีอำนาจรัฐครอบคลุมอยู่ เพราะกลัวจะเกิดการขัดแย้งของผู้มีอำนาจในท้องถิ่น และยังไม่มีรู้ถึงแหล่งข้อมูลในการนำหลักการปกครองตนเองของประชาชนมาใช้ และขาดการสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนนำหลักการที่ประชาชนปกครองตนเองมาใช้ในการดำเนินการสู่เมืองธรรมเกษตร

5.2 ศึกษาแนะแนวทางต่อการส่งเสริมการเป็นเมืองธรรมเกษตรของจังหวัดอำนาจเจริญ

5.2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการปกครองตนเองด้วยความเสมอภาค เสมอธรรม พบว่า ด้านอุปสรรคปัญหา ได้แก่ ประชาชนขาดโอกาสในการเข้าถึงข้อมูล เนื่องจากขาดความสนใจในการขับเคลื่อนกิจกรรมเมืองธรรมเกษตร ประชาชนยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจ เรื่อง เมืองธรรม

เกษตรหรือมีความรู้ความเข้าใจ แต่มีจำนวนน้อย ภาคประชาสังคม ยังขับเคลื่อนเป็นบางส่วน จึงไม่เกิดพลังในการขับเคลื่อน ด้านที่ไม่เป็นอุปสรรคปัญหา ได้แก่ ผู้นำในชุมชนและคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการออกแบบโครงสร้างความคิด แนวคิดของเมืองธรรมเกษตร จังหวัดนำหลักความเสมอภาคมาใช้ในการขับเคลื่อน เมืองธรรมเกษตรโดยการให้ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดโดยหยิบยกนำสิ่งดี ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนของตนเอง และคนในชุมชนนั้นต้องนำเรื่องราวเหล่านี้มานำเสนอด้วยตนเอง นำคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องมาคิดต่อยอด เพื่อขับเคลื่อนจังหวัดสู่เมืองธรรมเกษตร ผู้นำของชุมชนในแต่ละพื้นที่ มีการประสานงานกับหน่วยงานรัฐในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบ วางโครงสร้างของเมืองธรรมเกษตร ประชาชนมีเป้าหมายที่ชัดเจนว่าในการทำให้เมืองธรรมเกษตรจะหวังผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปกครองตนเองด้วยความเสมอภาค เสมอธรรม พบว่า ในการที่จะทำให้ประชาชนปกครองตนเองเพื่อนำไปสู่เมืองธรรมเกษตร พบว่า จัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ การปกครองตนเองเพื่อนำไปสู่เมืองธรรมเกษตรอย่างหลากหลายช่องทาง อย่างสม่ำเสมอ มีการประเมินผลเป็นระยะตลอดปี เพื่อนำผลมาปรับปรุงแก้ไข พัฒนาให้จังหวัดอำนาจเจริญเป็นเมืองธรรมเกษตรอย่างแท้จริง สร้างการรับรู้เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเมืองธรรมเกษตรผ่านโครงการที่เกิดจากความต้องการของประชาชน ตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าตนเองได้มีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการของตน มีการจัดตั้งสภากลางเพื่อการขับเคลื่อนเชิงยุทธศาสตร์ โดยไม่ได้ฝากความหวังกับทางราชการ เปลี่ยนพื้นที่เดิมให้เป็นจังหวัดจัดการตนเอง เช่น สวัสดิการวันละบาท มีการออมเพื่อสร้างสวัสดิการให้กับภาคประชาชน ต้องหยิบเรื่องนี้มาเป็นแผนของตำบลให้ท้องถิ่น เข้ามามีส่วนในการจัดสวัสดิการ ภาคประชาชนต้องจัดตั้งศูนย์เรียนรู้หรือสถาบันการเมืองภาคพลเมืองในท้องถิ่น เพื่อให้คนในชุมชนตระหนักถึงการสร้างเครือข่ายสร้างจิตสำนึกถึงการเป็นเจ้าของแผ่นดินเกิด

5.2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการปกครองตนเองด้วยการดำรงวิถีชีวิตเกษตรอินทรีย์ พบว่า ด้านที่เป็นอุปสรรคปัญหา ได้แก่ ประชาชนบางส่วนไม่เห็นความสำคัญการทำเกษตรอินทรีย์ที่ใช้ต้นทุนน้อย แต่ได้ผลช้า รอไม่ไหว เพราะต้องการเงินไปชำระหนี้ธกส. จึงยังคงใช้วิธีการทำเกษตรแบบใช้สารเคมี เพราะได้ผลเร็ว ทั้งยังขาดความเชื่อมั่นในวิถีเกษตรอินทรีย์ ขาดองค์ความรู้ในการใช้สิ่งที่จะมาแทนปุ๋ยเคมี ขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีนวัตกรรม และสิ่งต่าง ๆ และยังคงพึ่งพาผลผลิตไปขายยังตลาดเกษตรอินทรีย์ ราคาผลผลิตแต่ละปีไม่แน่นอน จึงไม่ได้รับความสนใจจากพี่น้องเกษตรกรในชุมชนเท่าที่ควร ประชาชนยังติดกับดักของการปลูกพืชเชิงเดี่ยว อีกทั้งยังต้องพึ่งพาฝนฟ้า

อากาศเป็นหลัก ด้านที่ไม่เป็นอุปสรรคปัญหา ได้แก่ คนในชุมชนให้ความสนใจกับการทำเกษตรอินทรีย์มากขึ้นเพราะตระหนักถึงโทษของสารเคมี ที่จะปะปนอยู่ในอาหาร เห็นได้จากพุทธศาสนิกชนนำข้าวปลาอาหารมาถวายพระสงฆ์ ในงานบุญต่าง ๆ โดยนำพืชผักเกษตรอินทรีย์มาใช้เป็นส่วนประกอบ จึงไม่พบปัญหาหรืออุปสรรค

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปกครองตนเองด้วยการดำรงวิถีชีวิตเกษตรอินทรีย์ พบว่า ให้มีการส่งเสริมการดำรงชีวิตวิถีชีวิตเกษตรอินทรีย์ให้เกิดผลผลิตที่มีคุณภาพ ผลผลิตที่มีราคาสูงกว่าการทำเกษตรแบบใช้สารเคมี จะทำให้ประชาชนหันมาสนใจและดำรงวิถีชีวิตเกษตรอินทรีย์โดยอัตโนมัติ เพราะมีรายได้มากขึ้น คุณภาพชีวิตดีขึ้น ส่งเสริมให้คนในชุมชนปลูกและขายพืชผลทางการเกษตรที่ผลิตจากการทำเกษตรอินทรีย์ มีตลาดรองรับสินค้าเกษตรของคนในชุมชน ส่งเสริมและสร้างการรับรู้ในการทำการเกษตรด้วยกรรมวิธีทางธรรมชาติ โดยส่งเสริมการทำการเกษตรที่ต้องไม่มีสารพิษหรือสารเคมีตกค้าง มุ่งเน้นการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีแผนการจัดการอย่างเป็นระบบ ในการผลิตภายใต้มาตรฐานการผลิตเกษตรอินทรีย์ให้ได้ผลผลิตสูง อุดมด้วยคุณค่าทางอาหารและปลอดภัย เพื่อช่วยลดต้นทุนสามารถประยุกต์ใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติเพื่อคุณภาพชีวิตและสนับสนุนแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ให้ข้อมูลกับเกษตรกรเพื่อจะได้มีพืชเกษตรอินทรีย์ที่หลากหลาย และสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกพืชหมุนเวียนควบคู่ไปด้วย สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับข้อดีของเกษตรอินทรีย์ให้เกษตรกรเชิญชวนผู้ว่าราชการจังหวัด หน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัด มาเลือกซื้อสินค้าเกษตรอินทรีย์ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์สินค้าเกษตรอินทรีย์ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ส่งเสริมให้เกษตรกรที่ไม่มีทุนในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเกษตร มาสร้างนวัตกรรมตามวิถีเกษตรอินทรีย์เพื่อให้ได้ผลผลิตที่เพียงพอกับความต้องการของตลาด และปรับปรุงพัฒนาคุณภาพเพื่อเป็นที่ต้องการของตลาด

5.2.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการปกครองตนเองด้วยการมีธรรมชาติที่สมบูรณ์ พบว่าประชาชนและภาครัฐยังไม่มีแนวทางในการจัดการหรือพัฒนาพื้นที่ป่าในชุมชนร่วมกัน พื้นที่ป่าถูกบุกรุกเป็นอย่างมาก กลายเป็นพื้นที่เพาะปลูก และพื้นที่เมืองขยายใหญ่ขึ้น จึงเป็นที่มาของการขาดแคลนแหล่งน้ำ ขาดแคลนอากาศที่บริสุทธิ์ ทำให้มีแมลงมากัดกินผลผลิตของเกษตรเสียหายทำให้เกษตรกรต้องหาทางแก้ไขด้วยวิธีการใช้ยาฆ่าแมลง ใช้ปุ๋ยเคมี มีนายทุนมาซื้อที่ดินของเกษตร ขาดแคลนแหล่งน้ำที่จะทำการเกษตร ทำให้ประชาชนเมื่อเสร็จจากการทำนาแล้วจะอพยพไปทำงานยังต่างจังหวัดไปเป็นพื้นที่พืงเล็ก ๆ ที่ขับเคลื่อนจังหวัดใหญ่ ๆ ที่มีฐานเศรษฐกิจที่สูง และเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดไฟป่า เนื่องด้วยสภาพอากาศที่แห้งแล้ง

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปกครองตนเองด้วยการมีธรรมชาติที่สมบูรณ์ พบว่า ประชาชนคน อำนาจเจริญ มีการปกป้องพื้นที่ป่าในชุมชนของตนเอง เพราะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม ทำให้คนใน ชุมชนใช้ป่าเนแหล่งในการหาอาหาร จากการใช้ความรู้ของหน่วยงานในชุมชน ทำให้คนส่วนใหญ่รู้จัก หวงแหน และมีจิตสำนึกรักผืนป่าของตน และร่วมกันฟื้นฟูพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม ที่การสร้างจิตสำนึกรัก บ้านเกิดของตนเองให้กับเยาวชน สร้างพื้นฐานความรู้เรื่องการทำการเกษตรโดยไม่ทำลายธรรมชาติ

5.2.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการปกครองตนเองด้วยการศึกษาที่เกี่ยวพัน พบว่า ประชาชนยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจในการนำหลักการศึกษากลับมาใช้ในการดำเนินการ ประกอบอาชีพทางการเกษตร จึงต้องให้ความรู้ความเข้าใจอีกมาก เช่น จัดอบรม ประกาศ ประชาสัมพันธ์เสียงตามสายหรือตามสื่อสารมวลชนต่าง ๆ ให้มากที่สุด ประชาชนในชุมชนมีความรู้ เรื่องเกษตรเป็นอย่างดี แต่ไม่มีพื้นที่ที่จะสื่อสารให้คนในพื้นที่อื่นรับรู้ และยังขาดหน่วยงานทาง วิชาการมาอ้างอิง ซึ่งคนในชุมชนต้องการข้อมูลที่สามารถอ้างอิงได้ ให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ ต้องการสร้างความน่าเชื่อถือให้คนที่มาขอข้อมูล หลักการศึกษาที่เกี่ยวพัน คือ การศึกษาที่มุ่งให้ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข มีความตระหนักในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกัน และกัน โดยการขับเคลื่อนเมืองธรรมเกษตร ยังประสบปัญหาคนในสังคมยังมีความเชื่อหรือความ เข้าใจของตนเองเป็นหลัก โดยไม่ได้คำนึงถึงส่วนรวมหรือการอยู่ร่วมกัน จนทำให้เกิดความขัดแย้งใน บางกลุ่ม ซึ่งความขัดแย้งเหล่านี้ส่งผลให้การขับเคลื่อนเมืองธรรมเกษตรไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เท่าที่ควร ประชาชนยังไม่มีความพร้อมเรื่องของการนำหลักการศึกษากลับมาใช้ และยังขาด ความตระหนักถึงจิตสำนึกรักบ้านเกิด รักที่จะหวงแหนสิ่งดี ๆ ในชุมชนสนใจตามสมัยนิยม วิ่งตาม กระแสโลกาภิวัตน์

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปกครองตนเองด้วยการศึกษาที่เกี่ยวพัน พบว่า ต้องส่งเสริมให้มี การสนับสนุนช่วยเหลือกันระหว่างหน่วยงานราชการ ภาคเอกชน ให้เกิดความร่วมมือกัน ดำเนิน กิจกรรมต่าง ๆ ไปสู่เมืองธรรมเกษตร โดยทำอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ มีงบประมาณรองรับการ ดำเนินการ เพิ่มพื้นที่ที่จะสื่อสารให้คนในพื้นที่อื่นรับรู้ และขอความร่วมมือหน่วยงานทางวิชาการมา อ้างอิง สร้างความน่าเชื่อถือกับข้อมูลของคนในชุมชน สนับสนุนศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน เข้าไป ส่งเสริม สนับสนุน และการให้ความรู้กับประชาชน ในการเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกัน และการเรียนรู้ที่ จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น รวมทั้งการเรียนรู้เพื่อปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาความสามารถและความชำนาญ รวมทั้งสมรรถนะทางด้านวิชาชีพ เพื่อสามารถปฏิบัติงานเป็นหมู่คณะ เกิดการบูรณาการระหว่าง ความรู้ภาคทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติงานที่เน้นประสบการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม ให้มีการจัดตั้งศูนย์

ข้อมูล โดยมีนักวิชาการ ผู้มีความรู้ความสามารถมาให้ข้อเสนอแนะกับคนในชุมชน และมีการติดตาม ประเมินผลการขับเคลื่อนเมืองธรรมเกษตร สนับสนุนให้ผู้นำชุมชนมีช่องทางการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ความรู้เรื่องเมืองธรรมเกษตร เพื่อให้ข้อมูลความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนกระจายไปยังท้องที่ อื่น ๆ ผู้นำชุมชนควรให้ความสำคัญกับคนในท้องถิ่น ซึ่งต้องการความรู้มาใช้พัฒนาเพิ่มเติมอีกมาก ตลอดทั้งให้มีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้กับคนในท้องถิ่นของตน

5.2.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการปกครองตนเองด้วยบุญฮิตคอง พบว่า การดำเนิน ชีวิตตามจารีตประเพณีของชาวจังหวัดอำนาจเจริญ ได้ทำมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ ฮิต 12 หรือ ประเพณีบุญเดือน 12 ทำให้เกิดภาระค่าใช้จ่ายมากขึ้น ปัจจุบันราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ค่า ครอบชีฟสูงขึ้น จึงเกิดความเดือดร้อน ขาดบุคลากร เจ้าหน้าที่เฉพาะทางที่ชำนาญพิเศษ ในวัฒนธรรม จารีตประเพณี เพื่อดำเนินงานทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นโดยตรง อีกทั้งวิถีการดำเนินชีวิตแบบสังคม เมืองของประชาชน ทำให้ขาดการรวมกลุ่ม ขาดผู้นำและขาดการมีส่วนร่วมในชุมชน ความ หลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อของแต่ละบุคคลในสังคมที่แตกต่างกันออกไป ส่งผลให้การขับเคลื่อนเมืองธรรมเกษตรไม่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ เช่น บางคนมีความเชื่อว่าการใช้ บุญเคมีทำให้ได้ผลผลิตมากกว่าการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ จึงไม่ปรับเปลี่ยนวิธีการทำการเกษตรของตน เป็นต้น คนในชุมชนมักมีความเชื่อเรื่องการนำศาสนามาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตและยากที่จะปรับเปลี่ยน แนวคิดของคนแก่ในชุมชน นับเป็นอุปสรรคใหญ่ของการนำหลักเกษตรอินทรีย์มาปรับให้เข้า กับวัฒนธรรมของชุมชน เด็กและเยาวชนในชุมชนยังไม่ได้รับการส่งเสริมการจัดกิจกรรมอย่างจริงจัง และขาดการส่งเสริมให้เห็นถึงความสำคัญของจารีตประเพณีท้องถิ่น ในการนำจารีตประเพณีมา ขับเคลื่อนเมืองธรรมเกษตร เยาวชนไม่มีองค์ความรู้ในเรื่องจารีตประเพณีท้องถิ่นกับธรรมเกษตร ทำให้เยาวชนไม่ให้ความสำคัญ อาจจะทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างช่วงวัย

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปกครองตนเองด้วยบุญฮิตคอง พบว่า ในการปฏิบัติตามจารีต ประเพณี ต้องทำอย่างประหยัด มีงบประมาณมาสนับสนุนช่วยเหลือในการประกอบกิจกรรม ให้แต่ละ ตำบลรวมกันจัดกิจกรรม เช่น ตำบลละ 1 แห่ง/อำเภอละ 1 แห่ง มีการประเมินผลและนำผลการ ประเมินไปปรับปรุงสู่การปฏิบัติต่อไป ส่งเสริมให้มี เจ้าหน้าที่เฉพาะทางที่มีความชำนาญพิเศษ ใน วัฒนธรรมจารีตประเพณี เพื่อดำเนินงานทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นโดยตรง อีกทั้งวิถีการดำเนินชีวิต แบบสังคมเมืองของประชาชน จัดให้มีการรวมกลุ่มให้มีผู้นำและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน อบรม ให้ความรู้เกี่ยวกับจารีต ประเพณีที่เป็นที่ยอมรับและถือปฏิบัติของคนในสังคม โดยเน้นแนวทางการ ประพฤติปฏิบัติที่สืบทอดกันมาช้านาน โดยจารีตดังกล่าวต้องมีเหตุผลและความเป็นธรรม เพื่อให้

ประชาชนดำเนินชีวิตภายใต้การขับเคลื่อนเมืองธรรมเกษตร เน้นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในสังคมได้ ให้คนในชุมชนนำศาสนามาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตและปรับเปลี่ยนแนวคิดของคนเฒ่าคนแก่ในชุมชน เพื่อขจัดอุปสรรคใหญ่ของการนำหลักเกษตรอินทรีย์มาปรับให้เข้ากับวัฒนธรรมชุมชน โดยไม่กระทบต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน เผยแพร่ให้ทันสมัยเพื่อคนหนุ่มสาวได้สืบทอด การจัดงานตามประเพณีควรมีการประเมินผลการดำเนินงาน และส่งเสริมการจัดกิจกรรม ให้เห็นถึงความสำคัญของจารีตประเพณีท้องถิ่น แก่เยาวชนเพื่อให้เยาวชนเห็นความสำคัญกับจารีตประเพณีของท้องถิ่นตน สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นให้เยาวชนรับรู้ จะสามารถสร้างความเข้าใจของคนในชุมชนซึ่งมีความแตกต่างกันระหว่างช่วงวัย เพื่อลดช่องว่างระหว่างวัยและจะนำไปสู่การขับเคลื่อนเมืองธรรมเกษตรต่อไป

5.3 ข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีข้อจำกัดที่สำคัญ 2 ประการ คือ (1) ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัยในช่วงปี พ.ศ. 2564 ถึง พ.ศ. 2566 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยและทั่วโลกเผชิญกับโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID -19) ทำให้ส่งผลกระทบต่อระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล (2) ผู้ให้ข้อมูลมี 2 กลุ่ม คือ ภาครัฐ และภาคประชาสังคม ทำให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ไม่ค่อยเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

5.4 ข้อเสนอแนะ

การนำเสนอข้อเสนอแนะแบ่งเป็น 2 ด้านคือ ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย (Policy Implications) เพื่อเป็นแนวทางในการแก้อุปสรรคปัญหาด้านต่างๆที่เกี่ยวกับการพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตร และข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ (Academic Recommendation) สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป โดยมีรายละเอียดตามลำดับ ดังนี้

5.4.1 ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย (Policy Implications) เพื่อเป็นแนวทางในการแก้อุปสรรคปัญหาด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตร

ผลที่ได้จากการวิจัย มีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการแก้อุปสรรคปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตร ดังนี้

5.4.1.1 ควรมีการให้ความสำคัญกับประชาชนในการมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตร ตั้งแต่ขั้นการสำรวจความต้องการ การวางแผน การนำแผนไปปฏิบัติจริง การติดตามและประเมินผล โดยมีภาคราชการเป็นฝ่ายสนับสนุนช่วยเหลือจนเกิดความเข้มแข็งต่อไป

5.4.1.2 รัฐบาลต้องสนับสนุนงบประมาณและเทคโนโลยีที่ทันสมัย โดยโอนงบประมาณให้กับท้องถิ่นหรือองค์การขับเคลื่อนจังหวัดอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตรโดยตรงต่อเนื่อง และให้เพียงพอต่อการดำเนินงาน

5.4.1.3 มีการประชาสัมพันธ์การดำเนินโครงการอย่างหลากหลาย กว้างขวางและต่อเนื่อง โดยใช้สื่อที่ทันสมัย

5.4.2 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ (Academic Recommendation) สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป
ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ได้แก่

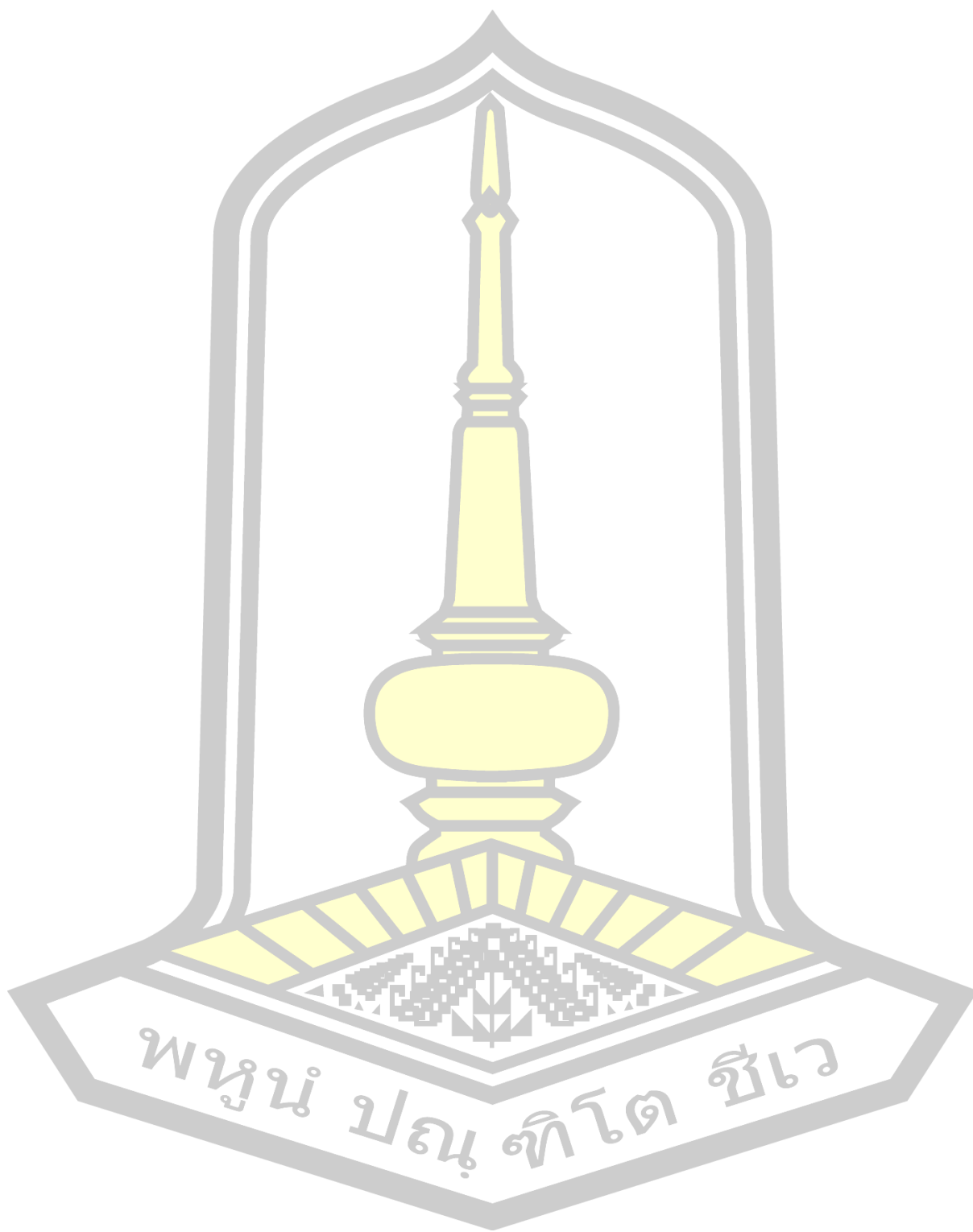
5.4.2.1 ควรมีการนำอุปสรรคปัญหา และข้อดีในการวิจัยไปเป็นส่วนหนึ่งในการวางแผนพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตรต่อไป

5.4.3.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบจากกรณีของการดำเนินโครงการลักษณะเดียวกันของจังหวัดหรือสถานที่อื่น เพื่อนำไปสู่การพัฒนากระบวนการดำเนินโครงการให้ดีขึ้น โดยเฉพาะการมุ่งวิเคราะห์ตัวแปร/ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม สังคม การศึกษา และเศรษฐกิจ การเมือง

บรรณานุกรม

พหุณฺ์ ปณฺุ ทิโต ชีเว

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวกุลกรวี ศรีวรรณ
วันเกิด	7 มิถุนายน 2533
สถานที่เกิด	จังหวัดอำนาจเจริญ
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	214 หมู่ที่4 ตำบลบุ่ง อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ 37000
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	ครูผู้สอน
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	วิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกรรณ 93 หมู่ที่10 ตำบลหนองมะแซว อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2549 - พ.ศ. 2551 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอำนาจเจริญ พ.ศ. 2553 - พ.ศ. 2555 ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ประเภทงาน เทคโนโลยีสำนักงาน สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ พ.ศ. 2560 - พ.ศ. 2562 ปริญญาตรี สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะ รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม พ.ศ. 2563 - ปัจจุบัน ศึกษาต่อระดับ ปริญญาโท สาขานโยบายสาธารณะ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พูนุ่ ปณุ่ ทิโต ชีเว

คอง วังฝายแก้ว. (2551). หลักนิติบัญญัติบริหารและตุลาการตามแนวพระพุทธศาสนา. บทความวิชาการ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

จรูญ สุภาพ. (2519). ระบบการเมืองเปรียบเทียบและหลักวิเคราะห์การเมืองแบบใหม่. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

จินตนา สุขจรรย์. (2554). การศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

จิรภัทร แก้วคู่. (2556). ฮีตสิบสองคองสิบสี่ในคำสอนอีสาน. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานาธรรม.

ปนัดดา รักษาแก้ว. (2564). การสร้างความเสมอภาคในสังคม: แนวคิดหลักการบนฐานคิด
ธรรมภิบาล. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน. 10(1), 334-342.

ปรีชา ช่างขวัญยืน. (2540). ทรรศนะทางการเมืองของพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: สามัคคีสาส์น.

ปรียานุช พิบูลสรารุช. (2552). ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) กับการ
ประยุกต์ใช้. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง.

พระมหาอธิวัฒน์ ภัทรกวี (บุตรดานาง), และจิรวัฒน์ สิทธิธรรม. (2565). ฮีตสิบสอง: มุมมองประเพณี
เชิงนิเวศ. วารสารมนุษยกับสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 8(2), 87-106.

พลพี ทุมมาพันธ์, สรียา โชติธรรม และกัญญ์รัฐตา ศรีภา (2565). เมืองแห่งการเรียนรู้: กรอบการ
ดำเนินงานเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต. วารสารวิทยาการการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์, 1(1),
59-84.

วิเลิศ ภูริวัชร, สุชาติ ไตรภพสกุล และชาคริต พิชญางกูร (2559). การศึกษาปัจจัยสภาพแวดล้อม
เกื้อหนุนต่อการสร้างสังคมความเป็นผู้ประกอบการ: กรณีศึกษาประเทศไทย. วารสารสุทธิ
ปริทัศน์, 30(95), 89-102.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2546). การพัฒนาที่ยั่งยืน: เอกสาร
ประกอบการประชุมประจำปี 2546. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม. (ม.ป.ป.). รายงานการศึกษา
การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อรองรับการพลิกโฉมฉบับพลันและวิกฤตการณ์โลก.
กรุงเทพฯ: สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม.

สุธรรม ชูสัตย์สกุล. (2547). จริยศาสตร์ 3 ของอริสโตเติล: ความดีคือความสุข. วารสารปัญญาจักขุ.
5(30). 41-48.

สุมาลี สังข์ศรี. (2556). การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา.

สุมาลี สังข์ศรี. (2558). การพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต.

นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

อนุกุล ต้นสุพล. (2559). นิเวศวิทยาวัฒนธรรม: ญูญแจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 12(1), 193-221.

อมรเทพ วรเจริญ, จักรวาล สุขไมตรี, และวิจิตรา ศรีสอน. (2565). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: แนวคิดและการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ภายใต้พลวัตการเปลี่ยนแปลงของโลก. วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 8(4), 419-434.

อานันท์ กาญจนพันธ์. (2544). มิติชุมชน วิถีคิดท้องถิ่นว่าด้วยสิทธิ อำนาจ และการจัดการทรัพยากร. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

อุดม บัวศรี. (2549). ฮีตสิบสองคองสิบสี่และพุทธทำนาย. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.

In Buddhism and the Spirit Cult in Northeast Thailand. New York: Cambridge University Press.

Jurairat Janthamrong. (2007). Thai Social and Cultural. Bangkok: Faculty of Sociology and Anthropology: Thammasat University.

Plato. (1968). The Republic of Plato. Translated with notes and an interpretive essay by Allan Bloom. New York: Basic Book. Inc

Somkid Lertpaithoon. (2000). Equality Principles. Journal of Law 30(2), 165.

Thomas Freeman Yarnall. (2000). Engaged Buddhism: New and Improved! (?) Made in the U.S.A. of Asian Materials. Religion Department: Columbia University.

Wipaphan Upanisakorn and Natnalin Upanisakorn. (2017). “The Approach for Developing Community’s Morality Based Philosophy of Sufficiency” Journal of Research and Development Institute, Rajabhat Maha Sarakham University, 4(1): January–June 2017 p. 79-96